

ISSN 1335 - 0404

PEDAGOGICKÉ ROZHLEDY

ODBORNO-METODICKÝ ČASOPIS

Obsah:**O mediálnej výchove**

Nataša Slavíková

Quo vadis mediálna gramotnosť? ...2

Renata Kasalová

Mediální výchova: stále tak trochu nesmělá „princezna“ českého vzdělávání ...8

Viera Kačinová, Viktória Kolčáková

Stav výučby mediálnej výchovy na slovenských základných školách ...12

Dana Petranová

Rozvoj kritického myslenia v mediálnej výchove ...14

Mária Mešťánková

Médiá a politická moc ...17

Katarína Hollá

Mediálna výchova ako prevencia online rizikového správania ...19

Gabriela Zábušková

Prevencia kyberšikany v mediálnej výchove ...21

Ľubica Bekéniová

Skúsenosti z prebiehajúceho kontinuálneho vzdelávania Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe ...24

Viktória Kolčáková

Mediálna hra ako pomôcka na vyučovanie mediálnej výchovy ...28

Jaroslava Koníčková

Mediálna výchova ako prierezová téma ...30**Content:****About media education****Quo vadis media literacy? ...2****Media education: still a little shy “princess” of Czech education ...8****The state of media education in primary schools in Slovakia ...12****Development of critical thinking in media education ...14****Media and political power ...17****Media education as a prevention of online dangerous behavior ...19****Prevention of cyberbullying in media education ...21****Experience from ongoing continual education
Media education in school
educational program ...24****Media game as a part
of media education ...28****Media education as cross-curricular topic ...30**

Milí čitatelia,

aj najnovšie vydanie časopisu *Pedagogické rozhľady* svedčí o tom, že úspešne pokračujeme v plnení svojho základného cieľa - prinášať kvalitné štúdie ponúkajúce nové poznatky, informácie o atraktívnych a inšpiratívnych projektoch, pozitívne skúsenosti a výberovú bibliografiu.

Dostáva sa Vám do rúk vydanie časopisu tematicky zameraného na mediálnu výchovu a s ňou spojenú

mediálnu gramotnosť najmä z dôvodu, že jej význam v spoločnosti rastie priamo úmerne s neustálym vývojom médií a komunikačných technológií, s možnosťami ich využívania a prístupu k nim, ale aj s rôznorodosťou a množstvom ponúkaných mediálnych obsahov.

Mimoriadnu aktuálnosť problematiky dokazuje aj intenzívny záujem Európskej komisie, Rady Európy, UNESCO, OECD, ktoré v tejto oblasti prijali už viaceré odporúčania, smernice či legislatívne normy. Mohli by sme povedať, že mediálna výchova už dávno nie je žiadny módný trend, ale je to nevyhnutnosť. Médiá sú všadeprítomné a v živote maloletých majú stále významnejšie miesto. Kontext, v ktorom žijeme, núti učiteľov, vychovávateľov učiť seba a žiakov vnímať médiá s porozumením a na to je potrebné získať kompetencie, ktoré by im pomohli využívať mediálne obsahy zodpovedne, bezpečne, kriticky a tvorivo s dôrazom na dodržiavanie ľudských práv, morálny kontext a vekovú vhodnosť. Mediálna gramotnosť ako výsledok procesu mediálnej výchovy by mala byť základnou schopnosťou nielen pre deti a maloletých, ale aj pre dospelých a starších ľudí, rodičov, učiteľov, ale aj mediálnych profesionálov. Schválenie vzdelávacích programov v roku 2008 a Koncepcie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania v roku 2009 a ich následné uvádzanie do praxe znamenalo najradikálnejšie nastavenie podmienok pre zefektívnenie mediálnej výchovy.

Mediálna výchova v systéme formálneho vzdelávania je od roku 2008 ako povinná zložka začlenená do obsahu vzdelávania. V súlade s aktuálnou školskou legislatívou platnou na území Slovenskej republiky (dvojúrovňový participatívny model vzdelávania) je mediálna výchova vymedzená ako prierezová téma, ktorá je povinnou súčasťou vzdelávania pre predprimárne, primárne, nižšie a vyššie sekundárne vzdelávanie. Jednotlivé materské školy, základné školy a gymnáziá sa môžu samostatne rozhodnúť, akým spôsobom povinne integrujú mediálnu výchovu do obsahu vzdelávania. V súlade s charakterizovaním prierezových tém je možné mediálnu výchovu realizovať viacerými formami ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu a vhodných učebných predmetov, ako samostatný učebný predmet či formou projektu či kurzu. Charakter prierezovej témy predurčuje mediálnu výchovu k tomu, aby sa stala súčasťou iných oblastí vzdelávania. Školy mediálnu výchovu v praxi integrujú najmä do predmetov etická výchova, slovenský jazyk a literatúra, občianska náuka, umenie a kultúra, informatika, a to na nižšom ako aj vyššom stupni sekundárneho vzdelávania.

V súčasnosti je podľa našich poznatkov však mediálna výchova ako prierezová téma zaraďovaná do školských vzdelávacích programov iba formálne a väčšina učiteľov jej vo výučbe nevenuje pozornosť vôbec, alebo iba v minimálnej miere. Dôvodom je všeobecne slabé povedomie pedagógov o problematike mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti ako aj nedostatok seminárov, školení a didaktických materiálov, ktoré by prezentovali efektívne možnosti a praktické postupy ako integrovať prvky mediálnej výchovy do jednotlivých vyučovacích predmetov.

I napriek tomu, že mediálna výchova je u nás v pohybe a že je v centre pozornosti viacerých zainteresovaných strán už niekoľko rokov, stav vzdelávania učiteľov v predmete mediálna výchova je skôr kontroverzný ako uspokojivý. Závisí to nielen od individuálnych kompetencií učiteľov, ale aj od faktorov prostredia. V súčasnosti Metodicko-pedagogické centrum má pre oblasť mediálnej výchovy akreditované štyri vzdelávacie programy. A to bol aj jeden z dôvodov obsahového zamerania časopisu, ale aj včlenenia mediálnej výchovy do rozbiehajúceho sa už piateho Národného projektu Metodicko-pedagogického centra „Aktivizujúce metódy vo výchove.“

Vydanie tohto špecializovaného čísla zameraného na mediálnu výchovu iniciovala Nataša Slavíková, členka expertnej skupiny Európskej komisie pre mediálnu gramotnosť a v súčasnosti riaditeľka odboru výskumu a analýz Metodicko-pedagogického centra, v spolupráci s redakčnou radou časopisu v úzkej spolupráci s učiteľmi vyučujúcimi mediálnu výchovu a Medzinárodným centrom pre mediálnu gramotnosť Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Ide o prvý konkrétny výstup aplikácie Zmluvy o spolupráci medzi spomínanou Univerzitou a Metodicko-pedagogickým centrom, podpísanej koncom roka 2012.

Cieľom tohto čísla je podporiť kvalitu moderného vzdelávania aj účinnejším presadzovaním mediálnej výchovy do edukačného procesu. Príspevky sú štruktúrované tak, aby poskytli potrebné informácie o zaradení mediálnej výchovy v rámci vyučovania, o jej využití v rámci medzipredmetových vzťahov a o nadobudnutí a rozvíjaní kompetencií potrebných na vyučovanie mediálnej výchovy. Jednotliví autori prezentujú príspevky, ktoré sú spracované nielen na vysokej odbornej úrovni, ale aj s využitím množstva osobných skúseností v danej oblasti. Cenný je aj príspevok, ktorý prvýkrát v histórii prezentuje výsledky výskumu, o aktuálnom stave vyučovania mediálnej výchovy na slovenských základných školách.

Ďakujem zostavovateľom časopisu za ich snahu o vyváženú kombináciu autorov a tém. Pomer teoretických a empirických príspevkov harmonizuje a poskytuje čitateľovi možnosť hlbšie sa ponoriť do mimoriadne aktuálnej problematiky.

Veríme, že zameranie časopisu, ktoré po prvýkrát v jeho histórii je tematicky orientované na problematiku mediálnej výchovy, sa stane nielen ďalším reálnym krokom k napĺňaniu Koncepcie mediálnej výchovy Slovenskej republiky v kontexte celoživotného vzdelávania, ale najmä podneti našich čitateľov, učiteľov, metodikov aj reálne a vo väčšom množstve a kvalite k implementácii mediálnej výchovy v každodennej praxi.

Želám Vám príjemné a zmysluplné čítanie.

Ing. Henrieta Crkoňová
Generálna riaditeľka Metodicko-pedagogického centra

QUO VADIS MEDIÁLNA GRAMOTNOSŤ?

Nataša Slavíková, Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava

Autorka je členkou expertnej skupiny Európskej komisie pre mediálnu gramotnosť

Anotácia: Cieľom príspevku je zdôrazniť význam zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti a objasniť pojmy viažúce sa k téme mediálnej výchovy. Príspevok má inšpirovať a motivovať metódkov, učiteľov a vychovávateľov k zdokonaľovaniu kompetencií v oblasti mediálnej výchovy, uvádza príklady vybraných kompetencií a odporúča nielen odkazy na odporúčania Európskej unie, ale i literatúru a webové stránky. Niektorí učitelia sú stratení vo virtuálnom svete a stále silnejšie si uvedomujú nielen možnosti, ale aj riziká a obavy z nekontrolovateľného a nekritického používania médií maloletými s dôrazom nielen na ich emocionálnu pohodu ale aj na ich normálny psychický, fyzický a morálny vývin. Digitálny svet prináša pre pedagógov nové kultúrne a morálne výzvy.

Kľúčové slová: mediálna gramotnosť, kombinácia viacerých gramotností, mediálna výchova, európsky a domáci kontext, učiteľ, právna regulácia, jednotný systém označovania programov, koncepcia mediálnej výchovy SR v kontexte celoživotného vzdelávania, príklady modulov mediálnej gramotnosti pre učiteľov, rizikový potenciál médií, návrhy a odporúčania.

Úvod

Jedným z významných socializačných faktorov ovplyvňujúcich hodnoty, postoje a správanie jedinca sú médiá. Virtuálny svet je pre deti podstatným a stále zosilňujúcim fenoménom v oblasti zábavy a informácií. Osvojenie schopnosti kompetentného zaobchádzania s médiami je cieľom mediálnej výchovy. Mediálna výchova je prostriedkom zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti a vzhľadom na miesto médií v živote jednotlivca i spoločnosti by mala byť súčasťou všeobecného vzdelania. Prechod populácie od klasickej gramotnosti k novej mediálnej je nefahká úloha a v prostredí, kde v dôsledku nesystémových krokov, sladkej nevedomosti, neinformovanosti a absencie mediálnej výchovy boli spôsobené (od vzniku súkromných médií) veľké deformácie, je to aj cieľ mimoriadne ambiciózneho. Zložitost' tejto úlohy spočíva aj v tom, že mediálna gramotnosť nie je žiadna izolovaná schopnosť. Je to kombinácia spojených gramotností, týka sa viacerých vedných odborov, dotýka sa všetkých médií a celej populácie a najmä troch oblastí: je to oblasť audiovizuálnych diel, komerčnej a internetovej komunikácie. Rezervy sú v koordinácii aktivít a v efektívnej spolupráci.

„Za pozornosť tiež stojí, že už deti vo veku 14 mesiacov preukázateľne pozorujú správanie, ktoré vidia v televízii. Inštinktívne sa snažia o napodobňovanie akéhokoľvek videného ľudského správania. Inštinkt na bezprostredné posúdenie, či je takéto napodobňovanie vhodné, im chýba, imitujú čokoľvek vrátane správania považovaného väčšinou dospelých za nevhodné.“ (Rothenberg, 1975).

Výchovný proces je bytostne spätý s vývojom spoločnosti, s celým vývinom života každého jednotlivca. K. R. Popper napísal: „Keď príde dieťa na svet, je predovšetkým štruktúrované pre jediný cieľ: krok za krokom sa prispôbiť okolitému svetu.“ (Popper, 1994) Dieťa sa učí napodobňovaním. Táto skutočnosť sa, pokiaľ viem, nestala predmetom diskusie o vplyve mediálnych obsahov. Životný batoh dieťaťa pri jeho narodení je usporiadaný tak, aby sa mohlo začleniť do rôznych prostredí, v ktorých sa ocitne. Mentálny, psychický a morálny vývin dieťaťa závisí do značnej miery od prostredia. Niet pochyb, že súčasťou tohto prostredia sú všadeprítomné médiá. Výchova by mala viesť k pochopeniu toho, ako deti vnímajú a spracovávajú mediálne obsahy.

Spoločenská situácia vyvolaná globalizačnými

procesmi, nárast objemu informácií, hodnotový pluralizmus, strata opory v tradíciách, konzum, časté zmeny identít a zvyšovanie anonymity podnecujú pedagógov a iných odborníkov k detailnejším analýzám v oblasti výchovy a vzdelávania, ako aj k vytváraniu návrhov, ktoré by viedli k optimálnemu riešeniu novodobých výziev a problémov. V tomto kontexte aj v oblasti pedagogiky vystupuje do popredia téma mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti. Postupné začleňovanie mediálnej výchovy do učebných osnov je síce pozitívnym krokom, ale vo vzťahu k rýchlemu tempu rozvoja nových technológií a množstvom času maloletých tráveným s nimi, veľmi pomalým. Medzičasom sa v spôsobe, v akom spotrebiteľia, najmä maloletí, využívajú médiá, zaznamenali dramatické zmeny, ktoré sa neustále zrýchľujú. Médiá v čoraz väčšej miere využívajú neploleté prostredníctvom mobilných zariadení vrátane (online) videohier a na internete existuje čoraz viac mediálnych služieb na požiadanie. V súčasnosti získali mimoriadne významné postavenie, ako u jednotlivých používateľov, tak aj z hľadiska spoločnosti stránky sociálnych sietí. Je možné, že nás čakajú ďalšie zmeny, ktoré si v súčasnosti nevieme ani predstaviť.

Tradičná úloha pedagóga na všetkých stupňoch sa zmenila a ak chceme podporovať trvalo udržateľný rozvoj vzdelávania a vzdelanostnej spoločnosti, nemôžeme ignorovať význam a účinky tradičných a nových médií. Deti začínajú používať internet v skoršom veku a využívajú pri tom široké spektrum prepojených zariadení, akými sú smartfóny, tablety, hracie konzoly, PC alebo TV. Problémom je rýchlosť a nepredvídateľnosť zmien online odvetvia, pri ktorých riešenia rýchlo starnú, čo tiež sťažuje výchovu. Sú to práve niektoré mediálne obsahy vrátane internetu, ktoré môžu deformovať prácu učiteľov a negatívne ovplyvňujú nielen emocionálny stav, ale aj psychický, fyzický a morálny vývin maloletých. Na jednej strane ponúkajú nesmierne možnosti, na strane druhej však majú aj výrazný rizikový potenciál. Dá sa zhrnúť v kategóriách „nezákonný obsah“, „obsah nevhodný pre danú vekovú skupinu“, „nevhodné kontakty“ a „nevhodné správanie“.

Dnes už iba málokto pochybuje o tom, že médiá sú významným výchovným a socializačným prostriedkom najmä detí. Hodnoty, ľudské práva, ktoré platia v civilizovanom svete sa v médiách liberalizujú, prekrucujú, deformujú za účelom zisku, cielenej emocionalizácie.

Komerčné médiá majú iné ciele ako majú rodičia a učitelia. Deti trávia s médiami v priemere tri - štyri hodiny denne, teda najmenej o polovicu viac času, než venujú ktorejkoľvek mimoškolskej činnosti, ako sú úlohy, rodina, priatelia alebo čítanie. Faktom je, že audiovizuálny či virtuálny svet je podstatným a stále zosilňujúcim fenoménom najmä pre deti a mládež. Elektronické médiá vrátane internetu menia psychosociálne podmienky života, základnú štruktúru školského systému a tradičnú úlohu učiteľa. Realitou je, že súčasná pedagogika, psychológia, iné vedné disciplíny nedokážu dosť rýchlo reagovať na meniace sa okolnosti, podmienky výchovy detí. Zdá sa, že najlepší prehľad o aktuálnych trendoch v živote detí majú reklamné firmy a mediálne marketingové spoločnosti.

Ak vychádzame zo základov pedagogiky, že dieťa sa učí napodobňovaním, tak potom niet pochýb o tom, i napriek tomu, že i dnes sa vedú diskusie o intenzite mediálnych vplyvov a o kontextových faktoroch, ktoré ovplyvňujú tieto vplyvy, výskumy jednoznačne potvrdzujú, že médiá sú spoluzodpovedné aj za formovanie predstáv, hodnotových systémov, (nielen informovania o nich), kultúrnej identity, formovanie reči, nielen vizuálnej a symbolickej, ale aj verbálnej. A čo je dôležitejšie, médiá nielen ovplyvňujú správanie jedinca alebo rámcovanie informácií, ale priamo ovplyvňujú aj postoje. Deformácie môžu mať fatálne následky a kazuistiky zo súdnych siení, psychológovia, psychiatri, rodičia, ale aj samotní učitelia to iba potvrdzujú.

Ak sme v minulosti urobili pokrok v oblasti informatizácie a digitalizácie najmä prostredníctvom skvalitňovania prístupu učiteľov a žiakov k internetu, dnes je potrebné zamerať sa najmä na rozvíjanie schopností a vedomostí o mediálnych obsahoch a o ich kritickom, zodpovednom a tvorivom využívaní s dôrazom na morálne kontexty, etiku, tradičné hodnoty ako sú napr. úcta k zdraviu, k rodine, k starším, ľudské práva, ochrana morálky, zdravia, súkromia, ľudskej dôstojnosti a detí. Toto by malo platiť rovnako v offline ako aj v online prostredí.

Známa rakúska odborníčka na mediálnu výchovu S. Kruczay tvrdí: „Všetci vieme, že televízia, tak ako fakticky všetky médiá, nie je oknom, cez ktoré vidíme svet, aký je. Prvou, asi najdôležitejšou úlohou mediálnej výchovy je posilňovanie vedomia, že médiá nezobrazujú realitu, ale ju vytvárajú. Médiá sú konštrukcia, obsahujú ideologické a hodnotové posolstvá a tie súkromné majú najmä komerčné záujmy.“ (Kruczay 2010).

Nie je gramotnosť ako gramotnosť

Európska dimenzia vzdelávania v 21. storočí prekračuje požiadavky základnej gramotnosti čítania a písania s porozumením (vrátane písania súvislých textov, spracovania textov, kritického uvažovania, ale aj kultúrnej a funkčnej gramotnosti a iné). Kriticky si vyžaduje hlavne rozvíjať novú mediálnu gramotnosť – vnímanie médií s porozumením.

V mnohých štátoch sa prehodnocuje program úloh gramotnosti. Školské systémy (vrátane toho nášho) v Európe stále ovládajú rôzne anachronizmy. Jeden z najväčších anachronizmov v školských systémoch v Európe je neprimerané privilegovanie gramotnosti písaného a čítaného slova ako vrchol úspechu vzde-

lávania a komunikácie. Ovládanie písania a čítania je univerzálne právo všetkých občanov. Byť vzdelaný dnes má zahŕňať schopnosť vnímať a pochopiť zloženie a rámcovanie mediálnych obsahov, nasadenie svetla, farieb a pohybu, zabezpečenie prístupu informácií k znevýhodneným skupinám (hlasové komentovanie, titulky a pod), ale tiež schopnosti umožňujúce rozpoznať zdroje a spoľahlivosť obsahov, pochopenie pravdy-a-nepravdy, manipulačných techník, ktorú možno vytvoriť pomocou obrázkov a zvukov.

Pôvodne sa slovo „gramotnosť“ vzťahovalo len na schopnosť čítania a písania. Každá doba uprednostňovala istý typ gramotnosti. V súčasnosti sa koncept „gramotnosti“ rozšíril do viacerých oblastí. Dnes existujú vedľa seba systémy masovej komunikácie a systémy nového digitálneho multimediálneho prostredia, paralelne s rôznymi gramotnosťami, ktoré sa vzájomne prelínajú a dopĺňujú. Každý z týchto komunikačných modelov korešponduje s rôznym modelom gramotnosti a má svoje vlastné špecifické charakteristiky, predmet a cieľ.

Mediálna gramotnosť je mnohovýznamový pojem. Na jednej strane to nie je žiadna izolovaná schopnosť, na strane druhej by sa nemala zamieňať s digitálnou, informačnou či inou gramotnosťou. **Je to kombinácia súborov kompetencií (vedomostí, zručností, schopností a postojov)**, ktoré sú dnes nevyhnutné pre život a prácu. Zahŕňa a obsahuje aj iné schopnosti a formy gramotnosti: napr. gramotnosť čítania a písania, filmovú, audiovizuálnu gramotnosť, digitálnu či informačnú gramotnosť. Spomínané gramotnosti sú základným kameňom, predpokladom na efektívnejšie zvládnutie a pochopenie mediálnej gramotnosti. Mediálna gramotnosť uznáva prvoradú úlohu informácií a médií v každodennom živote. Je v súlade so slobodou prejavu a informácií - pretože dáva občanom právo pochopiť funkcie médií a ďalších poskytovateľov informácií, kriticky vyhodnocovať ich obsah a prijímať informované rozhodnutia ako užívateľov a výrobcov. Takmer každý dokáže sledovať médiá a narábať s nimi, získavať z nich informácie a nechať sa nimi zabávať. Ale nie každý je kompetentný - gramotný interpretovať mediálne obsahy - aktívne si vyberať z mediálnej ponuky relevantné obsahy, citlivo rozlišovať medzi svojimi záujmami a záujmami vlastníkov médií, kriticky skúmať mediálne informácie.

Základné prvky mediálnej gramotnosti sú jasne popísané v definícii stanovenej Európskou komisiou. Možno ju definovať ako schopnosť získavať, analyzovať a vyhodnotiť silu obrazov, zvukov a správ, ktoré sú dôležitou súčasťou našej každodennej reality a súčasnej kultúry rovnako, ako kvalifikovane komunikovať. Mediálna gramotnosť sa týka všetkých médií, vrátane televízie a filmu, rozhlasu i reprodukovanej hudby, tlačených médií, internetu a ďalších nových digitálnych komunikačných technológií. (http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm).

Zjednodušene môžeme mediálnu gramotnosť chápať aj ako schopnosť jedinca prijímať, analyzovať, hodnotiť a komunikovať mediálne obsahy žurnalistického charakteru (správy, publicistika), umeleckého (filmy, poviedky), vzdelávacieho (prírodopisné filmy, náučné programy) či zábavného charakteru (súťaže, seriály, filmy atď.) v širšom spoločenskom a sociálnom

kontexte.

Mediálne kompetencie sa niekedy označujú aj synonymom mediálna gramotnosť (media literacy). UNESCO používa pojem mediálna a informačná gramotnosť (media information literacy), čo je zase synonymom na európske označenie mediálnej gramotnosti. Informačná gramotnosť a mediálna gramotnosť sú tradične považované za samostatné a odlišné oblasti. Stratégia UNESCO spája tieto dve oblasti v kombinácii súborov kompetencií a mediálnu gramotnosť zameriava na všetky formy médií a ďalších poskytovateľov informácií, ako sú knižnice, múzeá a archívy, internet bez ohľadu na použité technológie. (Grizzle et al. 2011).

Jedna z ôsmich kľúčových kompetencií vo vzdelávaní podľa Stratégie Európa 2020 je spoločenská a občianska kompetencia a za jeden z hlavných predpokladov pre aktívne a plné občianstvo je v súčasnosti považovaná mediálna gramotnosť v kontexte celoživotného vzdelávania. Opodstatnenosť tohto tvrdenia podčiarkla aj Viviane Reding, komisárka EK pre informačnú spoločnosť a médiá ešte v roku 2006. „Mediálna gramotnosť je dnes kľúčovou pre aktívne a úplné občianstvo, tak ako bola gramotnosť na začiatku 19. storočia.“ (Reding 2006).

V záveroch Rady EÚ (2011/C 372/04) o ochrane detí v digitálnom svete sa zdôrazňuje, že v záujme maximálneho využitia možností, ktoré ponúkajú audiovizuálne médiá a internet, je potrebné bezpečné mediálne prostredie pre maloleté osoby, ktoré by malo byť založené na zásadách ľudskej dôstojnosti, bezpečnosti a rešpektovaní súkromného života. Mediálna gramotnosť a zvyšovanie informovanosti sú dôležitými nástrojmi, ktoré môžu podstatným spôsobom zlepšiť mediálne kompetencie detí, rodičov a učiteľov a rozvinúť ich kritický prístup k audiovizuálnemu obsahu a on-line obsahu; vzhľadom na rýchle zmeny v digitálnom prostredí je však dôležité zvýšiť v tomto ohľade úsilie. V tomto dokumente sa tiež deklaruje, že stále pretrvávajú obavy, že dosiahnutá úroveň ochrany a mediálnej gramotnosti vo všeobecnosti nie je dostatočná a že niektorým z týchto opatrení chýba kontinuita. Rada EÚ zároveň vyzýva členské štáty, aby pri súčasnom rešpektovaní slobody prejavu pokračovali v práci na ochrane maloletých osôb a to tak, že budú podporovať rozsiahle využívanie kampaní zameraných na zvyšovanie informovanosti detí, rodičov, učiteľov a iných osôb pracujúcich s deťmi, aby zabezpečili súlad medzi vzdelávaním bezpečnosti on-line a mediálnou gramotnosťou na školách i v rámci zariadení poskytujúcich vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve.

Mediálna výchova a mediálne kompetencie

Mediálna výchova (media education) je výchovou, ktorej cieľom je získanie mediálnych kompetencií. Mediálne kompetencie môžeme chápať ako schopnosť narábať s médiami, spôsobilosť prijímať a interpretovať mediálne obsahy a aktívne sa zúčastňovať procesu mediálnej komunikácie. Zjednodušenie môžeme povedať, že mediálna výchova je procesom učenia sa a vyučovania o médiách; mediálne kompetencie sú výsledkom tohto procesu - poznatky a zručnosti, ktoré si osvojili jeho účastníci. (Buckingham, 2005, s. 4).

Mediálna výchova je celoživotný, systematický a cieľavedomý proces získavania mediálnych kompetencií,

ktorého hlavným cieľom je podporovať zodpovedné, kritické, tvorivé a bezpečné využívanie médií s dôrazom na morálne kontexty, humanizmus a vekovú vhodnosť. (Slavíková, 2010, s. 24)

„Radšej zapáliť sviečku, ako vidieť temnotu“

Pod týmto heslom spustilo UNESCO masívnu podporu mediálnej gramotnosti v roku 2011, svojou publikáciou Mediálna a informačná gramotnosť - kurikulum pre učiteľov (Grizzle et al., 2011). Poslaním UNESCO je prostredníctvom komplexnej stratégie, ktorá zahŕňa spracovanie modelových učebných plánov pre učiteľov mediálnej a informačnej gramotnosti uľahčiť medzinárodnú spoluprácu, rozvoj usmernení na vypracovanie národných politík, stratégií, všeobecných rámcov a ukazovateľov. Za týmto účelom mieni zriadiť Univerzitnú sieť mediálnej a informačnej gramotnosti a Medzinárodné centrum pre mediálnu a informačnú gramotnosť Clearinghouse v spolupráci s Organizáciou Spojených národov a Alianciou civilizácií. Využívaním publikácie v členských štátoch sa bude skvalitňovať proces systémového a komplexného zvyšovania úrovne, najskôr učiteľov a následne miliónov ľudí. UNESCO tiež zdôrazňuje, že akékoľvek vzdelávanie učiteľov v mediálnej výchove by malo nevyhnutne obsahovať prvky zdôrazňujúce základné ľudské práva a slobody tak, ako sú naznačené v článku 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Osnovy by mali rozvinúť pochopenie učiteľov pre tieto základné ľudské práva a slobody ako integrálnych súčasti občianskej náuky v prvom rade v prostredí triedy, ako aj v lokálnom a globálnom prostredí. Publikácia je rozdelená do dvoch častí. Časť 1. poskytuje kurikulum mediálnej gramotnosti - media literacy (MIL) a kompetenčné rámce, ktoré sú prehľadne uvedené aj s odôvodnením a hlavnými témami, technológie rámca pre učiteľov. Časť 2. obsahuje podrobné základné moduly vzdelávacieho programu pre učiteľov mediálnej gramotnosti. V súčasnosti sa dá publikácia stiahnuť: v angličtine, francúzštine, španielčine, arabčine a portugalčine na <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/media-and-information-literacy-curriculum-for-teachers/>

Ukážky jednotlivých kompetencií mediálnej gramotnosti zo spomínanej publikácie

Kompetencia - porozumenie mediálnemu obsahu a jeho využitiu

Medzi moduly v kurikule, ktoré súvisia s touto kompetenciou patria: porozumenie spravodajskej, mediálnej a informačnej etike, prezentovanie mediálneho obsahu a informácií, jazyk v médiách a informáciách, publikum, reklama. Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať nasledovné schopnosti učiteľa:

- vysvetliť ako ľudia využívajú médiá v ich súkromnom a verejnom živote, vzťahoch medzi ľuďmi a mediálnym obsahom, ako aj využitie médií na rôzne účely;
- interpretovať a vytvoriť prepojenia medzi mediálnymi obsahmi a hodnotami, ktoré médiá prezentujú;

- využiť stratégie na analýzu stereotypov v médiách (ako napr. pochopiť stereotypy slúžiace záujmom určitých skupín na úkor ostatných; identifikovať techniky používané vo vizuálnych médiách, ktoré zachovávajú stereotypy);
- identifikovať, analyzovať a posudzovať rôzne techniky používané v reklame, ktoré sú v rozpore s medzinárodnými štandardmi a kódexmi;
- preskúmať vykreslenie, prekrútenie faktov a nedostatočné vyjadrenie v mediálnych a informačných textoch;
- porozumieť a popísať charakteristiky a význam verejnoprávneho vysielania.

Kompetencia - kritické hodnotenie informácií a informačných zdrojov

Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať schopnosť učiteľa: preukázať schopnosť preskúmať a porovnať informácie z rôznych zdrojov s cieľom ohodnotiť ich spoľahlivosť, validitu, presnosť, dôveryhodnosť, aktuálnosť a tendencie; využiť širokú škálu kritérií (ako napr. zrozumiteľnosť, výstižnosť, efektívnosť, tendencia, relevancia faktov) na hodnotenie médií (webstránok, dokumentárnych filmov, reklám, spravodajských programov); odhaľovať predsudky, podvody alebo manipuláciu; odhaľovať kultúrne, spoločenské a iné kontexty, v rámci ktorých informácie vznikli a chápanie dosahu kontextu na interpretáciu informácií; rozumieť širokej škále technológií súvisiacich s médiami a skúmať interakcie nápadov; porovnávať nové vedomosti s predtým nadobudnutými s cieľom určiť pridanú hodnotu, protirečenia, alebo iné špecifické charakteristiky informácií; určiť predpokladanú dôveryhodnosť informácie skúmaním zdrojov dát, limitov nástrojov na získavanie informácií alebo stratégií a racionálnosť záverov; využiť širokú škálu stratégií na interpretáciu mediálnych textov (vedieť robiť závery, zovšeobecňovať, robiť syntézu materiálov, odvolávať sa na obrázky alebo informácie vo vizuálnych médiách na podporu svojho stanoviska, dešifrovať médiá s cieľom určiť základné odchýlky a dešifrovať podtext.

Kompetencia - využitie nových a tradičných mediálnych formátov

Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať schopnosť učiteľa: rozumieť základom digitálnej technológie, komunikačných nástrojov a sietí a ich využitiu v rôznych kontextoch a na rôzne účely; využívať širokú škálu mediálnych „textov“ s cieľom vyjadriť svoje vlastné nápady prostredníctvom rôznych foriem médií, ako napr. tradičná tlač, elektronické médiá, digitálne médiá a pod.; vykonať základné vyhľadávanie informácií online; chápať, na aké účely mladí ľudia využívajú internet.

Model 10 kompetencií mediálnej gramotnosti predstavili v apríli 2013 reprezentanti holandskej siete Mediawijzer.net na zasadaní Expertnej skupiny pre mediálnu gramotnosť v Bruseli. Predstavuje prehľadný rámec získavania mediálnej gramotnosti. Viac sa pedagogická verejnosť môže dozvedieť na www.mediawijzer.net. Obsahuje tieto kompetencie:

porozumenie, ako narastá vplyv médií na spoločnosť
porozumenie, akým spôsobom sú médiá konštruované

porozumenie, ako médiá vykresľujú realitu
ovládanie a využívanie vybavení, softvéru a aplikácií
ovládanie a využívanie orientácie v prostredí médií
komunikácia ako vyhľadávanie a spracovanie informácií
komunikácia ako vytváranie obsahu
komunikácia ako participácia na sociálnych sieťach
stratégia so zámerom uvedomenia si /reflexie vlastného využívania médií
stratégia so zámerom dosahovania svojich cieľov prostredníctvom médií

Mediálna výchova na Slovensku v premenách času

Aj napriek tomu, že Slovenská republika viackrát prezentovala podporu integrovaného, medzirezortného prístupu k zvyšovaniu úrovne mediálnej gramotnosti prostredníctvom viacerých zainteresovaných strán, ministerstiev, regulačných orgánov, diváckych a rodičovských združení, cirkví, vzdelávacích, výskumných organizácií i samotných médií trpí deficitom vyučovania mediálnej výchovy vo formálnom, neformálnom vzdelávaní ako aj vo vzdelávaní znevýhodnených skupín. Proces je nedostatočný, nesystémový, pomalý a nekoordinovaný. Dôvody je potrebné hľadať v systémových riešeniach a v odstraňovaní existujúcich bariér v implementácii odporúčaní EÚ. Koniec 20. storočia bol na Slovensku síce sprevádzaný rôznymi aktivitami, štúdiami a výskumami v prospech mediálnej výchovy, ale tieto našli reálnejšiu podobu pre systémové zmeny až v prvej dekáde 21. storočia. Teoretické rozpracovanie mediálnej výchovy v súčasnosti prinášajú viacerí autori. Niektorí pedagógovia zaraďujú tieto témy do predmetu etická výchova, občianska výchova, náboženstvo a pod., iní s ňou pracujú samostatne v rámci tvorivého doplnenia školských osnov.

Zo zverejnených výsledkov pilotnej štúdie Európskej komisie z roku 2009, ktorá mapuje a porovnáva úroveň mediálnej gramotnosti v 27 členských krajinách EÚ a v 3 štátoch Európskeho hospodárskeho priestoru, dosiahla SR v európskom porovnaní priemernú úroveň čo sa týka hodnotenia individuálnych kompetencií a základnú úroveň v oblasti faktorov prostredia. Horšie výsledky dosiahlo iba Bulharsko, Rumunsko, Grécko a Cyprus. Výsledky porovnateľné so Slovenskom dosiahlo aj Poľsko, Portugalsko, Lotyšsko, Litva, či Maďarsko. Komparatívna pilotná štúdia obsahuje podrobnú metodológiu, podľa ktorej by sa aj v budúcnosti mala merať úroveň rozvoja mediálnej gramotnosti v jednotlivých krajinách Európy. Súčasťou dokumentu je tiež viacero odporúčaní a podnetov, ktoré môžu prispieť k lepšiemu etablovaniu mediálneho vzdelávania v spoločenskom a kultúrnom kontexte, ako aj v kontexte formálneho a neformálneho vzdelávania. (Study assessment criteria on media literacy levels, dostupná on-line http://ec.europa.eu/avpolicymedia_literacy/studies/index_en.htm).

Pri posudzovaní úrovne mediálnej gramotnosti je dôležité akceptovanie dvoch dimenzií, ktorými sú individuálne schopnosti a faktory prostredia.

Individuálne schopnosti sú individuálne kapacity človeka využiť médiá (vrátane kognitívneho spracovania, analýzy, komunikácie, atď.). Tieto schopnosti čerpajú zo širokej škály schopností a zahŕňajú zvy-

šujúce sa úrovne povedomia, schopnosti kritického porozumenia, plynulosť porozumenia a schopnosti produkovať a komunikovať posolstvo (t. j. schopnosť vytvoriť spoločenské väzby prostredníctvom médií). Je to súbor kontextuálnych faktorov (ovplyvňujúcich individuálne schopnosti), ktoré ovplyvňujú široké rozpätie mediálnej gramotnosti.

Faktory prostredia sú reprezentované piatimi hlavnými oblasťami, ktorými sú mediálna výchova, politika mediálnej gramotnosti, mediálny priemysel a občianska spoločnosť.

Úroveň mediálnej gramotnosti ovplyvňujú aj ďalšie faktory, ako sú dostupnosť médií a informácií, sloboda prejavu prostredníctvom tlače, vysielania a internetu a stupňa plurality v jednotlivých médiách a závisí aj od demokratických funkcií, infraštruktúry, sociálneho a ekonomického blahobytu. Štúdie na túto tému preukázali jasnú koreláciu medzi úrovňou mediálnej gramotnosti u jednotlivcov a politikou mediálnej gramotnosti implementovanou inštitucionálne. Ak v krajine neexistuje žiadna formálna stratégia pre posilňovanie mediálnej gramotnej populácie, potom je malá pravdepodobnosť, že budú obyvatelia mediálne gramotní.

Živou vodou pre naštartovanie zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti boli v SR v posledných piatich rokoch najmä tieto historické momenty:

- zavedenie mediálnej výchovy ako prierezovej témy v reforme školstva v roku 2008 s možnosťou vyučovať ju aj ako samostatný predmet na základných školách. Stalo sa to síce až po ôsmich rokoch od prijatia Odporúčania Rady Európy o mediálnej výchove a po desiatich rokoch od prijatia Odporúčania EK k mediálnej gramotnosti a sedemástich rokoch od vzniku duálneho systému vysielania. Mediálna výchova ako prierezová téma znamená, že ide len o okruh vyučovacích obsahov (tiež napr. environmentálna či multikultúrna výchova), ktorých začlenenie do vyučovania sa predpokladá, ale nie je striktné spájané s ustanovením štandardného predmetu. Riaditelia škôl sa môžu rozhodnúť aj o zaradení samostatného predmetu či kurzu. Bariéra je aj to, že prierezové témy vo vyučovaní predpokladajú určité tréningy i v oblasti medzipredmetových vzťahov t. j. s ovládaním schopnosti prepájať obsahy z rôznych vyučovacích predmetov a uplatňovať ich vo vyučovaní. Problémom zostáva nedostatočná edukácia učiteľov vrátane vysokoškolskej prípravy učiteľov mediálnej výchovy;
- zavedenie Jednotného systému označovania programov vo vzťahu k vekovej vhodnosti. Podrobnosti o systéme sú uvedené vo Vyhláške Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 589/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multi-mediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania (Zmena: č. 541/2009 Z. z. a č. 50/2013 Z. z.) s dôrazom na vekovú vhodnosť z hľadiska ich neprístupnosti, nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekovú skupinu maloletých do 7, 12, 15 alebo 18

- rokov. Uvedený systém klasifikácie mediálnych obsahov a označovania je opatrením, ktoré aj keď v rovine odporúčania, reguluje vplyv mediálnych obsahov a učí orientovať sa v ponuke médií;
- transpozícia Smernice o mediálnych audiovizuálnych službách do zákona o vysielaní a retransmisii, na základe čoho sa prvýkrát priamo v zákone vôbec vyskytlo spojenie slov mediálna gramotnosť (2009). Za osobitne významné považujem najmä to, že z čl. 26 smernice vyplýva povinnosť Komisie predkladať parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru správy o uplatňovaní smernice, ktorých obsahom je aj hodnotenie televíznej reklamy, ktorá sprevádza detské programy alebo je do nich včlenená a hodnotenie úrovne mediálnej gramotnosti. Uvedená smernica tiež ustanovuje pre všetky členské štáty oznamovaciu povinnosť a tým bude aj Slovenská republika povinná každé tri roky predkladať Európskej komisii hodnotiacu správu o aktuálnom stave a úrovni mediálnej gramotnosti. V záujme zabezpečenia plnenia tejto povinnosti bola rozšírená pôsobnosť Rady pre vysielanie a retransmisii o vypracúvanie spomínanej správy pre EK;
- schválenie historicky prvej Koncepcie mediálnej výchovy v kontexte celoživotného vzdelávania (2009), po osemnástich rokoch od zavedenia duálneho systému vysielania a vzniku súkromných médií;
- vznik Medzinárodného centra mediálnej gramotnosti na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave (2010). Vďaka aktivitám Masmediálnej fakulty Univerzity Sv. Cyrila a Metoda v Trnave sa začalo systémové vzdelávanie učiteľov stredných škôl a začalo sa aj s vysokoškolskou prípravou učiteľov. Oceniť treba aj webovú stránku tejto fakulty zameranú na mediálnu výchovu.

Kde všade by sa mala realizovať mediálna výchova?

Cieľová skupina: deti a mládež

Mediálna výchova v školách v rámci formálneho systému vzdelávania, s dôrazom na predprimárne vzdelávanie.

Mediálna výchova detí a mládeže v mimoškolskom prostredí (kluby, centrá voľného času, pastoračné centrá, občianske združenia mládeže a pod.).

Mediálna výchova detí a mládeže prostredníctvom médií – predovšetkým verejno-právnych.

Cieľová skupina: dospelí

Systém rekvalifikácie a odbornej prípravy súčasných učiteľov, ktorí majú záujem vyučovať mediálnu výchovu.

Systematická príprava nových učiteľov mediálnej výchovy na vysokých školách.

Vzdelávanie a systém poradenstva v oblasti mediálnej výchovy pre rodičov a starých rodičov a iných rodinných príslušníkov.

Vzdelávanie a systém poradenstva pre občianske organizácie tretieho sektora, ktoré sa venujú aktivitám v oblasti mediálnej výchovy.

Systematická spolupráca s pracovníkmi regulačných orgánov, samotných tvorcov mediálnych obsahov, ako aj ich stavovských a profesijných organizácií.

Mediálna výchova pre dospelých (najmä rodičov,

učiteľov, starých rodičov,) prostredníctvom médií – predovšetkým verejno-právnych.

Užitočné internetové zdroje

Bezplatná linka pomoci, kde učitelia môžu nahlasovať nevhodný obsah na internete - prípadne prediskutovať problémy je 116111, www.pomoc.sk, www.stopline.sk je kontaktný bod pre nahlasovanie nezákonného obsahu a činnosti na internete. Internetový portál k animovanému seriálu zameranému na riziká na internete je na www.ovce.sk, alebo www.sheeplive.eu, ktorý má medzinárodný rozmer a je k dispozícii v 22 jazykových mutáciách, v posunkovej reči a s hlasovým komentovaním pre nevidiacich. Jednou z veľmi dobrých pomôcok je aj Príručka pre učiteľov a kniha Deti v sieti, ktorá je prvou komplexnou publikáciou o ohrozeniach internetu na Slovensku, obidve sú dostupné na stránkach www.ovce.sk a www.zodpovedne.sk.

Projekt Zodpovedne.sk sa zameriava na propagáciu bezpečného používania internetu, mobilu a nových technológií. Pedagogická verejnosť zaoberajúca sa mediálnou výchovou nájde užitočné zdroje a videá na stránke www.medialnavychova.sk. Stránku založilo Centrum mediálnej gramotnosti Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Záver

Naše školstvo prechádza už dlhší čas obdobím mnohých premien i hľadania novej tváre. Hľadá sa nová koncepcia vo viacerých sférach, nové didaktické a výchovné postupy. Celková humanizácia školy, ktorá je najčastejšie interpretovaná v zmysle Komenského chápania školy ako dielne ľudskosti, bez mediálnej výchovy iba ťažko môže nadobudnúť reálnu podobu. Médiá však nie sú žiadne dielne ľudskosti a reformnej snahe nášho školstva a rodičom pomáhajú veľmi málo. V mnohých štátoch sa prehodnocuje program úloh gramotnosti. Školské systémy (vrátane toho nášho) v Európe stále ovládajú rôzne anachronizmy. Jeden z najväčších anachronizmov v školských systémoch je neprimerané privilegovanie gramotnosti

písaného a čítaného slova ako vrchol úspechu vzdelávania a komunikácie. Ten, kto je nevzdelaný (nevie čítať a písať) je negramotný (analfabet). Ten, kto nevie kriticky a zodpovedne využívať a vnímať média je mediálne negramotný (mediálny analfabet).

Ak je pravdou, že technológie obohacujú životy občanov umožňujúc prístup k obsahom (informáciám) a občiansku participáciu, potom je potrebné, aby mediálna gramotnosť ako výsledok procesu mediálnej výchovy a funkcia kritického myslenia bola považovaná za centrálnu a odlišnú od dôrazu, ktorý bol predtým kladený na technológie, ako v národných tak i v európskych orgánoch a zákonoch a stala sa plnohodnotnou súčasťou všeobecného vzdelania.

Pri prednáškach medzi učiteľmi som si uvedomila naliehavosť presunu aktuálnych poznatkov, výskumov o mediálnej výchove z univerzít k učiteľom. Woody Allen v jednej zo svojich poviedok poznamenal, že zásadným problémom filozofie je to, že sa obmedzuje len na priestor posluchárne a vonku prestáva fungovať. I napriek tomu, že nositeľmi zmien sú učitelia, ešte veľa z nich má tendenciu mediálnu výchovu vidieť ako nadprácu. Iné predmety majú prioritu pred mediálnou výchovou, kurikulum sú presýtené a hodnotenie je orientované smerom ku konkrétnemu poznaniu a nie smerom ku schopnostiam kritického porozumenia. Bariér je oveľa viac, vieme, že úroveň mediálnej gramotnosti nezávisí len od individuálnych kompetencií občanov, ale aj od faktorov prostredia. Je potrebné zvýšiť úsilie aj v jednom aj v druhom ohľade. Mediálne negramotná populácia pomáha mediokracii a nie demokracii. A preto dnes na otázku byť či nebyť mediálne gramotný existuje len jedna odpoveď. Byť, aby sme mohli plnohodnotne žiť. Zlepšovanie mediálnej gramotnosti žiakov a študentov si vyžaduje, aby sa sami učitelia stali mediálne gramotnými. Zameranie sa na učiteľov je kľúčovou stratégiou na získanie i viacnásobného efektu: od mediálne gramotných učiteľov k žiakom a prípadne celej spoločnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- BUCKINGHAM, D. Media education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. In *Polity Press*, 2005, s. 4.
- DROBNÝ, M., GREGUSSOVA, M. *Deti v sieti- ako chrániť seba a naše deti na internete*. Koncepcia mediálnej výchovy Slovenskej republiky v kontexte celoživotného vzdelávania, schválená vládou 16. decembra 2009, uznesením č. 923. In *Učiteľské noviny*, ISSN 0139-5769, 2010, roč. 58, 25. 1. 2010, s. 25-32 Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk>
- KRUCSAY, S. Deti a televízia – komplexný vzťah. In *Mediálna výchova v otvorenom priestore*. Bratislava : Prix Danube, 2010. ISBN 978-80-970604-5-9
- Mediálna výchova v otvorenom priestore : zborník z konferencie*. Bratislava : Prix Danube, 2010. ISBN 978-80-970604-5-9
- Odporúčanie komisie z 20. augusta 2009 o mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí pre konkurencieschopnejší audiovizuálny priemysel a priemysel obsahu a inkluzívnu znalostnú spoločnosť (2009/625/EC). In *Úradný vestník Európskej únie*. [26.08.2013]. Dostupné na internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:EN:PDF>
- POPPER, K. R. *Moc televízie*. In *Lidové noviny*. 14. 12. 1994
- REDING, V. Tlačové komuniké IP/06/1326, Brusel, 6. október 2006).
- ROTHENBERG, M. B. *Effect of television on children and youth (Vplyv násilia v televíznom vysielaní na deti a mládež)*. In *Journal of American Medical Association JAMA*. 1975: 234. ISSN 1043-1046
- SLAVÍKOVÁ, N. Význam mediálnej výchovy v prvej dekáde 21. storočia. In *Communication Today*. ISSN 1338-130X, 2010, č. 1.
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 89/552/EHS z 3. októbra 1989, o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica audiovizuálnych mediálnych služieb – konsolidované znenie*. Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/legislatva2/pravne-predpisy-v-oblasti-kultury/europskaunia>
- Study assessment criteria on media literacy levels*. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/avpolicies/media_literacy/studies/index_en.htm
- Vyhľadávka Ministerstva kultúry SR, ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania. In *Zbierka zákonov*, 2007, čiastka 246, č. 589.

Zákon o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov. In *Zbierka zákonov*, 2000, čiastka 127, č. 308.

Závery Rady Európskej únie o ochrane detí v digitálnom svete (2011/C 372/04). In *Úradný vestník Európskej únie*, 2011.

Summary: *The paper is dealing with the meaning of Media Literacy in the second decade of the 21st century. This study also focuses on the "Concept of Media Education in Lifelong learning" approved by the Slovak Government in 2009. Above mentioned document emphasises the importance of improving the level of the Media Literacy in the whole society. The main objective of this article is to realize the importance of media education in formal education and to increase the capacity of teachers to evaluate sources and to assess information from diverse sources. Teachers should be able to examine and understand how media content and other information are produced, how the information presented in these systems can be evaluated, and how media content can be used for different purposes mainly relating to age group. Enhancing Media Literacy among pupils and students requires that teachers themselves become Media Literate. This initial focus on teachers is a key strategy to achieving a multiplied effect: from media literate teachers to their students and eventually to society at large. Media literate teachers will have enhanced capacities to empower students with their efforts in learning to learn, learning autonomously, and pursuing lifelong learning.*

MEDIÁLNÍ VÝCHOVA: STÁLE TAK TROCHU NESMĚLÁ „PRINCEZNA“ ČESKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

Renata Kasalová, Centrum mediálního vzdělávání, Praha, ČR

Anotácia: *V tomto příspěvku přibližuji podmínky a příležitosti pro výuku mediální výchovy na některých školách v České republice a z části také výuku samotnou. A to především z pohledu organizace, která se mediální výchovou a přípravou pedagogů pro její výuku zabývá. Budu vycházet z několikaleté praxe, z osobních zkušeností i zkušeností mých kolegů. Ty jsme čerpali při spolupráci s odbornými pracovišti i mediálními organizacemi; se základními a hlavně středními školami. Chtěla bych upozornit na to, že kromě stručného představení mediální výchovy a jejího ukotvení v českém vzdělávacím systému je tento příspěvek pojat ryze subjektivně. Strategických dokumentů, některých odborných publikací a výsledků výzkumů vztahujících se k úrovni mediální gramotnosti české populace se pouze zlehka „dotýká“.*

Klíčové slová: *mediální výchova, Centrum mediálního vzdělávání, vzdělávání pedagogů, metodické a výukové podklady.*

Sedmým rokem se studenti a žáci českých základních a středních škol učí o médiích. Na některých školách byla přijata mediální výchova s nadšením, jinde váhají a spekulují, jak mít mediální výchovu co nejsnadněji „z krku“. Chybí znalosti či dovednosti, není prostor nebo chuť a elán. Je to o lidech a jejich přístupu. Mnohdy také o rozhodnutí ředitele školy. Nermalou roli hrají finance. Často hrají přímo prim. Přesto jsme svědky pozitivního rozvoje mediální výchovy a mediální komunikace na českých školách. Nejen na gymnáziích a ZŠ, kde je výuka mediální výchovy povinná, ale také na středních odborných školách i některých učilištích. Mediální výchova s sebou nese nádech něčeho atraktivního. Jak by také ne. Svět médií lidi přitahuje a láká. Významně je ovlivňuje. I proto je potřebné o médiích mluvit, přemýšlet a pracovat s nimi.

Z multimediální redakce do školních tříd: v kostce o vzniku a činnosti Centra mediálního vzdělávání

Na úvod mi dovoluete představit *Centrum mediálního vzdělávání (CMV)*. S kolegy jsme se médii a mediální výchovou začali zabývat před 5 lety v dnes již zaniklé společnosti PPF Media, a.s. Jednalo se o velmi ambiciózní mediální a tím i strategický plán investiční skupiny PPF spočívající v budování sítě hyperlokálních médií *Naše adresa*. Po republice vznikaly veřejnosti otevřené a nakloněné redakce; v Praze se skvěl multimediální a hypermoderní newsroom *FUTUROOM* společně se školicím centrem. V této době jsme začali organizovat školní exkurze s výkladem o médiích a práci novinářů, mediální kroužky pro studenty a pobytové mediální tábory. Zajímavé, i když logisticky mnohdy nejjednodušší, bylo propojení skutečného mediálního světa s těmito zábavně-výukovými aktivitami. Investiční cíle projektu však nebyly naplněny dostatečně rychle

a tak byla společnost zrušena. S kolegy jsme se mediální výchově chtěli věnovat i nadále. Našli jsme vzdělávací společnost, pod jejíž záštitou jsme začali budovat samostatnou sekci CMV.

Centrum mediálního vzdělávání je akreditované středisko Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) s hlavním zaměřením na vzdělávání pedagogů a pedagogických pracovníků základních, středních i mateřských škol. Tvoříme metodické a výukové podklady pro mediální výchovu a pomáháme s její implementací do výuky na těchto školách.

Spolupracujeme také s neziskovými organizacemi i komerčním sektorem, a to převážně v oblasti médií a mediální komunikace. Dlouhodobě se podílíme na vzdělávacích aktivitách Federace rodičů a přátel sluchově postižených. Organizujeme pravidelné konference s mediální tematikou v Senátu Parlamentu České republiky. I nadále připravujeme exkurze v mediálních organizacích pro školy; vedeme mediální tábory. V současnosti realizujeme čtyři grantové projekty v Operačním programu vzdělávání pro konkurenceschopnost. Všechny se zabývají mediální tematikou anebo „alespoň“ s médii pracují.

Myslím, že i díky našemu nadšení a otevřenému přístupu jsme dokázali za dobu naší činnosti navázat spolupráci s významnými odborníky ze světa médií i akademické sféry. Od začátku volíme politiku „poradit se se zkušenějšími“, což se nám, pevně věřím, osvědčuje. Pravidelně se tedy setkáváme a konzultujeme náš postup s profesorem Janem Jirákem a Radimem Wolákem z Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (a pracoviště CEMES), Markétou Pastorovou z Národního ústavu pro vzdělávání, Helenou Pavličíkovou z Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity a dalšími. Metodicky a lektorsky s námi spolupracují

lidé, kteří v médiích fungují (zároveň si však dokázali udržet zdravý rozum, kritický přístup a nadhled ve vztahu k mediální produkci. Za což jsme vděční...). A navíc znají cíle i pilíře mediální výchovy. Jmenujme Jiřího Závozdu z Rady ČT, Tomáše Motla nebo Jiřího Kalemby z ČT, režiséra Tibora Szilvásiho nebo Daniela Köppla z oblasti marketingu a reklamy.

„Z rychlíku“ o kurikulární reformě a ukotvení průřezového tématu mediální výchova v českém vzdělávacím systému

Mediální výchova je v České republice od roku 2006 dle nařízení MŠMT v souladu s rámcovým vzdělávacím programem (RVP) začleněna do výuky na všech základních školách a gymnáziích (G) jako povinné průřezové téma. Průřezová témata reagují na aktuální dění a mají pozitivně ovlivňovat postoje, hodnotový systém žáků a jejich jednání. Podobně jako v dalších státech, kde je mediální výchova vyučována, má i zde vybavit žáky dostatečnou úrovní mediální gramotnosti. Dle RVP G představuje mediální gramotnost „soubor poznatků a dovedností, které člověku umožňují nakládat s mediální produkcí, jež se mu nabízí, účelně a poučeně, dovoluje mu média využívat ku svému prospěchu a dává mu nástroje, aby dokázal tyto oblasti mediální produkce, které se jím snaží skrytě manipulovat, odhalit.“

Mediální výchova má zároveň přispívat k rozvoji občanské identity a celkové humanitně orientované vzdělanosti žáků a studentů. V základním vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se médií a mediální komunikace.

Tematické okruhy mediální výchovy v základním vzdělávání se člení na okruhy receptivních činností:

- kritické čtení a vnímání mediálních sdělení,
- interpretace vztahu mediálních sdělení a reality,
- stavba mediálních sdělení,
- vnímání autora mediálních sdělení,
- fungování a vliv médií ve společnosti a tematické okruhy produktivních činností:
- tvorba mediálního sdělení,
- práce v realizačním týmu.

V rámcovém vzdělávacím programu se mediální výchova váže na vzdělávací oblasti Člověk a společnost, Jazyk a jazyková komunikace, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura.

V gymnaziálním vzdělávání zahrnuje mediální výchova dvě základní oblasti:

- vědomostní (společenskovední a mediovední),
- dovednostní (mediální produkce).

Mediální výchova zde svým věcným obsahem souvisí především s těmi vzdělávacími obory, které jsou zaměřeny humanitně nebo sociálněvědně.

Tematické okruhy mediální výchovy v gymnaziálním vzdělávání se člení na:

- média a mediální produkce,
- mediální produkty a jejich významy,
- uživatelé,
- účinky mediální produkce a vliv médií,
- role médií v moderních dějinách.

Pro školy jsou tematické okruhy mediální výchovy závazné, k její efektivní výuce mohou dále přispět Doporučené očekávané výstupy (DOV). Ty tvoří meto-

dickou podporou pro výuku průřezových témat. Jsou zpracované samostatně pro 1. a 2. stupeň ZŠ a pro gymnázia.

Všechny zmíněné dokumenty jsou v plném znění dostupné ke stažení na těchto webových stránkách: <http://www.nuv.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>, <http://www.nuv.cz/publikace-a-periodika/doporucene-ocekavane-vystupy-1>

Konkrétně: jak se u nás učí mediální výchova

Nejčastěji se setkáváme s logickým (a doporučeným) postupem implementace mediální výchovy do výuky na základních i středních školách. Ten také v rámci školení, konzultací a tvorby metodických i výukových podkladů podporujeme. Mediální výchova je tedy „průřezově“ zařazena do odpovídajících povinných předmětů. Tedy nejčastěji se jedná o český jazyk, občanskou výchovu a společenskovední předměty, informační technologii, dějepis. Zkušenosti učitelé obohacují svou výuku zcela snadno mediálními střípky ze zahraničí - mediální výchovu tedy učí v cizích jazycích nebo zeměpise. A někteří také v dalších (zdánlivě ne tak vhodných) předmětech, jako je matematika, fyzika nebo tělocvik. Nejčastěji na gymnáziích se můžeme setkat se samostatným předmětem mediální výchova, který má vlastní tematický plán, osnovy a hodinovou dotaci. Často se tak logicky děje tam, kde mají ředitele/ředitelku příznivě nakloněné mediální výchově a také tým pedagogů, kteří mediální výchovu chtějí a umí učit. Těší nás stále vzrůstající zájem středních odborných škol, na nichž mediální výchova není dle RVP povinná! Třeba pro obchodní akademie a ekonomická lycea je přeci tento předmět přímo ideální. Pomyslete na reklamu, marketing, PR, ekonomické principy fungování médií a média jako výdělečné podniky (jak se měří čtenost, poslechovost aj. a kolik za média platíme...).

A jakou cestu „razíme“ my?

Školám pomáháme implementovat mediální výchovu do výuky na několika úrovních:

- průřezově“ do povinných předmětů,
- jako samostatný předmět,
- jako volitelný předmět (Kluby mediální komunikace),
- projektově (besedy, exkurze, mediální dny nebo týdny).

V povinných předmětech je mnohdy těžké vyhradit pro mediální výchovu dostatečný prostor. Velkou roli hrají zkušenosti pedagoga a jistý cit při zapojování mediálních témat do výuky. Ve volitelných předmětech naopak bývá více prostoru, k výuce lze přistupovat projektově. Zde však apelujeme na to, aby se ona výuka nestala pouhou „didakticky neukotvenou hrou“. Chápeme, že studenty nejvíce baví fotit, natáčet videa a hrát si na novináře. Přesto se snažíme, aby při samotné mediální produkci byli schopni uvažovat v širších souvislostech. Aby se zamysleli nad tím, jak lze manipulovat se slovem, obrazem, dalšími výrazovými prostředky a jaké to může mít následky. Snažíme se propojovat teoretické zázemí s praxí. Ostatně, asi si umíte představit, která oblast u studentů a mnohých učitelů (především IT) vyhrává.

Dle našich zkušeností je zajímavé a přínosné propojovat výuku s přednáškami a besedami s lidmi z médií

(ideálně s těmi, kteří zároveň chápou cíle a principy mediální výchovy).

Se studenty rozebíráme texty, reportáže, produkci seriálních a bulvárních médií (lze je vůbec ještě od sebe jednoznačně rozlišit?). Některé věci pak v praxi zkoušíme. Dobře funguje tvorba a úprava obsahu vlastních blogů (webových stránek, studentského časopisu či novin, ročenek). Rozdělíme studenty do redakcí, které mají svůj marketingový plán a stanovenou cílovou skupinu; své zaměření. Podle toho pak vznikají příspěvky „redaktorů“, na kterých si můžeme mnohé ukázat a objasnit. Některé školy spolupracují s regionálními periodiky. Při těchto projektových činnostech (klubech, mediálních táborech a kroužcích) je nezbytné dodržovat časový plán, dělbu práce mezi studenty a manažerskou - „šéfredaktorskou“ - úlohu pedagogů. Musíme si být vědomi náročnosti a specifík mediální produkce, potřebujeme také dobře ovládat informační a komunikační technologie (ICT).

Kromě AV techniky do výuky zapojujeme nová média a sociální sítě. Upozorňujeme na výhody i rizika spojená s jejich užíváním. Nebojme se sociálních médií. Ale budme obezřetní...

S výukou mediální výchovy úzce souvisí vzdělávání pedagogů. A to je v našem případě aktuálně spojeno s projekty v Operačním programu vzdělávání pro konkurenceschopnost...

Na školách, se kterými spolupracujeme dlouhodobě, se snažíme výuku mediální výchovy přizpůsobit konkrétním školním vzdělávacím programům co možná nejvíce „na míru“. Upravujeme tematické plány jednotlivých předmětů, do kterých bude mediální výchova začleněna. Vytváříme nové tematické plány a osnovy pro volitelné předměty anebo pro samostatný předmět mediální výchovy. Často se setkáváme s kombinací těchto možností.

Konkrétně z praxe a bez pozlátka: Na školách, kde nově zavádíme mediální výchovu do výuky, to většinou není jednoduché. V našem případě je spolupráce ve většině případů spojena s logikou a realizací projektů v Operačním programu vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK). V tomto OP jsme za dobu existence *Centra mediálního vzdělávání* napsali jedenáct projektových žádostí. Pět z nich bylo schváleno. Velký úspěch. Jsme samozřejmě rádi a vděční za příležitosti i výstupy, které se s projekty pojí. Ovšem rozměr administrativy (byrokracie), kterou je zapotřebí zvládnout před, během i po realizaci projektu, je bohužel neúměrný.

Zahájení spolupráce a první realizační porada mnohdy bývají rozpačité. Pomyslete: Najednou se ocitneme v místnosti, kde sedí třeba 15 pedagogů ze školy, kteří mají být do projektu (a budoucí výuky mediální výchovy) zapojeni. Představujeme se. Někteří pedagogové v úvodu nevědí, proč tam vlastně sedí a jaká bude jejich role v rámci „nějakého dalšího projektu OP VK“. Pokud je to první projekt na škole, tím hůře. Naší úlohou je seznámit učitele s obsahem a cíli projektu; ideálně také s mediální výchovou. Snažíme se mluvit civilně (bez nadužívání mediální či dokonce OP VK terminologie) a volíme takovou rétoriku a výrazové prostředky, abychom od první chvíle alespoň nějak

upoutali učitelovu pozornost. O administrativě při prvním setkání mlčíme jako hrob. Trochu se zapotíme. Rádi ale zmíníme multimediální techniku a ICT, které škola z projektu k výuce mediální výchovy dostane. Cílem prvního setkání i setkání dalších je získat co možná nejvíce informací o učitelích i o škole. Zajímá nás, jestli si učitelé umí představit zařazení některých mediálních témat do výuky ve svých předmětech a na škole obecně. Od prvního setkání se snažíme o pozitivní motivaci. U některých se to podaří (a opravdu se objeví i tací, kteří mají z projektu radost, protože je mediální výchova opravdu zajímavá). Učitelům, kteří se na další aktivity a povinnosti plynoucí z projektu tváří skepticky, rozumíme! Chápeme, kolik toho mají, víme, že je za poslední roky potkalo hodně změn ovlivňujících jejich práci. Včetně zavedení průřezových témat do výuky. O státních maturitách a změnách na MŠMT, nejistotě o tom, „co zase přijde“ ani nemluvě. Také víme, že existuje spousta organizací, které vyrostly v posledních letech jak houby po dešti a z OP VK prostřednictvím škol získávají mnohé. A nabízejí různá školení, podklady. I díky tomuto „boomu“ však vzniklo hodně zajímavých a inovativních podkladů, které jsou na internetu ke stažení/v prodejnách ke koupi a poskytují učitelům užitečné podklady i inspiraci pro výuku průřezových předmětů.

Jak vypadá takový OP VK projekt - tedy opět v našem pojetí

Naše projekty se (zjednodušeně řečeno) skládají z několika na sebe navazujících aktivit. Od proškolení pedagogů, tvorby prezentací, výukových podkladů až po samotnou výuku a záležitost, jako jsou třeba již zmíněné Mediální dny se zajímavými lidmi z médií i akademické sféry. Máme zkušenosti s akreditovanými vícedenními školeními (6,5 nebo 12 dní) a na ně navazujícími rozšiřujícími školeními. Budu jmenovat jen některá témata: mediální logika a kritický přístup k médiím, TV žurnalistika, nové trendy v reklamě a marketingu, komunikace na veřejnosti a PR, pořizování a zpracování fotografie (AV materiálu), nová média a sociální sítě, odpovědnost médií, mediální legislativa. Do harmonogramu školení jsou začleněny i pravidelné metodické bloky, ve kterých rozebíráme proškolená témata, jejich možné využití ve výuce; řešíme obsah a formu podkladů, které učitelé budou používat, poskytujeme další podklady, rady, tipy a návody. Zabýváme se společně vzdělávacími cíli mediální výchovy v jednotlivých předmětech a řešíme vazbu témat na RVP i DOV.

Školeními procházejí většinou všichni učitelé, z nich se pak rekrutují ti, kteří budou učit mediální výchovu v jednotlivých povinných předmětech nebo ti, kteří povedou volitelné aktivity. Těmito metodickými bloky jsme vyřešili jeden rozpor. Na školy s námi jezdí výborní odborníci z médií s mnohaletou praxí. Velmi přínosné je, že mohou svůj výklad dokreslit kazuistikou. Ale mnohdy už nemají prostor přidat ke svému školení onu metodicko-didaktickou část. Právě tu můžeme doplnit při těchto metodických setkáních, kde do diskuse a práce zapojujeme i pedagogy a zjišťujeme, nakolik školení splnila stanovené vzdělávací cíle. Ještě jednu věc jsme si uvědomili: není nutně zapotřebí dělit školení i výuku mediální výchovy na „teoretickou“ –

znalostní a „praktickou“ – dovedností část. Myslíme si, že nejlepší je, když se obě oblasti přirozeně prolínají. Není to jednoduché. Takový přístup vyžaduje dobrou spolupráci a koordinaci aktivit odborných garantů s lektory, komunikaci mezi lektory samotnými a především interaktivní komunikaci se školou a s pedagogy samotnými.

A na školení, metodické bloky, komunikaci a samotnou výuku přímo navazuje tvorba metodických a výukových podkladů pro učitele...

Na první škole, kde jsme se účastnili zavádění mediální výchovy do výuky (byla to Masarykova obchodní akademie v Rakovníku), jsme ještě postrádali některé zkušenosti a znalosti.

Při realizaci tohoto projektu jsme začali psát obsáhlé metodiky se zajímavou, ale i náročnou náplní, s precizně (až do minut rozpracovanými) jednotlivými hodinami mediální výchovy. Podklady to byly hodnotné, ale po několika návštěvách ve výuce a konzultacích s učiteli jsme zjistili, že jsme měli přemrštěné požadavky. Na časovou dotaci výuky, na žáky i učitele samotné. Vždyť jedna výuková hodina týdně v předmětech český jazyk, společenská kultura a ekonomika měla být věnována mediální výchově. V předmětu informační technologie to byla „jen“ jedna hodina za 14 dní. Učitelé kvůli mediální výchově v takovém pojetí přirozeně nestíhali kvalitně vyučovat svou látku.

Postup jsme konzultovali opět s našimi odborníky i samotnými pedagogy a našli jsme, věřím, dobrý kompromis. Snížili jsme časové dotace a do metodik doplnili i jednodušší (a časově méně náročné) aktivity. Pozměnili jsme obsah i formu podkladů. Ty jsou v současné podobě vhodné především pro výuku mediální výchovy ve jmenovaných předmětech. Flexibilně a průřezově. Metodiky navazují na náplň předmětů, rozšiřují je anebo doplňují o vhodnou mediální tematiku. V těchto podkladech určených pro střední odborné školy pracujeme s průnikem RVP i DOV pro ZŠ a gymnázia. Stanovujeme vazby na tematické okruhy mediální výchovy i vzdělávací oblasti. Určujeme vzdělávací cíle, popisujeme doporučený obsah jednotlivých aktivit – cvičení se žáky, jejich zapojení, využití pracovních listů apod. Nechybí teoretický kontext, klíčová slova ani shrnutí včetně návaznosti na proškolená témata. Více o tématu se pedagogové dozvědí v teoretickém kontextu, své znalosti mohou doplnit v dalších doporučených materiálech ke studiu i literatuře. K většině metodik přísluší přílohy a pracovní listy. Ukázky k nahlédnutí jsou umístěny na našich webových stránkách: <http://medialni-vzdelavani.cz/eu-projekty-moa-rakovnik>.

Důležitým poznáním bylo, že je vhodné učitelům poskytnout co možná nejvíce rozmanitých aktivit

různých časových dotací, aby si sami mohli zvolit, kterou aktivitu v návaznosti na osnovy a časové možnosti využijí. K našemu mírnému překvapení se také osvědčuje častěji tištěná verze podkladů, která samozřejmě má svou elektronickou verzi pro tisk. Učitelé stále rádi pracují s knihou. A vítají i obsáhlejší teoretické kontexty – je pro ně jednodušší mít vše pohromadě a ne být nuceni dohledávat mnoho informací v další literatuře. To je pochopitelné. S materiály nadále pracujeme, upravujeme je a doplňujeme. Získáváme názory a zpětné vazby dalších pedagogů, někdy i studentů. Na tvorbě dalších podkladů a metodik i v současnosti dále pracujeme s Lucií Šťastnou, Radimem Wolákem (FSV UK), a Lucií Hrdličkovou (Hospodářské noviny).

Současní i budoucí učitelé mediální výchovy: skeptici i těšitelé

Jak píšou v úvodu tohoto článku (a není to, myslím, nic objevného): vše je o lidech a jejich přístupu. Učitel, který bude chtít mediální výchovu učit, který chápe její důležitost a podstatu, si cestu vždy a rád najde. A takových je naštěstí dost! Těm nerozhodnutým a méně zkušeným pedagogům rádi možnosti výuky mediální výchovy ukážeme. Máme však zkušenosti i s učiteli, kteří mediální výchovu chtějí a budou ignorovat. Jednou ve svých zaběhnutých kolejkách a inovace nepřijímají. U nich považují za úspěch, že možná začnou vnímat média a mediální produkci tak trochu jinak (i když nám to třeba nedají najevo).

Každopádně jsme moc rádi, že učitelé, kteří s námi po delší dobu spolupracují, vyjadřují spokojenost a často se postupně otevírají novým nápadům. I žáci si na výuku mediální výchovy zvykají. V povinných předmětech ji v ideálním případě ani moc nezaznamenávají. Besedy s lidmi z mediální praxe i exkurze bývají oblíbené. Volíme zajímavá a aktuální témata. Kluby mediální komunikace – i díky možnostem využívat nově zakoupené ICT – jsou atraktivním volitelným předmětem. Důležité je udržet pozornost studentů, mít dobře vytvořený tematický plán, podklady pro výuku a nadšené učitele. Ne všude se výuka Klubů rozběhne snadno. A někde nevydrží.

Mediální výchova letos u nás slaví sedm let. Jen tak dál a kupředu!

Přejeme hodně sil a elánu všem, kteří se mediální výchovou zabývají. Ať už na poli školním a nebo odborném/výzkumném/školicím/metodickým/přednáškovém. Také bych upřímně chtěla poděkovat všem odborníkům, se kterými spolupracujeme. Mediální výchově v České republice bych pak přála kromě samostatné aprobace na pedagogických fakultách vysokých škol také stabilní a pevné místo ve vzdělávacím systému. Myslím, že by neměla být jen onou (tak trochu nejistou a nesmělou) „princeznou“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

JIRÁK, J., WOLÁK, R. *Mediální gramotnost: nový rozměr vzdělávání*. CEMES [online]. 2007, [cit. 2011-05-08].

Dostupné na internetu: http://medialnivychova.fsv.cuni.cz/MVP-1-version1-Jirak_Wolak_Medialni_gramotnost_Novy_rozmer_vzdelavani.pdf
www.medialni-vzdelavani.cz

Summary: In the article I describe conditions and opportunities for media education in some schools in the Czech republic. Also media education is partially described, especially from the point of view of the organization which concerns with media education and preparation of teachers who teach it. Content of the article is based on several-years-long practice, personal experience and my colleagues' experience. We gained them through cooperation with professional institutions and media organizations, with primary and mainly secondary schools. This contribution is meant to be subjective except brief introduction of media education and its place in the Czech educational system.

STAV VÝUČBY MEDIÁLNEJ VÝCHOVY NA SLOVENSKÝCH ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH

Viera Kačinová, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Viktória Kolčáková, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: Príspevok prezentuje výsledky výskumu Medzinárodného centra pre mediálnu gramotnosť IMEC pri Fakulte masmediálnej komunikácie UCM zameraného na zistenie spôsobu a rozsahu zastúpenia mediálnej výchovy na slovenských základných školách a zistenie miery vzdelanosti učiteľov z danej oblasti.

Kľúčové slová: mediálna výchova, základné školy, výskum, školské vzdelávacie programy, vzdelávanie učiteľov, IMEC.

Od školskej obsahovej reformy v rokoch 2008 – 2009 sa mediálna výchova stala povinnou súčasťou obsahu vzdelávania na základných a stredných školách, až doteraz však u nás chýbalo komplexnejšie zmapovanie a analýza stavu. Cieľom výskumného projektu IMEC realizovaného v rokoch 2011 – 2012 bolo zistiť, ako sa na slovenských základných a stredných školách začleňuje mediálna výchova do obsahu vzdelávania. V príspevku prezentujeme výsledky výskumu realizovaného na základných školách od apríla do júna 2012.

Cieľom nášho výskumu bolo zistiť:

1. mieru zastúpenia mediálnej výchovy v obsahu vzdelávania na základných školách (porovnanie krajov Slovenska podľa zriaďovateľa),
2. prevládajúcu formu výučby mediálnej výchovy na základných školách v krajoch Slovenska podľa zriaďovateľa (samostatný predmet, krúžok, súčasť iných predmetov, projekt, resp. iné),
3. mieru vzdelanosti (kvalifikácie) učiteľov mediálnej výchovy na slovenských základných školách.

Pre zber údajov boli využité výskumné metódy: *dotazníková metóda* ako hlavná výskumná metóda (do škôl bol distribuovaný dotazník formou e-mailu), *obsahová analýza učebných plánov* resp. *školských vzdelávacích programov* dostupných na webovských stránkach škôl, *telefonické dopytovanie* (s riaditeľom, resp. zástupcom školy alebo vyučujúcim mediálnej výchovy).

Výskumnú reprezentatívnu vzorku tvorilo 567 základných škôl z ôsmich krajov a sedemdesiatideviatich okresov na Slovensku. Zastúpené boli verejné, cirkevné, súkromné, mestské, obecné základné školy. V ďalšej časti príspevku prezentujeme len najdôležitejšie výsledky výskumu.

Zastúpenie mediálnej výchovy v obsahu vzdelávania na školách

Z vybranej vzorky základných škôl sa mediálna výchova vyučuje na 430, t.j. 76 % a nevyučuje v žiadnej forme na 137, t. j. 24 % opýtaných škôl. Z celkového počtu 461 verejných základných škôl zapojených do výskumu sa mediálna výchova vyučuje na 75 % a na 25 % verejných škôl sa nevyučuje. Mediálna výchova sa zároveň vyučuje na 77 % a nevyučuje sa na 23 % zo 75 cirkevných škôl. Z celkového počtu 31 súkromných škôl je 87 % škôl, kde sa mediálna výchova vyučuje a 13 % kde sa nevyučuje.

Z pohľadu jednotlivých krajov má mediálna výchova najväčšie zastúpenie v prešovskom kraji, kde sa vyučuje na 79 školách z 86 opýtaných, čo je 92 %, nasleduje trenčiansky kraj (na 58 zo 67 škôl = 87 %)

a banskobystrický (na 57 z 84 škôl = 68 %). Naopak najmenšie zastúpenie má v nitrianskom kraji, kde sa mediálna výchova vyučuje len na 40 školách zo 72 opýtaných, čo je 56 %.

Mediálna výchova ako samostatná a integrovaná oblasť vzdelávania

Ďalším cieľom výskumu bolo zistiť prevládajúcu formu výučby mediálnej výchovy na základných školách. Dominujúcou formou výučby je integrovaná forma. Mediálna výchova ako súčasť iných predmetov sa vyučuje na 40 % všetkých škôl. Z výsledkov tiež vyplýva, že na 10 % slovenských základných škôl sa vyučuje mediálna výchova ako samostatný povinný alebo povinne voliteľný predmet či krúžok, formu projektu (zahŕňa aktivity škôl ako napríklad tvorba školského časopisu, školského webu a ďalšie) využíva 29 % a inú formu ako napr. návštevu novinára v škole, študentov v médiu, premietanie filmu s besedou 21 % základných škôl.

Výsledky naznačujú, že školy vo väčšej miere využívajú samostatnú formu výučby mediálnej výchovy (predmet, krúžok, projekt), resp. využívajú pomerne rovnomerne integrovanú a samostatnú formu. Na viacerých školách sa tiež realizujú v kombinácii integrovaná i samostatné formy výučby a viaceré zo samostatných foriem súčasne. Je pomerne prekvapivé, že až 89 základných škôl zo skúmanej vzorky vyučuje mediálnu výchovu ako samostatný predmet a školy preferujú projektovú formu výučby (až 255 škôl). Tvorbu vlastného časopisu uviedlo spolu 215 škôl, televízie resp. rádia 53 škôl, školskú webstránku 56 škôl. Do kategórie iné, ktorú uviedlo 26 škôl, patrí napr. už vyššie uvedená návšteva novinára v škole, návšteva študentov v médiu, premietanie filmu s besedou. Najviac školských časopisov – 49 majú v prešovskom kraji.

Ukázalo sa tiež, že cirkevné základné školy vo väčšej miere realizujú mediálnu výchovu ako samostatnú oblasť vzdelávania v porovnaní s inými druhmi škôl. Pomer obidvoch foriem je tu celkovo vyrovnaný (38 % : 38 %), v prípade verejných škôl je to o 11 % (33 % : 44 %) a v prípade súkromných škôl je to o 8 % (33 % : 41 %) v prospech integrovanej formy.

Zo zistení tiež vyplýva, že základné školy integrujú mediálnu výchovu v prevažnej miere do týchto predmetov resp. vzdelávacích oblastí: slovenský jazyk a literatúra (259 škôl), informatika (179 škôl), občianska výchova (140 škôl), etika (131 škôl) a umenie a kultúra (123 škôl). Problematické je, že pomerne nízke percento škôl uvádzalo konkrétne témy mediálnej výchovy.

Po analýze tém sme zistili, že sa tam nachádzalo aj množstvo takých, ktoré nespádajú do problematiky mediálnej výchovy, ale mediálnej didaktiky. Tu sa médiá nechápu ako obsah ale prostriedok výučby, teda využívajú sa ako názorné pomôcky, resp. nástroje na ozrejmienie učiva iného predmetu v rámci dosiahnutia iných edukačných cieľov. Z relevantných tém to boli v rámci jednotlivých predmetov napríklad:

- *slovenský jazyk a literatúra* – čítanie s porozumením, televízne a rozhlasové žánre, médiá a identita, mediálne produkty,
- *umenie a kultúra* - praktická práca s médiami, reklama - tvorba, etika reklamy, vnímanie umenia, emócie v umení,
- *etika* - hodnoty, etika médií,
- *informatika* - praktické zručnosti, bezpečné používanie internetu,
- *dejepis* - historický vývoj médií,
- *občianska výchova* - voľný čas a médiá, edukatívne relácie pre deti a mládež,
- *náboženstvo* - hodnoty v médiách.

Problém nedostatočnej kvalifikácie učiteľov mediálnej výchovy

Ukazovateľom realizácie mediálnej výchovy na školách je kvalifikovanosť učiteľov, od ktorej závisí kvalita jej výučby na školách. Samotní učitelia sa necítia dostatočne pripravení na výučbu mediálnej výchovy a uvedomujú si potrebu vzdelávania a metodologickej podpory v predmetnej oblasti (v podobe tvorby metodických materiálov z mediálnej výchovy) (Bekéniová, 2011, s. 3-5). Z výskumu, ktorý sme realizovali vyplynulo, že 93 % opýtaných základných škôl nemá pedagóga, ktorý by absolvoval nejaké vzdelávanie z mediálnej výchovy. Len celkovo 7 % (39) škôl uviedlo, že ich učitelia absolvovali akreditovanú formu vzdelávania (3 %), krátkodobú formu vzdelávania (3 %), resp. formu tréningu (1 %).

Na Slovensku v súčasnosti absentujú vzdelávacie možnosti pre učiteľov základných i stredných škôl z mediálnej výchovy. Podľa výsledkov výskumu učitelia absolvovali krátkodobejšie i dlhodobejšie vzdelávacie projekty z danej oblasti zastrešované štátnymi inštitúciami, ktoré majú priamo v kompetencii ďalšie vzdelávanie pedagógov alebo ich realizujú súkromné inštitúcie. Z inštitúcií, kde učitelia absolvovali vzdelávanie z mediálnej výchovy to boli najmä: Metodicko-pedagogické centrum v Prešove, Banskej Bystrici a Bratislave, Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave, Orange Slovensko.

Odborné semináre pre učiteľov s názvom *Mediálna výchova v školskom vzdelávaní*, organizovalo Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave v spolupráci s ŠPÚ v júni 2010 v Košiciach a Žiline. MPC zároveň ponúka učiteľom základných škôl akreditované inovačné vzdelávacie programy z mediálnej výchovy. MPC realizuje programy:

- *Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe*, cieľom ktorého je odborne, metodicky a prakticky pripraviť učiteľov na efektívne uplatnenie prierezovej témy mediálna výchova najmä vo výučbe slovenského jazyka a literatúry;
- *Mediálna výchova v školskej praxi*
- a vychovávateľom je určený vzdelávací program

v kombinovanej forme *Mediálna výchova vo výchove mimo vyučovania* v rozsahu 90 hodín.

Prísľubom do budúcnosti v oblasti vzdelávania učiteľov z mediálnej výchovy je národný projekt MPC s názvom *Aktivizujúce metódy vo výchove*.

K najvýznamnejším vzdelávacím programom v predmetnej oblasti pre učiteľov patrí *Kvalifikačné štúdium predmetu mediálna výchova pre učiteľov stredných škôl*, ktoré realizuje IMEC, resp. Fakulta masmediálnej komunikácie v Trnave. Uvedený projekt v súčasnosti ako jediný na Slovensku umožňuje stredoškolským učiteľom získať úplnú kvalifikáciu na vyučovanie samostatného predmetu mediálna výchova. Tento dvojročný vzdelávacie program vo februári 2011 úspešne absolvovalo prvých 27 učiteľov z celého Slovenska.

Z neziskových a ďalších súkromných inštitúcií, ktoré sa angažujú vo vzdelávaní učiteľov z mediálnej výchovy to bol napríklad spoločný projekt Nadácie Orange a Nadácie pre deti Slovenska *Mediálna výchova a ochrana detí pred nebezpečným (nevhodným) obsahom*, ktorého cieľom bolo pripraviť a zrealizovať inovačný vzdelávacie program pre učiteľov základných a stredných škôl zameraný na ochranu detí pred nebezpečným obsahom a bezpečné využívanie moderných informačných technológií. Dva tréningy učiteľov prebehli v októbri 2010 vo Zvolene a v Bratislave, dva v Brezne a Poprade v máji a júni 2011, v roku 2012 sa realizovalo školenie pre učiteľov v Žiline. Podľa dostupných informácií sa aktuálne program nerealizuje.

Záver:

Z našich zistení a prezentovaných výsledkov vyplýva:

- základné školy síce podľa platnej pedagogickej dokumentácie majú povinnosť začleniť mediálnu výchovu do obsahu vzdelávania, robia tak v nedostatočnej miere; je dosť veľké percento škôl, kde sa mediálna výchova nevyučuje, resp. vyučuje len formálne; ich počet môže byť vyšší, pokiaľ sa nedostatočne chápe podstata a *obsah mediálnej výchovy* (problematika médií je ponímaná ako predmet výučby) a mylí sa s tzv. *mediálnou didaktikou* (kde sú médiá ponímané ako prostriedok výučby na dosiahnutie iných učebných cieľov),
- na nedostatočnej úrovni je vzdelanie učiteľov z mediálnej výchovy, ktoré vyplýva najmä z nedostatku vzdelávacích príležitostí pre učiteľov v súčasnosti; je potrebné rozvinúť systém graduálneho i postgraduálneho ako aj ďalšieho vzdelávania učiteľov z mediálnej výchovy.

Naše odporúčania sa týkajú najmä **oblasti odbornej prípravy učiteľov, kde je potrebné:**

- *zvýšiť ponuku kvalitného vzdelávania pre pedagógov*, ktoré je ťažiskové z hľadiska efektívnej realizácie mediálnej výchovy na školách; je potrebné sa pritom zamerať na krátkodobé i kontinuálne formy vzdelávania a orientovať ich špecificky na jednotlivé formy výučby mediálnej výchovy na školách; vzdelávacie inštitúcie ponúkajúce odbornú prípravu učiteľov z predmetnej oblasti by mali realizovať vzdelávacie programy pre učiteľov „šité na mieru“ škôl, ktoré by vychádzali z konkrétnych potrieb škôl,
- *vytvoriť kvalitné didaktické materiály ako podporné prostriedky* v rámci systému odbornej prípravy

učiteľov, ktoré by ponúkali metodické námety na realizáciu rôznych foriem mediálnej výchovy v rámci jej výučby na školách (špeciálne pre oblasť projektovej formy vzdelávania, ktorá sa na školách vo veľkej miere využíva), takéto pomôcky v súčasnosti absentujú,

- zabezpečiť systém poradenstva a konzultantstva pre pedagógov z mediálnej výchovy, čo predstavuje

výzvu pre špecializované inštitúcie v danej oblasti, napr. IMEC.

V neposlednom rade je potrebné hľadať spôsoby ako zvýšiť osvetu a propagáciu problematiky mediálnej výchovy medzi učiteľmi, zamerať sa na zdôvodnenie významu jej začlenenia do obsahu vzdelávania, aby sa tak zvýšila motivácia učiteľov vyučovať daný obsah.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

BEKÉNIOVÁ, Ľ. Aktuálny stav implementácie mediálnej výchovy do edukácie v SjaL v ZŠ. In *Pedagogické rozhľady*. ISSN 1335-0404, 2011, roč. 20, č. 1, s. 3-5.

KAČINOVÁ, V. Ako ďalej s mediálnou výchovou v slovenskom školstve? In: *Mediálna výchova v otvorenom priestore : zborník príspevkov z konferencie 20. ročníka Ceny Dunaja*. Bratislava : Ex-production, 2010. ISBN 978-80-970604-5-9, s. 40 – 55.

KAČINOVÁ, V., KOLČÁKOVÁ, V. Analýza súčasného stavu začlenenia mediálnej výchovy do obsahu vzdelávania na slovenských základných školách. In *Dotyk zla : mediálna výchova a výchova médií - Megatrendy a médiá 2013*. Trnava : FMK UCM, 2013 (v tlači).

Akreditované vzdelávacie programy v plnom znení k 30.7.2013. Dostupné na internete: <http://www.mpc-edu.sk/vzdelavacia-cinnost/akreditovane-vzdelavacie-programy-v-plnom-zneni-k-30-7-2013>

Mediálna výchova a ochrana detí pred nebezpečným obsahom. Dostupné na internete: <http://www.nds.sk/aktivity/projekty/medialna-vychova>
Celkom inú mediálnu výchovu už na Slovensku vďaka podpore Nadácie Orange učí 98 učiteľov. Dostupné na internete: <http://www.nds.sk/blog/aktuality/celkom-inu-medialnu-uz-uci-98-ucitelov>.

Summary: The article presents comparative results of the research survey targeted on the scale and the form of the representation of media education in the curriculum at elementary and secondary schools in the educational system in Slovakia comparing the level in different municipalities in Slovakia according to obtained level of media education at different schools in the country.

ROZVOJ KRITICKÉHO MYSLENIA V MEDIÁLNEJ VÝCHOVE

Dana Petranová, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: Mediálna výchova sa vyučuje na základných aj stredných školách. Často je jej obsahom náuka o médiách alebo sa za mediálnu výchovu považuje používanie médií a nových technológií pri vyučovaní. Pritom často absentuje to, čo je jedným z hlavných cieľov mediálnej výchovy – rozvoj kritického myslenia.

Kľúčové slová: mediálna výchova, kritické myslenie, mediálna gramotnosť, mediálne kompetencie, učiteľ, žiak.

Podľa všeobecných definícií je mediálne gramotný človek schopný maximálne využívať dostupné médiá pre svoje vzdelávanie, osobný rozvoj a uspokojenie potrieb. Buckingham (2003) však podotýka, že otázka gramotnosti nie je taká jednoduchá, ako sa na prvý pohľad môže zdať. V prípade mediálnej gramotnosti totiž nejde o gramotnosť funkčnú (napr. pochopiť reklamu, vedieť napísať správu, použiť kameru), ale ide predovšetkým o gramotnosť kritickú – o analýzu, hodnotenie a kritickú reflexiu vo vzťahu k médiám.

Kritické myslenie v mediálnej výchove

Spoločným menovateľom definícií mediálnej výchovy je idea rozvoja kritického myslenia. Rozvinutá kompetencia kritického myslenia by mala konzumentom (členom publika) pomôcť porozumieť mediálnym obsahom, prinútiť ich k väčšej selektivitě pri voľbe médií a konkrétnych produktov, podporiť vnímavosť, schopnosť samostatne usudzovať, analyzovať informácie, zužitkovať sledovanie médií vo svoj prospech. Základnou témou všetkých diskusií o mediálnej výchove je problematickosť definovania a realizovania rozsiahleho a nestabilného konceptu, akým je výchova k mediálnej gramotnosti. Najproblémovjšie oblasti sú (Plášek, 2004, s. 9-13):

- **definovanie cieľov** mediálnej výchovy a gramotnosti (obsahová, formálna podoba, materiálne podmienky),

- **pedagógovia**, ktorí budú mediálnu výchovu vyučovať, ich osobná a profesionálna pripravenosť,
- **zaisťovanie vzdelávania** pedagógov, ich profesijná orientácia a „trénerská“ stimulácia v tejto multidisciplinárnej oblasti.

Kritické myslenie (angl. *critical thinking*) tvorí kľúčovú kompetenciu pre naplnenie cieľov mediálnej výchovy. Vo všeobecnej rovine ho môžeme definovať ako samostatné myslenie, v procese ktorého človek dospeje k novému poznatku prostredníctvom bádania, porovnávania, či preverovania si správnosti vlastných aj iných myšlienok. Kritické myslenie je podmienené predchádzajúcim analytickým myslením. Jeho výsledkom je schopnosť identifikovať dôležité fakty a súvislosti v množstve informácií a na ich základe formulovať názory a riešenia. Rozvoj kritického myslenia je základnou stavebnou jednotkou pre rozvoj mediálnych kompetencií. Kritickým myslením človek nielen získa schopnosť efektívnejšieho učenia, ale odrazí sa aj na jeho produktívnom živote. Rozvinuté kritické myslenie je charakteristické tým, že prijímanie informácií je kritické, hľadá príčiny, dôkazy, predvída dôsledky, nie je zaujaté, odhaľuje stereotypy, či nepodlieha propagande. Tento typ myslenia umožňuje vidieť svet v skutočnej a nie mediálnej realite. Zvyšuje sa tak sloboda človeka, ktorý kritickým myslením disponuje a rozširujú sa jeho možnosti uplatnenia sa v praktickom živote (Petranová, 2007, s. 140-142).

Názory na výchovu ku kritickému mysleniu sa začali formovať v pedagogike v spojitosti s potrebou rozvíjať u žiakov samostatné myslenie. Myslenie, ktoré im umožňuje nielen si učivo osvojiť, im pomáha aj porozumieť a formovať ich vlastné postoje k daným problémom. Veľmi často sa vo verejnosti, ale aj v odborných kruhoch spája kritické myslenie s negatívnym hodnotením javu, situácie, človeka. Slovo „kritika“ je gréckeho pôvodu a znamená „posudzovanie“. Vedieť poznať posúdiť, vyjadriť sa k nemu na základe vlastných vedomostí a skúseností. Kritické myslenie sa aktivizuje najmä pri posudzovaní pravdivosti výrokov iných ľudí (či už bezprostredných alebo sprostredkovaných), pri rozhodovaní o ich pravdivosti, pri posudzovaní konania iných. Myslieť kriticky, znamená myslieť do hĺbky o informáciách, ktoré človek získava rôznymi spôsobmi. Taktiež to znamená, že pri premýšľaní o nejakom probléme nikdy nie sme na konci a môžeme sa stále vracáť a odhaľovať nový pohľad na daný problém. Manniová (2008, s. 116) uvádza, že pre kritické myslenie je „*charakteristická metakognícia – rozmyšľanie o vlastnom myslení, poznávanie poznávania, jeho zdokonaľovanie, vyššie kognitívne procesy, ku ktorým patrí syntéza, analýza a hodnotenie.*“

Tab. 1 Rozvoj kritického myslenia v mediálnej výchove prostredníctvom vyšších kognitívnych procesov

pri organizovaní jeho študijnej činnosti (vytvoriť mu podmienky na štúdium, ukázať smer, poskytovať rady, vysvetľovať žiakovi podstatné súvislosti, pracovné postupy a pravidlá, hodnotiť vykonanú prácu a pod.). V mediálnej výchove súčasne tendencie naznačujú pohyb od „cenzorských prístupov“ k „poradenským prístupom“. Väčšina teoretikov, pedagógov a výchovno-vzdelávacích pracovníkov si postupne začína uvedomovať, že protektívny prístup je neefektívny. Hlavným dôvodom je skutočnosť, že predmetom mediálnej výchovy sú mnohé oblasti a témy, ktoré mladí ľudia vnímajú ako svoju privilegovanú sféru. Akýkoľvek zásah do nej z pozície autority učiteľa má za následok prirodzené odmietanie a zaujatie opozičného postoja. Mediálna výchova dnešnej doby by mala stavať na každodenných skúsenostiach študentov s médiami a využívať ich praktické zručnosti narábania s médiami a mediálnymi produktmi (Buckingham, 2003, s. 10-15). Podstatou mediálnej výchovy by mal byť kriticko-analytický postoj k mediálnym posolstvám. Wornsnop (1994, online) sa k procesu výučby vyjadruje: „*Učitelia a študenti by mali k médiám pristupovať ako k otázke, ako k príležitosti k bádaniu, ako k možnosti pýtať sa, hľadať a nachádzať odpovede. Spoločne by sa mali snažiť zistiť, ktoré otázky o médiách sú dôležité, otvoriť ich, akými metódami sa dopracovať k odpovedi, a potom preberať odpovede.*“ Vo formálnom vzdelávaní v oblasti mediálnej výchovy sa často upriamuje prílišná

Kognitívne procesy	Činnosti, ktoré by mali byť súčasťou a výsledkom procesu mediálnej výchovy
Analýza	<ul style="list-style-type: none"> - identifikovanie a pochopenie hlavnej myšlienky mediálneho obsahu, - hľadanie vzťahov a súvislostí medzi obsahom a médiom (ekonomické, historické, spoločenské, politické, vlastnícke vzťahy...) - rozpoznávanie stereotypov a vzorov v médiách, - overovanie správnosti, pravdivosti, aktuálnosti, objektívnosti atď. mediálnych informácií, - identifikovanie dôležitosti/nepotrebnosti, úplnosti/neúplnosti, spoľahlivosti/nespoľahlivosti informácií, - analýza miery vlastného mediálneho konzumu,
Syntéza	<ul style="list-style-type: none"> - vytváranie nových vzťahov na základe porovnávania, - identifikovanie vzťahov a súvislostí (ekonomické, historické, spoločenské, politické, vlastnícke vzťahy...), - rozvíjanie logického myslenia pomocou konštruovania vlastných argumentov a záverov, - odôvodnenie vlastných vysvetlení a predpokladov,
Hodnotenie	<ul style="list-style-type: none"> - prienik do štruktúry mediálnych obsahov/textov a integrovanie hodnôt, - prehodnotenie problematických prvkov, ich nová špecifikácia a systematizácia, - vytvorenie vlastného názoru a úsudku k mediálnym obsahom a posolstvám, - určenie významu a obsahu informácie, - kategorizovanie - stanovenie kritérií podľa dôležitosti informácií, užitočnosti, emocionálneho zážitku, morálneho vedomia, mravného postoja a pod.

Podľa Alberta (2002) spoločenské, ekonomické, kultúrne podmienky si vyžadujú zmeny vo vzdelávacom systéme, najmä čo sa týka sprostredkovania poznatkov vo vyučovacom procese a procese formovania osobnosti. Celospoločenská diskusia laickej aj odbornej verejnosti apeluje na zmenu z pasívneho podávania informácií na rozvoj osobnosti, formovania postojov, záujmov, hodnotového systému žiakov. Z didaktického hľadiska začína byť stredobodom pôsobenia školy žiak a rozvoj jeho osobnostných znakov. Pozícia učiteľa ako odovzdávateľa hotových informácií by sa mala oslabiť a jeho prvoradou úlohou má byť pomoc žiakom

pozornosť na mediálne texty. To, čo aj na Slovensku v edukačnom procese absentuje, je vyčerpávajúce chápanie médií. Buckingham (2003, s. 122) podotýka, že „*kritickú analýzu musí doplniť kreatívna produkcia a kreatívna produkcia môže byť naozaj spôsobom, ako získať nové a zásadnejšie kritické chápanie.*“

V dnešnom smerovaní mediálnej výchovy vo svete a v spôsobe jej aplikácie vo formálnom vzdelávaní možno nájsť mnoho paralel a prienikov s rozvojom kritického myslenia, ktoré vzájomne nielen súvisia, ale ich vzájomná koexistencia je žiaduca, priam nevyhnutná.

Tab. 2 Súčasné smerovanie v mediálnej výchove a jeho prienik so zásadami a metódami rozvoja kritického myslenia

Kategórie	Súčasné smerovanie v mediálnej výchove	Zásady a metódy rozvoja kritického myslenia
Vzťah učiteľa k žiakovi	Mediálna výchova sa dnes už nestavia do opozície voči každodenným skúsenostiam študentov s médiami. Skôr sa ich usiluje podnecovať, aby využili médiá na svoje vlastné kultúrne sebvýjadrenie. Vychádza z perspektívy študenta, stavia už na jeho existujúcom poznaní a skúsenostiach s médiami, a nie na zámeroch a autoritatívnych inštrukciách učiteľa.	Učiteľ nadväzuje a rozvíja so študentmi spolupracovnícky vzťah. Učenie sa mení na spoločné hľadanie, v ktorom sa učiteľ stáva sprievodcom, do spolupráce so žiakmi vnáša svoje bohaté životné skúsenosti. Otvorene prijíma informácie od žiakov, ktoré ho môžu obohatiť (pozn. žiaci ako „digitálni domorodci“).
Vzťah k učivu	Mediálna výchova sa nechápe ako ochrana, ale ako príprava. Nemá byť náukou o médiách. Žiakom sa neadresujú odporúčania, aby si namiesto sledovania médií našli iné aktivity, ale aby boli pri kontakte s médiami informovaní a rozhodovali sa vo svojom vlastnom záujme. U žiakov sa rozvíja schopnosť pristupovať, analyzovať a vyhodnocovať informácie v najrozličnejších formátoch: v obrazoch, zvukoch a správach, s ktorými sú každodenne konfrontovaní a sú veľmi dôležitou súčasťou súčasnej kultúry.	Učivo nie je stredobodom učiteľovho záujmu. Vyberá a prispôsobuje učivo podľa potrieb, schopností a možností každého jednotlivého žiaka. Požiadavky na žiakov sú vysoké v oblasti vedomostí a zručností, ale požiadavky sa individualizujú (úroveň mediálnej gramotnosti je u žiakov rozdielna). Žiak má látku porozumieť a premýšľať nad otázkami, na ktoré ešte nenašiel odpoveď.
Vzťah učiteľa k sebe	Učiteľ mediálnej výchovy sa nesmie uspokojiť so svojimi doterajšími vedomosťami a zručnosťami v oblasti médií. Je potrebné, aby sa neustále vzdelával, učil sa práci s výdobytkami modernej techniky a digitálneho sveta, aby bol študentom rovnocenným partnerom.	Učiteľ má byť neustálym hľadačom, ktorý skúša a preveruje vlastné hypotézy. Má sa denne sám učiť a reflektovať. Proces osobného profesionálneho zlepšovania nemá nikdy považovať za skončený (napr. úsilie o zmenu statusu „digitálneho prístahovalca“). Nemal by skrývať svoje omyly.

(Podkladom pre návrhové spracovanie boli materiály Združenia Orava ku vzdelávaciemu kurzu Čítaním a písaním k rozvoju kritického myslenia, 2010)

Mediálnej výchove sa u nás prikladá vážny význam, čoho dôkazom je skutočnosť, že sa dostala v podobe povinnej prierezovej témy do obsahu formálneho vzdelávania. Cieľom štátneho vzdelávacieho programu (Štátny vzdelávací program ISCED 1 a ISCED 2, dostupné online) je, aby žiaci: lepšie porozumeli pravidlám fungovania mediálneho sveta a primerane veku sa v ňom orientovali; dokázali posudzovať mediálne šírené posolstvá, vedeli v nich objavovať to hodnotné, pozitívne formujúce ich osobnosť a profesionálny rast; vedeli si uvedomiť negatívne mediálne vplyvy na svoju osobnosť a usilovať sa ich zodpovedným prístupom eliminovať; vedeli tvoriť mediálne produkty. Cieľom prierezovej tematiky je rozvinúť: schopnosť uplatňovať stratégie kompetentného zaobchádzania s rôznymi druhmi médií a ich produktmi; spôsobilosť zmysluplne, **kriticky** a selektívne **využívať médiá** a ich produkty (čo znamená viesť žiakov k tomu, aby lepšie poznali a chápali pravidlá fungovania „mediálneho sveta“, zmysluplne sa v ňom orientovali a selektívne využívali médiá a ich produkty podľa toho, ako kvalitne plnia svoje funkcie, najmä výchovno-vzdelávaciu a mravnú); schopnosť vytvoriť si ako občan vlastný názor na médiá na základe prijímaných informácií; schopnosť **kriticky posudzovať mediálne šírené posolstvá**, objavovať v nich to hodnotné, pozitívne formujúce ich osobnosť a profesionálny rast, ale tiež ich schopnosť uvedomovať si negatívne mediálne vplyvy na svoju osobnosť a usilovať sa ich zodpovedným prístupom eliminovať.

Pre rozvoj kritického myslenia v mediálnej výchove treba prispôbiť nielen podmienky edukačného proce-

su, ale aj myslenie všetkých, ktorí s výučbou mediálnej výchovy prichádzajú do kontaktu. Odporúča sa:

- kombinovať klasické a aktivizujúce formy výučby,
- podporovať zapojenie školy do projektov, ktoré umožnia efektívnejšie a ekonomickejšie zabezpečenie vyučovacieho procesu (školenia, kurzy rozvoja kritického myslenia, nákup literatúry, technických, komunikačných a digitálnych pomôcok),
- zvyšovať kvalitu učiteľa zvýšením jeho kvalifikácie a rozvojom jeho kompetencie kritického myslenia; učiteľ, ktorý nevie myslieť kriticky to nenaučí ani svojich žiakov; okrem školení je vhodná aj osobná motivácia, aktivita a rozvoj pedagóga,
- pedagóg by mal vytvárať **ideálnu** klímu triedy, plánovať a realizovať výučbu mediálnej výchovy so zreteľom na aktivizujúce metódy a kritické myslenie, hodnotiť spôsobmi, ktoré napomáhajú výučbe a rozvíjajú učenie žiakov,
- využívať dostupnú literatúru k mediálnej výchove, kritickému mysleniu a aktivizujúcim formám výučby (napr. www.medialnavychova.sk); konzultovať s centrami mediálnej gramotnosti (napr.: International Media Education Centre - IMEC pri Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave) a zúčastňovať sa ich školení.

Záver

Zo štátnych vzdelávacích programov vyplýva, že kritické myslenie má v mediálnej výchove významné postavenie. Vzdelávacie inštitúcie stoja pred neľahkou úlohou, preniesť teóriu do praxe. Realizovať kritické myslenie v praxi a obzvlášť pracovať s ním v problematickej oblasti médií, skutočne nie je jednoduché. V pedagogickej oblasti sú témy mediálnej výchovy pomerne nové. Na prvý pohľad možno dôverne

známe a samozrejme. Po úvodnom exkurze do problematiky však mnohí, dovtedy nezainteresovaní pedagógovia zistia, že za „dôverne známym“ mediálnym svetom sa ukrýva mnoho príjemného, pekného, ale aj nebezpečného, či neznámeho. Pedagógovia môžu ľahko nadobudnúť dojem, že sa dostali do oblasti, ktorej chýba metodika, kvalitné učebnice alebo jasne formulované stanoviská k problémovým okruhom. Mnohé informácie si musia učitelia sami dohľadať a naštudovať. Okrem toho treba počítať s tým, že proces

kurikulárnej reformy je proces dlhodobý, postupný, vyžaduje mnoho aktivizujúcich podnetov, vzdelávacích príležitostí, projektov, ktoré podporia vznik didaktických materiálov a zakúpenie technických pomôcok. Jednou z najzásadnejších podmienok aplikácie metód rozvoja kritického myslenia do mediálnej výchovy je však motivácia a záujem samotných učiteľov o túto problematiku a ich chuť meniť naučené a zaužívané spôsoby práce.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- ALBERT, A.: *Rozvoj kvality v škole*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2002. 90 s. ISBN 80-8052-166-2
- BUCKINGHAM, D.: *Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture*. Cambridge : Polity Press, 2003. 232 s. ISBN 978-0-7456-2830-1
- MANNIOVÁ, J.: Rozvíjame kritické myslenie pri čítaní. In: GAVORA, P. et al. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka*. Nitra : Enigma, 2008. 193 s. ISBN 978-80-89132-57-7
- WORNSNOP, CH.: *Ideas for Media Education*. Wright Communications : Mississauga, Canada, 1994. [online]. http://www.readingonline.org/newliteracies/lit_index.asp?HREF=/newliteracies/wornsnop/index.html
- PLÁŠEK, R. Mediální výchova a mediální gramotnost v kontextu českého školství (Nástin předpokladu, možností a limitu). In *REVUE PRO MEDIA*. ISSN 1214-7494, červen 2004, s. 9-13..
- PETRANOVÁ, D.: Podstata a význam kritického myslenia v mediálnej výchove. In: *Mediálne kompetencie v informačnej spoločnosti*. Trnava : FMK UCM, 2007. ISBN 978-80-8105-004-6, s. 140-142.
- Štátny vzdelávací program ISCED 1. [online]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced1.pdf
- Štátny vzdelávací program ISCED 2. [online]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced2.pdf
- www.medialnavychova.sk
- Združenie Orava ku vzdelávaciemu kurzu Čítaním a písaním k rozvoju kritického myslenia. 2010. [online]. Dostupné na internete: <http://www.zdruzenieorava.sk/documents/Sprava%20o%20cinnosti.2009.doc>

Summary: *Media education is taught in primary and secondary schools. Main content of the subject is often mediology, or as media education is considered usage of media and new technologies in the classroom. In the educational process we can identify the absence of one of the main goals of media education – the critical thinking and its development.*

MÉDIA A POLITICKÁ MOC

Mária Mešťánková, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: *Politické strany sa cez politikov snažia preniknúť do médií a ich prostredníctvom ovplyvňovať verejnú mienku. Preto by sa ani pri výučbe predmetov ako je náuka o spoločnosti, etika, dejepis nemalo zabúdať ani na ovplyvniteľnosť médií politickou mocou. Politici médiá potrebujú, nakoľko sú prostriedkom, ktorý sprostredkovaná dianie na politickej scéne, prispievajú k vytváraniu imidžu strany a politika. Médiá by mali pokladať za rovnocenného partnera a nie nepriateľa alebo protivníka. Ak politik, alebo politická strana korektné a efektívne využíva všetky funkcie médií, je to cesta k politickej kultúre a stabilite v krajine. Je dôležité upriamiť pozornosť žiakov a študentov na politickú funkciu médií a vhodným spôsobom usmerniť chápanie tejto funkcie. Aby sme to však mohli dosiahnuť, musia žiaci dobre poznať a vedieť rozpoznať zneužitie médií.*

Kľúčové slová: *Médiá, politická strana, volič, politická komunikácia.*

Zmyslom politických systémov je realizovať v danej spoločnosti rozhodnutia a rozdeľovať hodnoty. Pre jeho existenciu je nevyhnutná komunikácia medzi politickou sférou a spoločnosťou, ktorá zaistí potrebnú výmenu informácií. O politickej komunikácii hovoríme v prípade, že má výmena informácií vzťah k politickému systému a nejakým spôsobom ho ovplyvňuje. Politická komunikácia je špecifická tým, že je prednostne spojená s medziludskou verbálnou a masovou komunikáciou. Jej koncept v sebe zahŕňa problematiku distribúcie hodnôt, ktoré zachovávajú funkčný systém a napomáhajú politickej sfére udržať si potrebnú sociálnu kontrolu a schopnosť šíriť informácie týkajúce sa vlastných cieľov a záujmov a je spojená s posilňovaním politických symbolov, ktoré dávajú ľuďom pocit dôležitosti.

Politická komunikácia a médiá

Za masovú komunikáciu môžeme považovať druh spoločenskej komunikácie, ktorá smeruje k určitému veľkému počtu adresátov a je sprostredkovaná masovými médiami, ktoré takýto spôsob prenosu informácií umožňujú. Denis McQuail upozorňuje, že *proces masovej komunikácie nie je synonymom k masovým médiami, ale je „len“ masou komunikácií, ktoré informácie sprostredkujú, prípadne sa masové médiá používajú na súkromné účely a zároveň technológie využívané masovými médiami sa používajú v lokálnych rádiách a novinách.*(McQuail, 1999, s. 31)

Je potrebné si uvedomiť, že medzi jednotlivými politickými stranami nemôže existovať rovnováha prijímania a vysielania správ. Masové médiá sú postavené na stranu vysielateľa a početná skupina teda „masa“ adresátov je tvorená príjemcami. Za

masové médiá v dnešnej modernej dobe môžeme považovať predovšetkým tlač a to periodickú (noviny, časopisy), neperiodickú (knihy), všetky druhy televízneho a rozhlasového vysielania (káblové, satelitné, analógové, digitálne), filmy a magnetofónové nahrávky, kompaktné disky (CD), internet ako priestor pre elektronické ekvivalenty vyššie uvedených médií (rozhlasové vysielanie, internetové noviny a časopisy), webové stránky, webové siete a elektronickú poštu (emaily). (Mc Quail, 1999)

Ján Jiráček a Blanka Říchevová upozorňujú na nutnosť odlišiť pojem médiá, ktorý predstavuje sprostredkovanie informácií v procese komunikácie od pojmu medializácia z dôvodu, že pre medializáciu politiky je charakteristická skutočnosť, že „politika stráca svoju autonómiu a vo svojich hlavných funkciách sa stáva na médiách závislá, avšak nie je určovaná médiami, ale sa formuje v interakcii s nimi.“ (Jiráček)

Médiá v politickej komunikácii hrajú veľmi dôležitú úlohu a svojím spôsobom sú schopné ovplyvniť nielen ich vývoj, ale nepochybne aj politického rozhodovanie. Médiá sprevádzali politiku od svojho vzniku a podieľali sa na jej priebehu a podobe. Najvýraznejšie sa to prejavilo, keď politické smery a prúdy začali vznikať ako spoločenské subjekty a začali sa vytvárať politické strany. Politické strany sú základnými organizačnými štruktúrami, prostredníctvom, ktorých rôzne spoločenské skupiny presadzujú svoje špecifické záujmy. Médiá stoja v ohnisku pozornosti strán, pretože občania – voliči si predstavu činnosti strán tvoria prostredníctvom médií. K základným otázkam, ktorými sa strany zaoberajú vo svojich dlhodobých a krátkodobých postojoch k médiám je udržanie si a posilnenie vplyvu na médiá. V súčasnosti, keď až na výnimky prakticky neexistuje oficiálna príslušnosť médiá k politickým stranám, sa médiá snažia vystupovať voči politickým stranám ako tlmočník verejnej mienky, presnejšie povedané ako zástanca obecných záujmov. Tú však nie je možné jednoznačne vymedziť, nakoľko sa na podobe mediálnych produktov vždy prejavujú sympatie k určitému politickému prúdu, názoru, ideológii, jednotlivému politikovi, atď. To je charakteristické predovšetkým pre sféru súkromných médií. V sfére politického záujmu sú všetky médiá, pretože odlišnosť technologickej podstaty týchto médií umožňuje používať rôzne spôsoby informovania a presvedčania verejnosti. Táto skutočnosť núti politikov prispôbovať sa špeciálnym podmienkam médií. V televízii pôsobia dôveryhodnejšie, presvedčivejšie pôsobí človek sympatického zovňajšku, ktorý ovláda vyjadrovacie skratky, v rozhlase odpadá handicap vizuálnej nepríťažlivosti, naopak posilňuje sa význam dobrého vyjadrovania, logická výstavba prejavu a tiež príjemného položeného hlasu. Tlač dáva politikom ako autorom menej priestoru ako v minulosti. Taktiež v nových médiách hľadajú politici priestor pre sebarealizáciu. Na internete sú umiestnené webové stránky jednotlivých politických strán a politikov. Príležitostne, napr. v období volieb a iných kampaní (referendum) investujú politické strany veľké množstvo

peňazí do billboardov, letákov, plagátov a platených inzerátov, televíznych a rozhlasových spotov. Pre politické strany a politikov je žiaduce byť čo najčastejšie v médiách, nakoľko k médiám majú ľudia bližšie ako k politike samotnej. Z tohto dôvodu sa politici snažia sami seba rôznymi spôsobmi zatriktívniť (zahájenie športových stretnutí, spoločenské podujatia) pri ktorých nemôžu chýbať médiá, pričom vyhľadávajú podporu tzv. celebrit – populárnych hercov, spevákov. (Jiráček)

V súvislosti s dynamickým rozvojom moderných technológií v druhej polovici minulého storočia dochádza v spoločnosti k prudkému nárastu nových spôsobov riešenia prenosu informácií. Množina tzv. nových médií nie je celkom jednoznačne vymedzená. Hlavnými znakmi, ktoré odlišujú nové médiá je interaktivita a flexibilita v súvislosti s ich využívaním a vysokým stupňom vzájomnej prepojenosti a dostupnosti úzko súvisiacej s globalizáciou. Nové médiá tiež umožňujú zrýchľovať prenos informácií. Sem patria: teletext, CD-ROM, médiá využívajúce digitálne technológie, ekvivalenty televízneho a rozhlasového vysielania, tlač, internet, pokročilé webové služby označované súhrnne ako Web 2.0 tvorený rôznymi sociálnymi sieťami, blogy, platformy na zdieľanie dát na internete ako je napr. Google, Wikipedia, Blogger, MySpace, Amazon, YouTube, Twitter a Facebook. Politický marketing a komunikácia prostredníctvom internetu zahŕňa predovšetkým propagáciu prostredníctvom vlastných webových stránok, reklamných banerov, blogov, chatov, e-mailovej pošty (rozposielaním propagačných materiálov elektronickou poštou len s predchádzajúcim súhlasom, v opačnom prípade by išlo o nevyžiadajúcu poštu teda spam) a sociálnych sietí, ktoré sú svetovým fenoménom. Nesporným prínosom týchto médií je pružná obojstranná komunikácia, ktorá umožňuje príjemcom informácií vystúpiť z roly pasívneho konzumenta a napomáha priblížiť politikov bližšie k voličom a zúžiť tak komunikačnú priepasť medzi nimi. Určitým prelomom vo využívaní internetového marketingu a nových technológií v politickej kampani bola kampaň Baraca Obamu pred prezidentskými voľbami v Spojených štátoch v roku 2008, vďaka ktorej do kampane zapojil veľké množstvo svojich priaznivcov a dobrovoľníkov.

Záver

Voľby vo všeobecnosti odrážajú spokojnosť resp. nespokojnosť so súčasným stavom v krajine. Okrem toho sú za výsledkami volieb skryté aj iné aspekty, napr. marketingové aktivity politických strán, informovanosť občanov o voľbách, podpora štátu, ekonomické, marketingové a politické „ťahy“. Práve médiá a nástroje politického marketingu hrajú pred voľbami dôležitú úlohu. Politické strany vyberajú logá, kampane a prostriedky ako zaujať voliča, aby na volebnom lístku dal hlas práve ich strane. Získať si voliča, ktorý je častokrát zmätený z „víru“ ponúk politických subjektov nie je ľahké a preto je dôležité zvoliť si správne komunikačné kanály, prostriedky a spôsob ako sa dostať k voličovi čo možno najbližšie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

JABLOŇSKI, A.W. *Politický marketing : úvod do teorie a praxe*. Brno : Barrister&Principal, 2006. 208 s. ISBN 80-7364-011-2
 JIRÁČEK, J. *Médiá a politika*. Dostupné na internete: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/556/MEDIA-A-POLITIKA.html>

McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha : Portál, 1999. 448 s. ISBN 80-7178-200-9

ŠARADÍN, P. et al. *Politické kampaně, volby a politický marketing*. Olomouc : Periplum, 2007. 142 s. ISBN 978-80-86624-36-5

Summary: *Political parties are trying to get in the media and to influence public opinion by means of politicians. Because of this fact we should not forget about the influence of political power on the media when teaching subjects such as Ethics, History and Society education. Politicians need the media because they reflect political scene and they also take part in creating an image of a politician and a political party. Politicians should consider the media a partner and not an enemy. If a politician or a political party uses all functions of the media correctly and effectively, it is a way to political culture and stability in the country. It is important to draw students' attention to political function of the media and develop understanding of their function in an appropriate way. To reach this aim, students need to know and recognize misuse of the media.*

MEDIÁLNA VÝCHOVA AKO PREVENCIA ONLINE RIZIKOVÉHO SPRÁVANIA

Katarína Hollá, Pedagogická fakulta, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra

Anotácia: *Online rizikové správanie zahŕňa zverejňovanie osobných údajov, závislosť na internete (tzv. weboholizmus), samovražedné a sebapoškodzujúce správanie, riskantné sexuálne správanie, kyberšikanu, a i. Cieľmi mediálnej výchovy je naučiť žiakov zodpovednému prístupu k médiám a mediálnym obsahom, a tak chrániť žiakov pred nezákonným a nevhodným obsahom. Realizácia mediálnej výchovy v školách sa tak javí ako účinná prevencia online rizikového správania. V príspevku analyzujeme jednotlivé formy online rizikového správania s cieľmi a obsahom mediálnej výchovy ako možnej prevencie rizikového správania.*

Kľúčové slová: *Kyberšikana, kybergrooming, mediálna výchova, prevencia, rizikové správanie, samovražedné správanie, sebapoškodzujúce správanie, sexuálne správanie, weboholizmus.*

Internet je neoddeliteľnou súčasťou života detí a dospelých. Nezodpovedné a nekritické zaobchádzanie s informačno-komunikačnými technológiami môže byť pre mladú generáciu hrozbou. Jednotlivci, ktorí sú ohrození online rizikovým správaním, sú predovšetkým introverti (v porovnaní s extrovertmi, ktorí majú silné sociálne zručnosti a internet využívajú ako prostriedok interakcie s priateľmi). Dospelávajúci introverti častejšie online komunikujú, a tak si kompenzujú nedostatok osobných vzťahov. Internet je pre nich bezpečné miesto, pretože môžu prekonať ostych a obavy, čo znižuje ich sociálnu úzkosť. Zdieľanie osobných údajov o sebe a komunikácia s cudzími ľuďmi pre nich predstavuje možnosť spoznať nových ľudí, to však prináša aj riziko, že sa zapoja do niektorého z variantov online rizikového správania. Okrem introvertov existuje diverzná skupina dospelávajúcích, ktorí sú náchylní voči online útoku. Môže ísť o jednotlivcov s poruchami správania, s poruchami učenia, sociálnymi a emocionálnymi poruchami, bipolárnymi afektívnymi poruchami, disociálnymi poruchami osobnosti a i. a ich kombináciou, ktorí sú nielen obeťami, ale často aj páchatelmi rizikového a sociálno-patologického správania.

Diverzita rizikového a sociálno-patologického správania sa v súčasnosti rozširuje o nové formy online agresie. Online rizikové správanie podľa N. Willarda (2009):

- Kyberšikana
- Zneužívanie údajov
- Weboholizmus
- Samovraždy
- Gangy
- Sexuálne správanie
- Násilné hry

Online rizikové správanie

Sociálne médiá zohrávajú ústrednú úlohu v životoch mladých ľudí. S príchodom sociálnych sietí sa deti a dospelávajúci stávajú ľahkým cieľom pre jednotlivcov, ktorí sa ich snažia izolovať od svojich rodičov a priateľov a využiť ich emocionálnu zraniteľnosť. Rôznorodá sku-

pina krajín upozorňuje na skutočnosť, že v súčasnosti mnoho detí a mladých ľudí čelí online rizikám a dochádza u nich k poškodeniu v dôsledku online aktivít.

Prvým z rizík je **kyberšikana** (angl. *cyberbullying*, nem. *cybermobbing*), ktorá predstavuje sériu aktov elektronickej agresie. Medzi praktiky kyberšikany patrí opakované posielanie urážajúcich, výhražných, ohrožujúcich e-mailov, okamžitých správ, sms a mms správ, videí a obrázkov. Takisto sem možno zaradiť vytváranie falošných profilov na sociálnych sieťach, vytváranie osočujúcich diskusných skupín a webových stránok.

Zneužívanie údajov predstavuje ďalšie riziko v online komunikácii. Zverejňovanie osobných informácií ako sú osobné, kontaktné a iné údaje, fotografie môžu byť zneužitú na sexuálne obťažovanie, na posielanie nevyžiadaných reklám, alebo k realizácii bankových a finančných podvodov.

V dôsledku nadmernej online komunikácie vzniká **závislosť na internete**, alebo tzv. weboholizmus. L. Hulanová (2012, s. 51) zdôrazňuje, že nadmerné používanie internetu je priamoúmerné možnosti stať sa obeťou internetovej kriminality.

Ďalším rizikom online komunikácie sú **samovraždy a sebapoškodzovanie**. Môže ísť o druhy sebapoškodzovania od anorexie, cez rezné rany až po samovraždu. Motív dobrovoľnej smrti je typický pre Japonsko. Pre japonské servery sú dominantné diskusné fóra, v ktorých mladí ľudia riešia otázky dobrovoľného odchodu z tohto sveta. Rovnako je možné na internete nájsť množstvo návodov ako spáchať samovraždu a dokonca aj stránky, prostredníctvom ktorých sa zoznajú mladí ľudia, aby sa dohodorili na spoločnej smrti (Psychologie Dnes, 2009)

Medzi online rizikové správanie možno zaradiť činnosť a online pôsobenie **gangov a nenávisťných skupín**. Tieto asociálne skupiny používajú internet ako prostriedok koordinácie problémových a nebezpečných akcií, ale aj ako nástroj upútania odstrčených a inak dotknutých mladých ľudí, ktorým ponúkajú účasť na týchto akciách.

Veľkým rizikom internetu a online komunikácie je

nevhodné sexuálne správanie a násilie, ktoré zahŕňa sexuálne obťažovanie, sexuálne vykorisťovanie a používanie technológií na zneužívanie partnera (pozri Willard, N., 2009). Takisto sem patria sexuálne návrhy, sexuálne narážky, sexuálne online interakcie, či násilie na rade.

Ako posledné do variety rizikového správania možno zaradiť **násilné online hry**, ktoré aktivizujú skupiny hráčov a tí vyvíjajú tlak pre násilné útoky v hre. Negatívum hrania online násilných hier spočíva v nevedomovaní si reality, zamieňania fikcie s realitou, čo môže viesť jednotlivcov „hrať hru“ plánovania násilných útokov.

Ciele mediálnej výchovy

V dôsledku informatizácie školstva a nástrah jednotlivých médií sa do popredia dostáva mediálna výchova. Hlavným cieľom mediálnej výchovy podľa Konceptie mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania (2009, s. 3) je „*naučiť všetky vekové skupiny zodpovednému prístupu k médiám a mediálnym obsahom, naučiť ich využívať nové komunikačné technológie a chrániť maloletých pred nezákonnými a nevhodnými obsahmi*“. Mediálna výchova má potenciál znížiť škodlivé účinky médií a zvýrazniť pozitívne účinky.

Mediálna výchova sa v Slovenskej republike realizuje v rámci formálneho, neformálneho a informálneho, resp. neinštitucionálneho vzdelávania.

Ciele mediálnej výchovy podľa obsahu formálneho vzdelávania sú na obr. 1.

Dosiahnuté ciele sa odrážajú v spôsobilosti detí a dospelujúcich rozpoznať obsah médií, chrániť sa pred možnými negatívnymi vplyvmi médií, nájsť optimálny spôsob využívania médií a využívať médiá ako nástroje pozitívneho ovplyvňovania reality. Mediálna výchova sa realizuje v edukačnom prostredí škôl, školských zariadení, zásluhou občianskych združení a mimovládnych organizácií (napr. projekt *Zodpovedne.sk*, *Ovce.sk*, *Žabky.sk*, *Saleziánska mediálna škola*, *Tlačová agentúra SR – školský servis* a i.).

Mediálna výchova ako prevencia online rizikového správania

Mediálna výchova so svojimi cieľmi a obsahom je revolučným nástrojom pre učiteľov, ktorým pomáha

edukovať žiakov v mediálnom svete. Predstavuje spôsob, ako sa naučiť mediálne hodnotne žiť a chrániť pred rizikovým online správaním. Úlohou učiteľov je vzdelávať a vychovávať, ale aj eliminovať nevhodné spôsoby správania detí a mládeže, ku ktorým dochádza v školskom, mimoškolskom a rodinnom prostredí. Mediálna výchova so svojimi taxatívnymi cieľmi sa javí ako možná prevencia nežiaducich online vplyvov. Mediálna výchova ako prevencia online rizikového správania:

- eliminuje negatívne účinky médií, ktoré prispievajú k vzniku nevhodného správania,
- eliminuje nekritické prijímanie mediálnych obsahov,
- eliminuje nežiaduce faktory vedúce k morálnej devastácii detí a mládeže,
- eliminuje predsudky a rodové stereotypy pôsobiace z médií,
- eliminuje deformovaný pohľad na hodnoty, ktoré ohrozujú a škodia vývinu dieťaťa (nerešpektovaním práva človeka na ochranu intimity, propagujú násilie ako normálnu a akceptovateľnú formu riešenia medziľudských a spoločenských konfliktov),
- posilňuje zodpovedné správanie sa v kyberpriestore i mimo neho,
- posilňuje kritické prijímanie mediálnych obsahov a posolstiev,
- posilňuje kladný postoj k mediálnym produktom, ktoré poskytujú pozitívne hodnotové orientácie pre život človeka,
- posilňuje pozitívne využitie médií osvojením si práce s nimi,
- posilňuje zmysluplné využitie voľného času.

Prevenciu v rámci mediálnej výchovy možno realizovať nasledujúcimi aktivitami:

- **vytvorením informačného bulletinu** o nástrahách internetu (kyberšikana, zneužívanie údajov, kybergrooming, rizikové sexuálne správanie a i.), o zodpovednom správaní sa na sociálnych sieťach a i;
- čítaním kníh, príbehov, blogov o skúsenostiach rovesníkov s online komunikáciou (zneužitie fotografie na internete, kontaktovanie sa s cudzou osobou cez internet, zoznámenie sa s priateľom/priateľkou) s následnou diskusiou;
- **vytvorením plagátu** prevencie online rizikového správania;
- **publikovaním „rýchleho sprievodcu“** s odporúčaniami, čo robiť, ak sa stane obeťou alebo svedkami online útokov.

Jednotlivé aktivity sú vhodné pre žiakov stredného a staršieho školského veku. Majú všeobecný charakter a je ich možné inovovať a prispôbiť podmienkam a požiadavkám edukácie žiakov v rámci mediálnej výchovy.

Príspevok je napísaný v rámci riešenia výskumnej úlohy VEGA 1/0184/11 „Diverzita školskej populácie ako objekt pedagogickej vedy a východisko inovácií v súčasnej škole“.

Materská škola ISCED 0	<ul style="list-style-type: none"> • poznávať mediálny svet • orientovať sa v ponuke • vysvetľovať mediálne posolstvá • spoznávať rozdiely medzi fikciou a realitou v médiách
Základná škola ISCED 1	<ul style="list-style-type: none"> • porozumieť fungovaniu mediálneho sveta • vedieť posudzovať mediálne posolstvá • tvoriť mediálne produkty • uvedomiť si negatívne mediálne vplyvy
Základná škola ISCED 2	<ul style="list-style-type: none"> • zmysluplne a selektívne využívať médiá • zodpovedne zaobchádzať s médiami • poznať pravidlá fungovania médií
Stredná škola - ISCED 3A	<ul style="list-style-type: none"> • osvojiť si stratégie zodpovedného používania médií • kriticky posudzovať mediálne šírené obsahy • chápať pravidlá fungovania médií • vytvoriť si vlastný názor na základe prijímaných informácií

Obr. 1 : Ciele mediálnej výchovy podľa obsahu formálneho vzdelávania

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- HOLLÁ, K. (2010b) *Elektronické šikanovanie – nová forma agresie*. Bratislava : Iris, 2010b. 92 s. ISBN 978-80-89256-58-7
- HULANOVÁ, L. (2012). *Internetová kriminalita páchaná na deťoch : psychologie internetové obeť, pachatele a kriminality*. Praha : Triton, 2012. 217 s. ISBN 978-80-7387-545-9
- KAČINOVÁ, V. (2005). *Experimentálne učebné osnovy mediálnej výchovy pre 5. – 9. ročník základnej školy*. Bratislava : ŠPÚ, 2005.
- Koncepcia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania* (2009). Bratislava : Ministerstvo kultúry a cestovného ruchu SR, 2009. Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk/media-audiovizia/koncepcia-medialnej-vychovy>
- Psychologie Dnes*. ISSN 1212-9607, 2009, roč. 15, č. 5.
- WILLARD, N. (2007). *Fostering Responsible Online Behaviour (Part 1). For The Cybercitizen Awareness Program: Guidance Channel Ezine*. Dostupné na internete: www.guidancechannel.com/default.aspx?index=480.
- WILLARD, N. (2009). *We hate Ashley : Counteracting cyber bullying inside-and outside-school grounds*. District Administration. Dostupné na internete: <http://www.districtadministration.com/viewarticle.aspx?articleid=1675>.

Summary: *Online dangerous behavior includes publishing of personal information, addiction to internet, suicidal tendencies, self-destructive behavior, dangerous sexual behavior, cyberbullying, etc. The aim of media education is to teach students to have a responsible attitude to the media and media content and thus to protect students from illegal and improper content. Implementation of the media education in schools seems to be an efficient prevention of online dangerous behavior. In this contribution we analyze particular forms of online dangerous behavior with aims and content of media education as a possible prevention of dangerous behavior.*

PREVENCIA KYBERŠIKANY V MEDIÁLNEJ VÝCHOVE

Gabriela Zábušková, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Banská Bystrica

Anotácia: *Príspevok sa zaoberá v niekoľkých líniách menej často prezentovanými témami mediálnej výchovy v školách a školských zariadeniach. Prvá línia zvyrazňuje kategóriu nové médiá, dáva ich do súvislosti s medializáciou, s deťmi a dospelujúcou mládežou. Druhá línia približuje výsledky výskumov realizovaných v celoslovenskom kontexte ich využiteľnosťou v edukačnej praxi. Tretia línia odкрýva súčasnú edukačnú výzvu mediálnej výchovy kyberšikanovanie a ponúka návrh všeobecných tém prevencie kyberšikany v mediálnej výchove.*

Kľúčové slová: *nové médiá, internet, medializácia, kyberšikana, prevencia kyberšikanovania.*

Edukačnou výzvou mediálnej výchovy sa stáva internetová komunikácia a internetová kultúra a negatívna zvláštnosť virtuálnej komunikácie, akou je kyberšikana. Z pohľadu mediálnej výchovy ide ešte o násobnú výzvu, keďže generácia, ktorá je hlavnou cieľovou skupinou mediálno-výchovných projektov, je internetovou generáciou – on-line generáciou. Platí tu navyše jeden zvláštny kultúrny unikát: počítačové technológie a internet sú pravdepodobne historicky prvé závažné výdobytky ľudstva, v ktorých je často krátko dieťa kompetentnejšie než dospelý. Pre výchovu a celkovú socializáciu a kulturalizáciu dieťaťa to môže mať zásadné dôsledky. (Brestovanský, 2010, s. 75).

Význam a opodstatnenosť mediálnej výchovy rastie priamo úmerne s neustálym vývojom komunikačných technológií, s možnosťami ich využitia a prístupu k nim, ale aj s rôznorodosťou a množstvom ponúkaných mediálnych obsahov. Atribútmi, ktoré sú v súvislosti s médiami a mediálnou výchovou v poslednom desaťročí stredobodom pozornosti odborníkov a medzinárodných inštitúcií, sú zručnosti, zodpovednosť, kreatívny a kritický prístup, selekcia a jej kritériá, vplyv a účinky.

Internetová generácia, on-line generácia v kontexte nových médií

Masová komunikácia súvisí s rozvojom technických možností prenosu informácií. V historickom kontexte ide o rozvoj kníhtlače, vysielanie elektromagnetických vln a v súčasnej dobe o prenos digitalizovaných dát telekomunikačnými počítačovými sieťami. Zmeny vyvolané digitalizáciou sú také nápadné, že ich vnímame ako rozdiel medzi dvoma svetmi – starým a novým. Médiá, ktoré vznikli po nástupe digitalizácie,

označujeme ako „nové médiá“ (Mičenka, Jiráč, 2007, s.18).

Nové médium nie je dodatkom k starému médiu, ale nenechá ho v pokoji. Dokiaľ nové médium nenájde nový tvar a novú pozíciu pre staré médium, neprestane ho utláčať.
(Marshall McLuhan)

Kategorizácia médií zaraďuje k novým médiám elektronické médiá, multimédiá a od polovice 90. rokov 20. storočia zaznamenávame prudký rozvoj mobilných telefónov. Za elektronické informačné médium číslo jedna je považovaný internet, ktorý ponúka viacero služieb: WWW, elektronická pošta, chat. Z komunikačného hľadiska je internet médium, ktoré umožňuje zhromažďovanie a prenos informácií – posolstiev vo forme textu, zvuku a obrazu jedným smerom – od portálu k užívateľovi, označujeme ho ako jednosmerná komunikácia. Od roku 2004 zaznamenávame definovanie Webu 2.0, teda internetu, ktorý istým spôsobom zrovnoprávňuje všetkých užívateľov internetu nielen v súvislosti so získavaním a používaním informácií, ale umožňuje informácie aj vkladať. Obyčajní užívatelia sa aktívne podieľajú na tvorbe obsahov internetových stránok, komunikácia sa tak stáva obojsmernou: od portálu k užívateľovi, ale aj od užívateľa k portálu, napr. blog – weblog, internetový denník, sociálna sieť – Facebook, My Space, Popec, wiki – verejný on-line encyklopédie, on-line telefonovanie synchronizované s on-line prenosom obrazu z webovej kamery, vkladanie komentárov, diskusné fóra. (Garberová, Smoláková, 2010, s. 19-20). Výskumná agentúra AKO pre spoločnosť Microsoft Slovakia v roku 2010 realizovala výskum na vzorke 308 žiakov druhého stupňa základných škôl o používaní internetu. Podľa uvedeného výskumu najčastejšími

činnosťami žiakov sú: 100 % žiakov používa internet, 94,8 % žiakov chat na web stránkach, 89,6 % žiakov vyhľadávanie informácií, 88,3 % žiakov hranie on-line hier, 86,0 % žiakov sťahovanie hudby, 81,2 % žiakov chatovanie cez programy. Z pohľadu otázky opatrnosti zverejňovania osobných údajov na internete výsledky uvedeného výskumu uvádzajú: 61,0 % žiakov – zverejnili na internete fotografiu, ktorú by neukázali rodičom, 50,0 % žiakov – zverejnili na internete svoju adresu, telefónne číslo, e-mailovú adresu, 44,2 % žiakov – zverejnenie svojich údajov alebo fotografií na internete nepovažuje za rizikové, 24,0 % žiakov si myslí, že vie ako zabrániť zneužitiu informácií o sebe na internete.

O vplyve médií existuje množstvo výskumov. Médiá nefungujú ako samostatný izolovaný systém. Existujú v kontexte každodennosti, preto je náročné vyvodiť závery týkajúce sa vplyvov, obsahov a dopadov pôsobenia médií. Médiá sa stali súčasťou všetkých zložiek a úrovní nášho života.

Medializácia

Fenomén medializácie je spojený s rozšírením médií a ich vplyvom na spoločnosť. Jiráček (2007 in Brestovanský, 2010, s. 13) popisuje medializáciu ako skutočnosť, že život jednotlivca, skupín a celej spoločnosti je popretkávaný médiami – periodickými, masovými, telematickými a sieťovými. Médiá sa stávajú rozhodujúcou inštitúciou socializácie a identifikácie s kultúrou spoločnosti, inštitúciou, ktorá dokáže zatieniť školu aj rodinu.

W. Schulz (in Jiráček, 2007, s. 6-11) charakterizuje medializáciu týmito vlastnosťami:

- extenzia – médiá rozširujú limity ľudskej komunikácie v priestore, čase a spôsobe vyjadrenia,
- substitúcia – médiá čiastočne, alebo úplne, nahrádzajú niektoré sociálne aktivity, napr.: chat namiesto rozhovoru,
- amalgamizácia – médiá nielen opisujú a približujú kultúru, ale samy ňou sú,
- akomodácia – samotná existencia médií indikuje sociálnu zmenu, napr. zmena pravidiel volejbalu tak, aby bol mediálne atraktívnejší pre televízne vysielanie, samotné médiá sú samostatnou ekonomickou oblasťou.

Na medializačné trendy upozorňujú aj dokumenty Rady Európy (Odporúčanie Rady Európy č. 1466 – Mediálna výchova, 2000). Nové médiá ponúkajú nespočetné zdroje informácií a bezprecedentným spôsobom umožňujú vytvárať komukoľvek správy vo verejnom priestore, orientácia v obrovskej mase informácií je čoraz zložitejšia, problémy vyplývajú nielen z tejto masy informácií, ale aj z charakteru komunikácie, mediálna realita nie je skutočnou realitou – vo svete dominovanom mediálnou kultúrou sa hranice stávajú faktom a fikcia sa často stáva rozmazaná – virtuálna realita.

Na jednej strane majú deti väčšiu skúsenosť s mediálnou komunikáciou ako ich rodičia a učitelia, vedia ovládať svet telematických a elektronických technológií, internet nevnímajú len ako prostriedok získavania informácií a učenia, ale ako svoj svet – virtuálny svet – virtuálnu realitu. Na druhej strane ich poznávací schopnosti a schopnosť robiť rozhodnutia na základe hodnôt ešte nie sú celkom vyvinuté

(Brestovanský, 2010, s. 13). Dekódovať existujúce a tvoriť nové mediálne obsahy ako aj bezpečne sa pohybovať v prostredí internetu a internetovej komunikácie, sú prijatými úlohami mediálnej výchovy. Veľká expanzia elektronických médií a internetu v oblasti využívania voľného času, získavania informácií a komunikácie vyvolávajú aj nové obavy (Brestovanský, 2010, s. 14). Záplava informácií bez ohľadu na ich využitie, uniformizácia spôsobená dominanciou jedného jazyka a jednej kultúry v nových médiách, rastúca komercializácia, nové formy sociálneho vylúčenia pre tých, ktorí nedokážu komunikovať prostredníctvom médií, alebo nie sú schopní kriticky posudzovať ich obsah.

Mali by sme si uvedomiť, že médiá sa stali prepojením medzi našimi osobnými skúsenosťami, súkromným životom a životom celej spoločnosti – verejným životom.

Kyberšikana – cyberbullying, elektronické šikanovanie, on-line šikanovanie,

Každá nová technológia skrýva paradox, môže ľudský život obohatiť a môže ho tiež premeniť na peklo.
(Vanessa Roger)

Odvrátenou stranou rozširovania nových médií na školách je presunutie šikanovania do virtuálneho prostredia. Všade prítomnosť internetu ako komunikačného média obohacuje šikanovanie o jeho technologickú podobu – kyberšikanovanie. (J. Tomková, 2010).

Šikanovanie chápeme ako kategóriu agresívneho správania. Rovnakú podstatu ako nepriame, psychické šikanovanie má kyberšikana. Kyberšikana je opakované, zámerné psychické násilie, vrátane symbolickej agresie. Kyberšikanu definujeme ako druh on-line násilia, ktorého cieľom je niekomu ublížiť alebo ho zosmiešniť pomocou použitia komunikačných technológií, predovšetkým internetu a mobilu. Je to nepriateľské, úmyselné, opakujúce sa správanie. Jednotlivec, alebo skupina útočníkov ubližuje takým spôsobom, že obeť sa nemôže účinne brániť (Vagnerová, 2011).

Školská prax ukazuje, že už nie je možné riešiť iba tzv. „pravidlá bezpečného používania internetu“, ktorými sa obvykle zaoberajú vyučujúci IKT, ale ako komplexný problém internetovej – mediálnej komunikácie. Kyberšikanou sa musia školy zaoberať rovnako ako sa zaoberajú šikanovaním ako javom pedagogickým, právnym a psychologickým. Školská kyberšikana býva sprevádzaná tým, čo sa deje v triede, je to len iný prejav šikanovania, môže sa prenášať aj do rozdelenia rolí v skupine žiakov. Deti a ani dospelí si neuvedomujú, že tým ako zaobchádzajú s modernými komunikačnými prostriedkami, môžu dať priestor pre kyberšikanu.

V roku 2010 bol realizovaný Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie výskum „Dospievajúci v prostredí internetu“. Realizátorkou výskumu bola PhDr. Jarmila Tomková. Výskumnú vzorku tvorilo 303 žiakov, 162 dievčat a 141 chlapcov základných škôl a osemročných gymnázií v priemernom veku 14,25 rokov. Vo výskume bol použitý autorský dotazník. Dotazník pozostával zo 48 dotazníkových položiek zisťujúcich skúsenosti žiakov s internetom. Zaujímavé sú zistenia výskumu v položke „S ktorými nepríjemnými zážitkami si sa ty osobne stretol/stretla na internete?": Nadávanie, vysmievanie 49,8 %, ohová-

ranie cez internet, nepravdivé informácie o tebe 42,6 %, sexuálne narážky a komentáre 30,0 %, vynucovanie si, aby si poslal svoju fotografiu alebo video 26,4 %, sexuálne obťažovanie – posielanie e-mailov, fotografií, videí 21,5 %, pri surfovaní si sa nechtiac preklikal na stránku zobrazujúcu ...20,8 %, vyhrážanie, vydieranie 16,8 %, stretnutie s človekom z internetu, kto bol niekto iný, než za koho sa vydával 16,2 %, zneužívanie fotografií, videí 15,5 %, pornografia, o ktorú si nemal záujem 15,2 %, nepríjemné alebo násilné fotografie alebo videá, o ktoré si nemal záujem 14,2 %, ponuky na kúpu drog 7,9 %, online šikanovanie 5,9 %.

Za závažnú je možné považovať skutočnosť, že niektorí mladí ľudia nechápu, že to čo robia môže nejakým spôsobom ubližovať druhým ľuďom, nemyslia na dôsledky svojho konania, ba často sa pohybujú v poli vtípu – „srandy“. Školská prax potvrdzuje, že hoci žiaci hovoria a odsudzujú kyberšikanu ako nepríjemný zážitok, sami priznávajú, že obdobné veci robia druhým. Čo teda chráni agresora a čo mu umožňuje považovať kyberšikanovanie za neškodný druh zábavy?

Kyberšikanovanie nemá časové a priestorové obmedzenie, jeho šírenie je nekontrolovateľné, rýchlo sa šíri k veľkému publiku, páchatelia môžu zostať v anonymite, anonymita a použité technológie umožňujú páchatelom zaútočiť na niekoho, na koho by si v reálnom svete kvôli jeho pozícii a autorite netrúfli, používajú psychické prostriedky ako ubližovanie a manipulácia, zlepšujú si postavenie v rovesníckej skupine – zapáčia sa, sú zaujímaví, pomsta iným (Gregusová, 2011, s. 17).

Psychické ublíženie býva v prípade kyberšikany dlhodobé, obeť si často s takýmto útokmi nevedia rady a hanbia sa za ne. Aké môžu byť následky kyberšikanovania? Zanedbávanie školských povinností, zlyhávanie v škole, vyhýbanie sa škole, zdravotné ťažkosti spôsobené psychickými príčinami – bolesti brucha, poruchy spánku, pocity hanby, trápnosti, poníženia, smútku, depresie, úzkosti, neustály strach a pocit ohrozenia, pocit vlastného zlyhania, pokles sebavedomia, dôvery v ľudí, bezvýchodiskovosť a beznádej, násilie voči iným, pomsta, sebapoškodzovanie až samovražda. Internet je naším každodenným spoločníkom, ba až priateľom a stále nás prekvapuje poznaním, že je aj nebezpečný. Nebezpečenstvo internetu predstavuje predovšetkým voľné a nechránené šírenie osobných informácií. Z uvedených výsledkov výskumov vyčítame aj druhy kyberšikany ako je nárez – Flaming, obťažovanie – Harassment, ohováranie – Denigration, predstieranie – Impersonation, prezradenie – Outing, podvod – Trickery, vylúčenie – Exclusion, kyberprenasledovanie – Cyberstalking. Takisto pomenúva prostriedky kyberšikany ako textové správy, fotografie, videoklipy cez mobilné telefóny, mobilné telefonáty, e-maily, chatovacie miestnosti, instant messaging, sociálne siete, internetové stránky. Množstvo dostupných zdrojov podáva podrobné charakteristiky druhov a prostriedkov kyberšikany, nebudeme sa im preto venovať podrobne (napr. Deti v sieti).

Prevenia kyberšikanovanie

Kyberšikanovanie sa ťažko dokazuje, miestom, kde prebieha, je internet a veľa učiteľov si povie, že to nie je záležitosť školy. Podľa Hinduja, Patchina (2010) sú dva

veľké problémy v školskej prevencii kyberšikany. Prvým je, že ľudia si neuvedomujú nebezpečenstvo a dopady, ktoré ukrýva kyberšikana, tvrdia, že existujú aj horšie formy agresívneho správania a druhým problémom je prehadzovanie zodpovednosti za prevenciu kyberšikany na cestu škola – rodina. Legislatívne rámce (aj keď v oblasti kyberšikany nie sú dostatočne vytvorené) ukládajú škole povinnosť riešiť akýkoľvek incident šikanovania, a teda aj kyberšikanovania. Pre školu je efektívnejšie nezaoberať sa kyberšikanou, ktorá už prebieha, ale zamerať sa na špecifickú primárnu prevenciu predchádzania kyberšikane, založenú na porozumení etických pravidiel mediálnej komunikácie a internetovej komunikácie a prijať ich za svoje. Tu vidíme priestor mediálnej výchovy aj cez realizáciu rôznych zážitkových aktivít - zdroj napr.: Vanessa Rogers: Kyberšikana - Pracovné materiály pre učiteľov a žiakov i študentov, vytváranie vlastných a využívanie existujúcich programov sociálnej prevencie – napr.: ovce.sk, zodpovedne.sk, mediálnavýchova.sk

Prevenia je dôležitá už vo veku, keď sa dieťa po prvýkrát dostane do kontaktu s mobilným telefónom a počítačom. Prevenia kyberšikanovania sa môže podľa Krejčí, Kopecký (2010) realizovať v oblastiach hlasovej a textovej komunikácie, v oblasti multimediálnych posolstiev, vo virtuálnom vzdelávacom prostredí.

Hanuliaková (2008) poukazuje na okolnosť, že škola ako inštitucionálny činiteľ preberá mnohé funkcie nielen z rodiny, ale vyplňa aj voľný čas, ktorý by mali žiaci efektívne využívať. V školskom prostredí je potrebné vytvoriť takú sociálnu klímu, ktorá eliminuje prípady fyzickej šikany a agresie, ale aj e-šikany. Možnosťou eliminácie nových foriem agresívneho správania detí je:

1. Zaradiť do predmetu alebo prierezovej témy mediálnej výchovy tematické obsahy podpory pozitívneho využívania technológií, vytvárania školskej klímy odsudzujúcej kyberšikanovanie, informácií o úskaliach kyberšikany, realizácie stretnutí s odborníkmi ohľadom on-line bezpečnosti detí a mládeže, analýzy skutočných prípadov kyberšikanovania, primeranej reakcie na kyberšikanovanie.
2. Do systému školských poriadkov a pravidiel zaradiť témy disciplinárnych dôsledkov kyberšikanovania, poskytovania priebežného informačného systému pre pedagógov, rodičov a žiakov, identifikácie podozrení a skutočných prípadov kyberšikanovania na škole, vytvorenia anonymného systému hlásenia prípadov kyberšikany bez strachu z odplaty, vytvorenia jasných pravidiel používania mobilných telefónov a elektronických prenosných zariadení.
3. Poskytovať žiakom, rodičom a pedagógom nevyhnutné informácie v prevencii kyberšikanovania o ochrane osobných údajov a vytváraní bezpečných hesiel na internete, o blokovaní správ od jednotlivých osôb, o rozpoznaní kyberšikany, o bezpečnom využívaní počítača a internetu.
4. Navrhovanými obsahmi konkrétnych vyučovacích hodín môžu byť témy ako Čo je kyberšikanovanie, Netiketa – rešpektovanie druhých a zodpovednosť za vlastné správanie na internete, Formy kyberšikanovania cez rôzne zariadenia – mobil, internet, hracie konzoly, Rôzne príbehy kyberšikanovania

a ich dôsledky, Čo robiť, ak si šikanovaný cez mobil, Čo robiť, ak si šikanujúci a pod.

Učiteľia by mali prevenciu kyberšikanovania postaviť na rozvíjaní zručností, prístupov a znalostí, motivácii žiakov vedúcej k premýšľaniu o svojich názoroch a prístupoch ku kyberšikane, k utváraniu zručností, ktoré podporujú asertivitu a empatiu a posilňujú ich odolnosť.

Internet nie je izolovaným a výnimočným sociálnym priestorom, ktorý by sa mal skúmať samostatne. Pri riešení problémov kyberšikany ide „jednoducho“ o odpoveď na otázky: Kto využíva sieť každodenne? Čo tam hľadá? Čo je zovšeobecňované, čo sa deje on-line? Aká je interpersonálna komunikácia na internete?

Záver

Úplná eliminácia kyberšikany asi nie je možná. Práve mediálna výchova nám dáva moc minimalizovať tento celospoločenský problém. Samotný internet je prevenciou kyberšikany. Nové médiá neprinášajú len ohrozujúci obsah, ale aj užitočné informácie a poradenstvo. Kde hľadať pomoc na internete? Sú to projekty s celoslovenskou platnosťou: Zodpovedne.sk – obsahom je zodpovedné a bezpečné používanie médií, Pomoc.sk – obsahom je špecializované poradenstvo, Stopline.sk – Národné centrum pre nahlasovanie nezákonného obsahu, alebo činností na internete, Ovce.sk – obsahom je šírenie osvetu k zodpovednému používaniu nových médií, Medialnavychova.sk – IMEC – Medzinárodné centrum mediálnej gramotnosti – Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave a iné.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- ROGERS, V. *Kyberšikana*. Portál : Praha, 2011. ISBN 978- 80-7367-984-2
- BRESTOVANSKÝ, M. *Úvod do mediálnej výchovy*. Trnava : Trnavská univerzita, 2010. ISBN 978-80-8082-396-2
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. *Základy mediálnej výchovy*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-351-4
- GREGUSOVÁ, M., TOMKOVÁ, J., BALÁŽOVÁ, M. 2011. *Dospievajúci vo virtuálnom priestore: Záverečná správa z výskumu 2010*. [Online]. [Cit. 2011 – 08- 28]. Dostupné na internete: <http://www.zodpovedne.sk/kapitola4.php?kat=materialy>
- TRANGEL, J. *Deti o bezpečnosti na internete*. Dostupné na internete: <http://www.zive.sk/deti-o-bezpecnosti-na-internete>
- HINDUJA, S., PATCHIN, J. W. 2009. *Bulling beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2009.
- GARBEROVÁ, B., SMOLÁKOVÁ, V. *Mediálna výchova : 21. pracovný zošit denníka Sme pre žiakov 2. stupňa ZŠ*. Bratislava : Petit Press, 2010.
- GREGUSOVÁ, M. *Kyberšikana*. In *Cesta*. ISSN 1338-1423, 2011, roč. 9, č.11, s.17.
- KOPECKÝ, K., KREJČÍ, V. *Rizika virtuálnej komunikácie*. 2010. Olomouc : Univerzita Palackého, 2010. ISBN 978-80-254-7866-0, s. 34.
- HANULIAKOVÁ, J. 2008. Sociálna klíma. In *Zborník zo študentskej vedeckej konferencie*. Olomouc : PFUP, 2008. ISBN 978-80-7220-315-4, s. 366-372.
- GREGUSSOVÁ, M., DROBNÝ, M. *Deti v sieti*. eSlovensko, 2013. ISBN 978-80-970676-6-3
- VAGNEROVÁ, K. *Minimalizace šikany*. Praha : Portál, 2011. ISBN 97-88073-679-12-5

Summary: *Children and adolescents are the most vulnerable group in the virtual environment as well as new media for them a great attraction and online world is their second home. Media education in schools can prevent the risks of new media.*

SKÚSENOSTI Z PREBIEHAJÚCEHO KONTINUÁLNEHO VZDELÁVANIA MEDIÁLNA VÝCHOVA V ŠKOLSKOM VZDELÁVACOM PROGRAME

Ľubica Bekéniová, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov

Anotácia: *Príspevok prináša poznatky a skúsenosti z prebiehajúceho akreditovaného vzdelávacieho programu Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe. Ambíciou 2. časti príspevku je poskytnúť inšpiratívne podnety na implementáciu mediálnej výchovy do vyučovania literatúry v základnej škole, prípadne v mimovyučovacom čase.*

Kľúčové slová: *Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe, inšpiratívne podnety pre pedagogickú prax, zážitkové stratégie výučby*

Už tri roky prebieha v Metodicko-pedagogickom centre, RP v Prešove vzdelávací program Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe pre učiteľov slovenského jazyka a literatúry základných škôl – záujemcov o mediálnu výchovu. Doposiaľ ho absolvovala temer stovka učiteľov SJaL. Cieľom garantky akreditovaného vzdelávacieho programu a jednej z lektoriek zároveň, bolo zvýšiť profesionálny prístup pedagógov k médiám a ich produktom, teda odbornosť, rovnako aj pomôcť učiteľom aplikovať účinné, najmä zážitkové stratégie, ktorými disponuje tvorivá dramatika, do mediálnej výchovy, umožniť učiteľom získať väčšiu mieru odvahy pracovať v dovtedy neznámej oblasti, zvýšiť ich profesionálne sebavedomie a dosiahnuť vyššiu efektivitu mediálneho vzdelávania. Učiteľ by mal byť aspoň o krok pred svojim žiakom, nemôže sa spoliehať iba na

svoje osobné názory, ktoré nie sú podporené znalosťami z teórie a praxe médií. Na druhej strane v prípade, ak zistí, že má v triede expertov v istej mediálnej oblasti, mal by sa vedieť vzdať svojej vysokostatusovej riadiacej pozície a vyzvať dotyčného žiaka či skupinku žiakov, aby pripravili časť hodiny alebo aj celú hodinu mediálnej výchovy pre svojich spolužiakov. Učiteľ tým uplatní veľmi efektívny prístup „Kabát experta“. Dorothy Heatcoteová túto metódu povýšila na výchovný prístup tzv. Mantle of the Expert Approach to Education.

Učiteľia, ktorí absolvovali toto vzdelávanie sa vyjadřili, že sa po nadobudnutí poznatkov, ale najmä skúseností, získaných priamou aktívnou participáciou v zážitkových aktivitách, cítia oveľa uvoľnenejšie, istejšie, majú viac chuti a odvahy skúšať, overovať nové prístupy, jednoducho experimentovať a následne re-

flektovať efektívnosť svojho riadenia zážitkového edukačného procesu, ktoré je v porovnaní s tradičným prístupom predsa len náročnejší. Na vlastnej koži zažité stratégie počas vzdelávania učiteľia overovali so svojimi žiakmi a výsledky, ktoré prezentovali počas záverečných prezentácií, ale aj atestačné práce niektorých účastníkov, svedčia o zmysluplnosti a efektívite vzdelávacieho programu.

Podľa našich skúmaní, a to hlavne metódou pološtruktúrovaného skupinového aj individuálneho rozhovoru s učiteľmi, ako aj analýzou a interpretáciou dát získaných z dotazníkov v záverečnej fáze vzdelávania, sme zistili, že väčšina škôl implementuje mediálnu výchovu do vyučovacích predmetov ako prierezovú tému, ale výpovede učiteľov potvrdzujú, že efektívnejšia je podoba samostatného predmetu Mediálna výchova, pretože umožňuje oveľa systematickejšie, zacielennejšie pôsobenie na žiaka. Učiteľ v takom prípade vníma svoju pozíciu ako záväznú, nemôže sa spoliehať, že „to urobí niekto iný“.

Z dotazníkov aj rozhovorov vyplynulo, že učiteľia najviac ocenili získanie dostatočného penza poznatkov o médiách a fungovaní mediálneho sveta, ale najmä praktické metodické zručnosti, ktoré po absolvovaní vzdelávania dokážu aplikovať v organizovaní, riadení, evalvovaní a reflektovaní edukačného procesu.

Pozitívne hodnotenie učiteľov zaznelo aj na adresu možnosti vzájomnej spolupráce, komunikácie s kolegami v rámci skupinovej participácie a komunikácie pri riešení problémových úloh počas vzdelávania, ako aj možnosti neformálnych výmen názorov a skúseností kolegov z aplikácie mediálnej výchovy do praxe.

Nie menej dôležitým ziskom zo vzdelávania bol pocit väčšej istoty, pocit vedomia, „že to robím dobre“, pretože neistota z pocitu neprofesionality bola po zavedení mediálnej výchovy ako prierezovej témy pre mnohých veľmi frustrujúca.

Lektorský tím v tomto programe tvorili prof. PhDr. Marta Žilková, PhD, doc. PhDr. Juraj Rusnák, CSc., PhDr. Adela Mitrová, PhD a Mgr. Ľubica Bekéniová.

Uvádžame štruktúrovanú podobu jednej aktivity vzdelávacieho programu Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe ako dôkaz na podporu predchádzajúcich tvrdení, ale hlavne na inšpiráciu pre učiteľov.

Metodický postup vyučovacej hodiny s prvkami mediálnej výchovy: divadelná hra

Téma: divadelná hra/filmové spracovanie na základe poviedky Jany Bodnárovej: *Psy*

Čas: 2 - 4 vyučovacie hodiny

Pomôcky: východiskový text, veľké hárky papiera, fixky, predmety na zvukové efekty, napr. Orffov inštrumentár, CD prehrávač a hudobné nahrávky, improvizované pomôcky na výrobu scény

Ciele:

- vysvetliť pásmo rozprávača, reč postáv, monológ, dialóg, literárno-dramatický žáner, scenár, funkciu zvukových efektov, atmosférotvorných činiteľov, hudby, scény, kostýmov, rekvizít v divadelnej hre,
- počúvať a rešpektovať pravidlá činnosti, dobrovoľne sa zúčastniť na skupinovej činnosti (kooperovať),
- aktívne riešiť daný problém,
- vcítiť sa do roly,

- zaujať postoj k správaniu postáv,
- vybrať vhodnú hudbu a zvukové efekty pre jednotlivé sekvencie divadelnej hry,
- obsluhovať technické zariadenie,
- vytvoriť plagát, reklamu, pozvánku na hru,
- spolupracovať so spolužiakmi,
- v kooperácii so spolužiakmi napísať a prezentovať scenár (zahrať svoju rolu),
- urobiť videozáznam predstavenia, prípadne filmovú upútavku,
- upraviť scénu, pripraviť rekvizity (reálne alebo zástupné).

Práca s textom (text Jany Bodnárovej je publikovaný ako víťazná poviedka v zbierke *Poletíme za dúhou*, Perfekt, 2005).

Metodický postup: Opis činnosti: skupina žiakov/trieda si sadne do polkruhu, učiteľ číta skrátenú verziu umeleckého textu, prípadne rozdá žiakom namnožený text na samostatné čítanie. V jednom aj druhom prípade majú žiaci celý čas texty k dispozícii. Po dočítaní textu učiteľ nechá v tichu čas na doznenie umeleckého dojmu. (Voľba textu nebola vecou náhody, ale skutočnosti, že poskytuje možnosť rozvíjania nielen estetických cieľov, ale aj etických postojov).

Reflexia: Žiaci môžu spontánne hovoriť o svojich dojmoch z textu alebo sa ich pýtame, čo ich zaujalo, či je podľa nich text napísaný presvedčivo, čo na nich najviac zapôsobilo ap.

„Hej, Kripel, ty sa mi nepleť do cesty!“

Opis činnosti: Žiakov rozdelíme do zmiešaných skupín (6 členných; v každej skupine by mali byť aspoň dvaja chlapci). Všetky skupiny pracujú naraz vo vymedzenom čase a priestore. Skupinovou voľbou vyberú spomedzi seba dvoch chlapcov. Ich úlohou je zahrať etudu metódou plnej hry, zrkadliacej reálny život. Rozohrajú situáciu, keď sa stretne agresor (Zbijačka) s obeťou (Kriplom) a začne so zastrášaním: „Hej, Kripel, ty sa mi nepleť do cesty! Nekaz tu vzduch a nezavadzaj!“ Repliky Kripla text Jany Bodnárovej explicitne neobsahuje, preto je potrebné vytvoriť ich na základe opísanej situácie a pocitov kladného hrdinu. Na tejto úlohe pracuje celá skupina, všetci členovia sa pokúšajú vytvoriť fragment scenára, pričom musia transformovať prozaický text do dramatickej podoby, následne dramatický konflikt (stretnutie hrdinu a antihrdinu) aj zahrať, uplatniť pritom dramatický výraz v hlasovom prejave, ale aj v nonverbálnych komunikačných prejavoch (uplatniť primeranú mimiku, gestá, pohyb v priestore, proxemiku, vzdialenosť, prípadne aj haptiku, dotyk ap.). Žiaci aj učiteľ (striedavo pri jednotlivých skupinách) to pozorujú. Je predpoklad, že vodca z každej skupiny sa spontánne chopí organizovania riešenia problémovej úlohy, niekoho poverí funkciou režiséra ap.

Prezentácia: Vystriedajú sa všetky skupiny, ak v nich budú dvaja chlapci ochotní hrať svoje roly. Všetci ostatní sú v role pozorovateľov. Ak učiteľ, prípadne žiaci zistia nedostatky počas prezentačnej fázy, je potrebné venovať pozornosť nácviku empatickej komunikácie v role, poučiť žiakov o tom, ako sa prejavuje dramatická postava v dramatickom konaní, akú majú funkciu gestá, mimika, proxemika, haptika, kinezika ap. Všetky tieto výrazové prostriedky možno trénovať pomocou prípravných dramatických hier.

Živé obrazy

Inštrukcia učiteľa: „Žiaci, teraz bude úlohou každej skupiny niekoľkými obrazmi zachytiť dej poviedky Psy. Pokúste sa hlavné časti deja predviesť ako sled po sebe idúcich obrazov (akoby fotografií, čiže vytvoriť nehybné kompozície z vašich tiel v priestore s náležitou mimikou, zastaviť obraz do štróna (znehynbiť ako sochy) a potom pokračovať ďalším obrazom tak, aby vznikla dejová osnova celej poviedky v obrazoch. Máte na to 15 minút. Potom začneme s prezentáciou.“

Opis činnosti: Každá skupinka si našla svoj priestor a začala veľmi intenzívna spolupráca, hľadanie optimálneho spôsobu a tvaru, na ktorom sa členovia skupín dokázali dohodnúť. Prezentácia bola emocionálne nesmierne pôsobivá, najmä časť, keď skupina chlapcov napadne svoju obeť a začne ju hrýzť.

Metodická poznámka: Žiakov upozorníme, že keď sa začne prezentácia, nemajú si už dokončovať svoje produkcie, ale venovať plnú pozornosť prezentujúcim hráčom, čím im vyjadrujú uznanie a rešpekt. Táto rozohrávka a každá sekvencia, ktorá silne zasahuje emócie prezentujúcich aj divákov, si vyžaduje fázu sebareflexie, počas ktorej sa pýtame na pocity účinkujúcich aj divákov. Táto fáza má do určitej miery katarzný účinok, účastníci ventilujú svoje emócie. Tým dostávajú šancu zbaviť sa negatívnych emócií.

Improvizácie simultánne pracujúcich skupín

Žiaci zostávajú v pôvodných šesťčlenných skupinách s približne rovnomerným zastúpením chlapcov a dievčat na stvárnenie mužských a ženských rolí.

Inštrukcie učiteľa k práci skupín: „Žiaci, vašou úlohou teraz bude rozdeliť si úlohy a pokúsiť sa zahrať tento príbeh chlapca. Nemusíte sa presne držať textu, ani si nemusíte písať celý scenár. Napíšte si iba tzv. rámcový scenár, teda najdôležitejšie časti deja, snažte sa predstaviť si postavu, ktorú stvárňujete a rečou, hovorí sa tomu replika a konaním vytvárať dramatický dej.“

Metodická poznámka: Samotnej improvizácii môže predchádzať otázková stratégia o tom, či žiaci už boli v divadle. S kým tam chodia, ktoré predstavenie a kde videli. Aké dojmy v nich divadelné predstavenie zanechalo ap. Súčasťou prípravnej fázy by malo byť aj upozornenie učiteľa, že v divadelnom predstavení sa divák o všetkom dozvedá prostredníctvom konania a reči postáv, tzv. dramatickým konaním, ktoré vytvára dramatický dej. Potom učiteľ naštartuje samostatnú tvorivú činnosť žiakov spoločnou tvorbou niekoľkých replík. Vopred potrebuje zabezpečiť, aby každá skupina mala dostatočný priestor na nácvik, aby sa všetci mohli sústrediť na vlastné hľadanie spôsobu stvárnenia deja a nekopírovali iných.

Učiteľ môže vstúpiť do niektorej roly, napr. učiteľka do roly matky, nejde však o to, aby učiteľka poskytla žiakom model, ktorý majú kopírovať, ale o to, aby podporila odvahu žiakov vstúpiť do roly a zotrvať v nej. Žiaci trpiaci sociálnou plachosťou by mohli byť touto úlohou stresovaní, preto rešpektujeme, ak takíto žiaci odmietnu hrať. Nerešpektovanie rozhodnutia žiaka a vynútenie vstupu do roly by mohlo mať na neho psychotoxické účinky.

Samostatná simultánna práca členov kooperujúcich skupín na tvorbe rámcovej podoby divadelnej hry prebieha vo vymedzenom časovom limite (aspoň 30 mi-

nút). Ide o čiastočne pripravenú improvizáciu, počas ktorej sa uskutoční:

- rozdelenie rolí samotnými členmi skupín (hercov, komparz, technický personál),
- príprava prezentácie (polo)hotového produktu (samotná hra).

Prezentácia divadelnej hry

Všetky skupiny sa postupne vystriedajú. Učiteľ najprv vyzýva dobrovoľníkov, pretože je predpoklad, že sa najprv prihlásia žiaci s dostatočnou komunikačnou odvahou, čo by mohlo povzbudiť ostatných. Žiaci sa postupne striedajú v role hercov a divákov v dohodnutom hracom a diváckom priestore.

Sebareflexie a hodnotenie:

- pýtať sa na pocity žiakov, v čom sa im darilo, či sa hra uskutočnila podľa ich predstáv,
- žiak zhodnotí svoj vlastný prínos v rámci práce v skupine, ako aj prínos ostatných,
- žiak verbalizuje, aký bol jeho tvorivý prínos v rámci skupinovej práce, ostatní spoluhráči hodnotia, aké individuálne schopnosti prejavil ten-ktorý hráč/spolužiak, čím ich prekvapil ap.

Metodická poznámka: Táto fáza práce je mimoriadne efektívna a potrebná, pretože sa tu rozvíjajú hodnotiace a sebahodnotiace kompetencie žiakov. Pre učiteľa je dôležité vedieť, že na úspešný priebeh tejto fázy potrebuje zabezpečiť pozitívnu, tzv. podporujúcu socio-emočnú klímu, v ktorej sa žiak cíti bezpečne. Učiteľ je hlavný klímotvorca, preto sa sám musí pri hodnotení dôsledne vyhnúť irónii a sarkazmu vo verbálnom, ale aj neverbálnom prejave, pretože tie pôsobia ako komunikačné jedy a pri výsmechu zo strany spolužiakov má dať zdvorilo, ale jasne najavo, že také správanie nepodporuje, že nie je akceptovateľné.

Pripomienky a návrhy žiakov v role divákov, ale i hercov.

Uplatnenie návrhov na korekcie technikou replayingu, teda znovuzahratia v rámci časových možností a ochoty žiakov.

Komentár: Realizáciu ponúknutého postupu by učiteľ urobil záslužný kus práce v oblasti výchovy detského divadelného a mediálneho diváka, pretože by žiakov vybavil schopnosťou vnímať, oceňovať, akceptovať náročnosť procesu tvorby divadelného predstavenia, ktoré je nositeľom viacdimenzionálneho estetického zážitku. Navyše by rozvíjal tvorivosť žiakov, riešenie problémov, komunikáciu a kooperáciu a mnoho ďalších zručností. Ak má učiteľ ambície vytvoriť celistvý dramatický produkt, potrebuje uplatniť fixačnú fázu, celý scenár so žiakmi napísať, venovať pozornosť ďalším zložkám divadelného predstavenia, teda výberu hudby, tvorbe scény, rekvizít, kostýmov, čo je už oveľa náročnejšia práca, ale mimoriadne efektívna, rozvíjajúca mnoho osobnostných a sociálnych zručností.

Na absenciu systematickej výchovy detského divadelného a mediálneho diváka celkom oprávnené poukazuje M. Žilková (2006, s. 107): „*Škola akceptuje iba verbálnu zložku dramatického diela v podobe ukážky v čítanke, čím sa dráma percipuje iba ako literárny text*“. Ďalšie úlohy a zážitkové aktivity:

- **vyhľadať aktuálne rozhlasové hry**, zostaviť program, ktorý možno odporučiť spolužiakom

a výber zdôvodniť,

- **vytvoriť pozvánku** na premiéru rozhlasovej hry,
- **vytvoriť plagát** na spropagovanie podujatia,
- **obhajujem – súdim** (žiaci v role expertov obhajujú alebo odsudzujú tvorcov bulvárnych mediálnych produktov, ale napr. aj paparazzov ap.),
- **tolerančné spektrum** (učiteľ naznačí v miestnosti deliacu čiaru. Kto si myslí, že média sú pre človeka užitočné, prínosné, postaví sa napravo, kto si myslí, že sú škodlivé, naľavo. Vyzve dobrovoľníka do roly prieskumníka, ktorý robí anketu a ten sa pýta jednotlivých žiakov, prečo sa rozhodli pre nimi zvolený postoj).

Metodická poznámka: Pred tolerančným spektrom bude užitočné zhromaždiť názory žiakov na dva hárky papiera, prípadne na dve časti tabule, alebo využiť interaktívnu tabuľu.

Príklad

Pozitíva médií:

- dostupnosť informácií o vzdialených končinách,
- možnosť nadväzovať kontakty, spolupracovať s ľuďmi zo vzdialených končín,
- príležitosť učiť sa prostredníctvom médií,
- zdroj poznania aj pre nevidiacich, nepočujúcich, ľudí so špeciálnymi potrebami, a to v ich možnostiach,
- poskytujú zábavu a poučenie ap.

Negatíva:

- média predstavujú nebezpečenstvo zneužitia človeka,
- spôsobujú závislosť,
- ohrozujú mladistvých ap.
- **riadené diskusie** na témy súvisiace s médiami; učiteľ vystupuje v role tzv. diablovho pookušíteľa (devil's advocate), zverejnením citátu alebo nejakého výroku by mal stimulovať, priam provokovať žiakov zaujať vlastný postoj, vyjadriť svoj názor, prípadne napísať úvahu, zorganizovať konferenciu odborníkov na médiá ap. (Učiteľ cielene využíva skutočnosť, že žiaci v období puberty sú radi v opozícii voči dospelým).
- **tvorba cinquainu** na tému média (uvádzame príklad)

médiá
rozsiahle, lákavé
núkajú sa, šíria, zaplavujú
možno bez nich žiť?
Sotva!

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- BEKÉNIOVÁ, Ľ. *Metodické námety na tvorivú dramatikú v škole*. Prešov : Metodické centrum, 2001. ISBN 80-8045-235-0
- BEKÉNIOVÁ, Ľ. Aktuálny stav implementácie mediálnej výchovy do edukácie v SJaL v ZŠ. In *Pedagogické rozhľady*. ISSN 1335-0404, 2011, roč. 20, č. 1, s. 3-5.
- BODNÁROVÁ, J. Psy. In *Poletíme za dúhou*. Bratislava : Perfekt, 2005. ISBN 80-8046-348-4
- HEATHCOTEVÁ, D., BOLTON, G. *Drama for learning*. Portsmouth : Heinemann, 1994. ISBN 0-435-08643-X
- ŽILKOVÁ, M., BEKÉNIOVÁ, Ľ. *Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe* (rukopis).

Summary: *The contribution presents knowledge and experience from program: Media education in school educational program. Aim of the second part of contribution is to bring inspirational impulses for teachers to be able to apply media education to teaching of literature in lower secondary classes.*

VAŠE MOŽNOSTI NA SPOLUPRÁCU

Sledujte aktuálne oznamy na webovej stránke MPC: Metodicko-pedagogické centrum vyhlasuje výzvy pre pedagogických a odborných zamestnancov na pozíciu

Odborný poradca vo vzdelávaní v rámci národného projektu

Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

V roku 2014 budú vyhlásené tri výzvy na predkladanie *osvedčených pedagogických skúseností (OPS) edukačnej praxe*

a osvedčených odborných skúseností (OOS) odbornej praxe

pre účely skvalitnenia edukačnej praxe ZŠ a SŠ v SR, ktoré budú zverejnené na internetovej stránke MPC.

Cieľom jednotlivých výziev je vybrať pedagogických a odborných zamestnancov, ktorí spracujú inovatívne námety z výchovno-vzdelávacieho alebo poradenského procesu v školách a školských zariadeniach.

Výstupy úspešných uchádzačov budú verejne prezentované ako *osvedčené pedagogické skúsenosti (OPS)*

edukačnej praxe a osvedčené odborné skúsenosti odbornej praxe (OSO)

pre účely skvalitnenia edukačnej praxe základných a stredných škôl a školských zariadení v SR.

MEDIÁLNA HRA AKO POMÔCKA NA VYUČOVANIE MEDIÁLNEJ VÝCHOVY

Viktória Kolčáková, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: Autorka v príspevku predstavila rôzne didaktické hry, ktoré môžu pedagógovia využiť na hodinách mediálnej výchovy.

Kľúčové slová: mediálna výchova, hra, zážitková pedagogika, médiá, mediálna gramotnosť.

Nastupujúci trend celoživotného vzdelávania inšpiroval Radu Európy, aby v oficiálnych dokumentoch viac podporovala neformálne vzdelávanie. V apríli 1998 sa v Bukurešti konala 5. konferencia ministrov zodpovedných za mládež. Zúčastnení prijali deklaráciu, v ktorej priamo vyzvali členské štáty k podpore tejto formy vzdelávania. Parlamentné zhromaždenie Rady Európy v roku 2000 prijalo odporúčanie č. 1437 (2000) o neformálnom vzdelávaní ako nevyhnutnej súčasti vzdelávacieho procesu a o dva roky neskôr zvýraznili význam tejto formy výučby v Odporúčaní CDEJ č. (2002) 20 o presadzovaní a uznaní neformálneho vzdelávania mladých ľudí. Vo vzťahu k jednotlivcovi je neformálne vzdelávanie vymedzené ako „dobrovoľná a zámerná činnosť, ktorá môže zahŕňať širokú škálu oblastí vzdelávania a na rozdiel od formálneho vzdelávania nemá striktné stanovené osnovy a škálu hodnotenia. Primárnou funkciou je vývin osobnej individuality a osobných zručností a v rámci vzdelávacieho procesu predstavuje pre jednotlivcov pridanú hodnotu“

Metódy neformálneho vzdelávania na výučbu mediálnej výchovy využívajú pri realizácii projektov zameraných na deti a mládež najmä občianske združenia a neziskové organizácie, no jednotlivé prvky a aktivity sa stávajú aj súčasťou vyučovacieho procesu na školách. Jednou z najvyužívanejších metód je učenie sa zážitkom, ktoré často poskytuje vytrhnutie zo stereotypu a priestor na zamyslenie sa. Potvrďuje to aj čínske príslovie, ktoré hovorí: „Povedz mi to a ja zabudnem, ukáž mi to, možno si spomeniem, zapoj ma a ja to pochopím.“ Základom zážitkovej pedagogiky je vlastná aktivita, prostredníctvom ktorej vychovávaný človek získava zážitky. Samotný zážitok však nestačí na to, aby sa človek niečo naučil. Rozdiel medzi rekreačným a pedagogickým zážitkom spočíva v reflexii. K učeniu dochádza vďaka skúmaniu a spracovaniu skúseností, ktoré zážitok vyvolal. Zážitková pedagogika v kontexte plnenia cieľov mediálnej výchovy dáva mladým ľuďom možnosť spoznať vlastné schopnosti, ukazuje možnosti realizácie a vedie ich k zodpovednosti za seba i za spoločnosť. V príspevku vám ponúkam niekoľko aktivít, ktoré sa dajú využiť na hodinách mediálnej výchovy alebo mediálnych krúžkoch. Väčšina z nich bola súčasťou Mediálnej školy – neformálneho projektu vzdelávania v oblasti mediálnej výchovy, ktorý realizovala saleziánska organizácia – Laura združenie mladých. (Pelánek, 2008, s. 21-23)

Krátke aktivity na uvedenie do problematiky alebo posilnenie témy vyučovacej hodiny

Názov hry: Crn - Crn

Zámer: Zoznámiť sa s jednotlivými druhmi médií, môže slúžiť aj na fixáciu mien (nová trieda, žiaci v krúžku...)

Priebeh: Na úvod sa predstavia jednotlivé druhy médií a k nim príslušné zvuky a otázky. Počet médií a zvukov je ľubovoľný.

Napr. Telefón: Crn – Crn, Haló, prosím, kto volá?

Fotoaparát: Cvak – Cvak, Kto chce ďalšiu fotku?

Facebook: Puk – Puk, Ktože mi to píše?

Televízia: Štik – Štik, Kto prepína programy?

Prvý zo skupiny povie akýkoľvek zo zvukov: napr. Crn-Crn, človek po pravici odpovedá Haló, prosím, kto volá? Ten, kto povedal zvuk povie meno ľubovoľného účastníka hry. Ten pokračuje ľubovoľným zvukom. Tempo zvukov a odpovedí sa postupne zrýchľuje.

Názov hry: Kreativná manufaktúra

Zámer: Aktivita slúži ako úvod hodiny k reklame, kde sa postupne žiaci naučia o zásadách a prisievčiacich technikách pri tvorbe reklamných sloganov.

Priebeh: Pedagóg rozdelí žiakov do skupín (max. 5 členov), každá skupina si vyžrebuje slovo/slovné spojenie. Jej úlohou je vymyslieť reklamný slogan na daný produkt. Slová by mali byť netradičné predmety, na ktoré reklama zväčša nebýva – napr. žiacka knižka, rodičovské združenie...

Názov hry: Pozor, nech ti neutečú!

Zámer: Pri tejto aktivite si majú žiaci uvedomiť, aká je dôležitá zrozumiteľnosť, jasnosť a presnosť pri podávaní informácií, ktoré môžeme vnímať len sluchom a nemôžeme ich vidieť, napr. rozhlas.

Priebeh: Žiaci pracujú vo dvojici. Jeden z nich si vytiahne obrázok (schematická značka z fyziky, alebo zapojenie jednoduchého obvodu) a slovným opisom naviguje svojho kolegu, ktorý má značku správne nakresliť.

Názov hry: Nepripravený moderátor

Zámer: Žiaci by si mali uvedomiť, aká dôležitá je práca moderátora na vysielanie, vyhľadávanie si informácií a študovanie materiálov.

Priebeh: Žiak sa postaví pred spolužiakov a bez prípravy musí rozprávať minútu na tému, ktorú si vyžreboval, napríklad: ako vyzerá žirafa, ktorá má osýpky, prečo sú v móde kvietkované gumáky, plátkové žuvačky sú lepšie ako dražé a pod.

Názov hry: Lastúra

Zámer: krátka pohybová aktivita, ktorá pomáha žiakom pripraviť sa na tému o bezpečnom internete.

Priebeh: Jednému žiakovi zaviažeme oči, pripevníme na neho asi 50 štipcov. Úlohou ostatných je štipce z neho strhnúť. Hráč so štipcami sa však okolo seba oháňa a koho sa dotkne, vypadáva. Vyhráva ten, kto má najviac štipcov. Štipce predstavujú osobné údaje, ktoré o sebe človek zverejnil. Nevidíme, koľko je okolo nás ľudí, ktorí by chceli údaje získať a zneužiť. Ak sme ich už raz zverejnili, je ťažké si ich chrániť. Po tejto aktivite si môže každý žiak zadať svoje meno do google vyhľadávača a zistiť koľko informácií o sebe na internete uverejnil.

Názov hry: Hovoríme dotykmi

Zámer: Poukázať na dôležitosť neverbálnej komunikácie.

Priebeh: Žiaci majú zviazané oči šatkou. Učiteľ ich rozdelí do dvojíc tak, že ich navedie k ruke druhého. Dvojica dostane jeden kúsok plastelíny. Ich úlohou bude bez slov so zviazanými očami vymodelovať nejaký objekt. Dohodnúť sa, aký objekt vytvoria, môžu iba gestami alebo písaním do dlane/na chrbát. Po skončení aktivity vyjadria účastníci svoje prežívanie situácie.

Názov hry: Hovoríme gestami

Zámer: Poukázať na dôležitosť neverbálnej komunikácie.

Priebeh: Žiakov rozdelíme na dve skupiny, ktoré sa v dvojrade postavia tvárou k sebe. Každý žiak dostane jeden papierik. Žiaci v prvom rade vetu: Želám ti krásny deň. Žiaci v druhom rade: Si pre mňa jedinečný. Úlohou každého žiaka je pantomímou znázorniť vetu, ktorú má napísanú na papierik, tak aby interpretáciu pochopil spolužiak, ktorý stojí oproti.

Názov hry: Chráň si svoje fotky!

Zámer: Cieľom aktivity je poukázať na situáciu, ako jednoducho sa môžu užívatelia sociálnych sietí zmocniť našich fotografií, ak ich nemáme dobre chránené.

Priebeh hry: Každý hráč má zastrčenú šatku, snaží sa chrániť si ju a zároveň ju vziať druhému. Kto príde o svoju šatku – „fotku“, z hry vypadáva.

Názov hry: Odpovedá teta Radka

Zámer: Primárnym cieľom aktivity je, aby žiaci pochopili možné komunikačné šumy pri komunikácii cez internet, prípadne hra môže vyvolať diskusiu, prečo si pýtame rady na internetových portáloch.

Priebeh hry: Každý žiak na malý kúsok papiera napíše akýkoľvek problém či ťažkosť (reálnu, aj úplne ne-

zmyselnú). Papierik poskladá a vhodí do poradne – vrecúška Otázky pre tetu Radku, ktorá si vie so všetkým poradiť. Na iný kúsok papiera každý napíše akýkoľvek odpoveď, ktorú by mohla poslať teta Radka, na problém, ktorý žiak napísal na predošlý papierik. Všetky odpovede hodíme do druhého vrecúška – Odpovede tety Radky. Každý si vyžrebuje problém a zároveň aj odpoveď od tety Radky a nahlas ich prečíta.

Aj pri písaní na chate niekedy dochádza k nedorozumeniam, lebo možno nevieme problém tak dobre vysvetliť a odpoveď preto nemusí byť správnym riešením.

Aktivita na celú vyučovaciu hodinu**Názov hry: Na tlačovke**

Zámer: Cieľom hry je nielen uplatniť v praxi nadobudnuté vedomosti, ale priblížiť aj filozofiu slovenských médií, redaktorskú moc vyberať zo získaných citácií, pochopiť princíp agenda setting, možnosť manipulovať, skresľovať realitu a pod. K tejto aktivite je vhodné pozvať si na hodinu hosťa (môže byť aj iný pedagóg/riaditeľ/novinár), ktorý bude poskytovať žiakom informácie.

Priebeh: Žiaci sa rozdelia do skupín. Každá skupina predstavuje jednu redakciu: Pravda, Sme, Nový Čas, Plus Jeden deň, Hospodárske noviny, nejaký regionálny denník, tlačové agentúry a pod. Pedagóg (v úlohe hovorca) oznámi tému tlačovej konferencie, napríklad: *Žiak Peter Kučeravý objavil kosti mamuta*. Každá redakcia sa musí na tlačovú konferenciu pripraviť, pripraviť si otázky, ktoré súvisia so zameraním periodika. Až potom sa začína samotná tlačová konferencia. Na záver musia účastníci napísať správu podľa charakteru daného média. V spoločnej reflexii ich žiaci spolu s pedagógom, prípadne hosťom zhodnotia. Ak je hosťom novinár, môže sa v záverečnej reflexii podeliť so skúsenosťami z mediálneho prostredia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

Odporúčanie CDEJ o presadzovaní a uznaní neformálneho vzdelávania mladých ľudí č. (2002) 20. [online]. Dostupné na: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/MSpolupraca/MsDaM/REaSI/2002_odporucanie_neformalne_vzdelavanie.pdf>. [25.7.2013].

Odporúčanie CDEJ o presadzovaní a uznaní neformálneho vzdelávania mladých ľudí č. (2002) 20. [online]. Dostupné na: <http://www.minedu.sk/data/USERDATA/MSpolupraca/MsDaM/REaSI/2002_odporucanie_neformalne_vzdelavanie.pdf>. [25.7.2013]

PELÁNEK, R. *Příručka instruktora zážitkových akcí*. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-353-6

Summary: *The author in this paper introduced the concept of various didactic games that teachers can use during lessons media education classes.*

Vážené kolegyně, vážení kolegovia,

ponúkame Vám možnosť publikovať na stránkach časopisu *Pedagogické rozhľady*. Vytvorili sme nové rubriky:

Moja prax (riešenie problémov vyskytujúcich sa v triede),

ŠkVP očami učiteľa (skúsenosti učiteľov s tvorbou, realizáciou a korekciami ŠkVP), **Autoevalvácia školy**.

Dovoľujeme si Vás zároveň upozorniť, že publikovaním v našom časopise môžete získať kredity podľa § 47, ods. 2 Zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a doplnení niektorých zákonov.

Za publikovanie môžete získať **1 kredit za 1 normalizovanú stranu** (1 800 znakov).

Maximálny rozsah príspevku je 9 normalizovaných strán v textovom editore MS Word.

Redakcia

MEDIÁLNA VÝCHOVA AKO PRIEREZOVÁ TÉMA

Jaroslava Koničková, Základná škola s materskou školou, Liptovská Osada

Anotácia: Príspevok sa venuje problematike využívania mediálnej výchovy ako prierezovej témy v podmienkach základnej školy na hodinách slovenského jazyka a literatúry.

Kľúčové slová: mediálna výchova, slovenský jazyk, prierezová téma.

Úvod

Médiá sa stávajú dôležitým socializačným faktorom, majú výrazný vplyv na správanie jedinca a spoločnosti, na utváranie životného štýlu a na kvalitu života vôbec. Pritom informácie, ktoré sú médiami ponúkané, majú rôznorodý charakter, preferujú rôzne názory, hodnoty a často v sebe ukrývajú manipulatívne zámery. Správne vyhodnotenie týchto informácií z hľadiska zámeru ich vzniku a z hľadiska ich vzťahu k realite vyžaduje značnú prípravu. A práve z týchto dôvodov sa mnohí kompetentní snažia už niekoľko rokov postupne zavádzať mediálnu výchovu do vyučovania. Okrem prierezovej témy či voliteľného predmetu, sa stále nástojčivejšie hlásia k slovu tí, ktorí si myslia, že mediálna výchova by mala byť samostatným predmetom, povinným pre všetkých žiakov a študentov. No ozývajú sa aj hlasy za spojenie vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra s mediálnou výchovou.

N. Sláviková v rozhovore pre Učiteľské noviny tvrdí: „*Deti trávajú denne s médiami v priemere tri až štyri hodiny, teda najmenej o polovicu času viac, než venujú ktorejkoľvek mimoškolskej činnosti, ako sú úlohy, rodina, priatelia alebo čítanie. Médiá sú významným výchovným a socializačným prostriedkom detí. Hodnoty a ľudské práva, ktoré platia v civilizovanom svete, sa však práve v médiách často liberalizujú, prekrucujú, deformujú so zámerom zisku, cielenej emocionalizácie.*“ (Pomichal, 2013, s.9). Z uvedenej myšlienky vyplýva, že by sme aj vzhľadom na spomenuté riziká mali v škole venovať samostatný priestor mediálnej gramotnosti. Ideálne by bolo, keby sa mediálna výchova vyučovala ako samostatný predmet. No momentálne to ešte nie je realitou, a tak je potrebné hľadať také spôsoby práce s témami obsahnutými v predmete mediálna výchova, aby čo najväčší počet žiakov mal k týmto informáciám prístup. Jednou z ciest je využívanie mediálnej výchovy ako prierezovej témy. V takomto ponímaní sa môže stať súčasťou akéhokoľvek predmetu. Náš príspevok pojednáva o mediálnej výchove ako prierezovej téme v predmete slovenský jazyk a literatúra na druhom stupni základnej školy. Zároveň ide o zatriaktivnenia slovenského jazyka a literatúry. Aj v mediálnej výchove totiž ide o jazykové zručnosti a zvyšovanie komunikačných kompetencií. Okrem toho žiakom sa analýza internetových, rozhlasových a televíznych textov páči a spestruje vyučovanie, v ktorom sa analyzujú prevažne literárne texty.

V ďalšej časti nášho príspevku ponúkame niekoľko aktivít, ktoré sa dajú aplikovať na 2. stupni základných škôl v predmete **slovenský jazyk a literatúra**.

1. Rozhlasové rozprávky, animované rozprávky a iné krátke videá

V 5. ročníku sa žiaci na hodinách literárnej výchovy zoznamujú s animovanými rozprávkami. Pri tejto príležitosti je vhodné využiť animované rozprávky, ktoré sa nachádzajú na stránke www.ovce.sk. Projekt sa zameriava na bezpečnosť detí a mládeže, najmä na riziká internetu, mobilov a nových technológií. Pre nižšiu vekovú kategóriu detí projekt pôsobí ako prevencia, mládeži vtipne nastavuje zrkadlo ich nevhodného správania sa. V súvislosti s uvedenými rozprávkami učíme žiakov hľadať ponaučenia, motivujeme ich k vymýšľaniu vlastných záverov rozprávok, vedieme ich k analýze správania jednotlivých postáv, hráme sa na filmových kritikov a predovšetkým ich upozorňujeme na nebezpečenstvá, na ktoré aj autori rozprávok chceli poukázať. Pre starších žiakov môžeme nájsť krátke videá na stránke <http://www.oskole.sk/e-deti/ucitelia-pozrite-si.html>. Je dobré, keď pre žiakov vytvoríme pracovný list s úlohami, ktoré po zhliadnutí filmu alebo rozprávky vypracujú. S filmovými ukážkami môžeme pracovať aj tak, že žiakom nepustíme celý film, pred záverom ho zastavíme a povieme im, aby vymysleli vlastný záver. Tiež môžu podľa nadpisu filmu predpokladať, o čom asi film bude alebo vymýšľať scenár, ktorý potom v triede prečítajú a následne o téme diskutujú. Podobne pracujeme aj s rozhlasovými rozprávkami. Pri tomto žánri motivujeme žiakov tiež k tomu, aby si vymysleli vlastnú rozhlasovú rozprávku alebo hru a nacvičili si dialógy jednotlivých postáv. Môžeme reláciu aj nahráť. Ako príklad uvádzam rozbor **krátkeho filmu Z webu nič nevymažeš**.

1. Pozri si videonahrávku na: <http://vimeo.com/59485720#at=0> alebo na <http://www.oskole.sk/e-deti>.
2. Aký pocit v tebe film vyvolal?
3. Napíš stručný obsah ukážky (môže byť aj osnova).
4. Čo by si poradil(a) hlavnej hrdinke?
5. Zverejnil (a) si na webe informáciu, ktorú si neskôr oľutoval(a)? Ak chceš, napíš o nej.
6. Ktoré webové stránky najčastejšie navštevuješ?
7. Napíš aspoň tri základné pravidlá etického správania na internete.

2. Reklama

Vo viacerých ročníkoch sa na hodinách slovenského jazyka a literatúry spomína aj reklama. Práve pri tejto téme môžeme vo výraznej miere využívať mediálnu výchovu ako prierezovú tému. Jednak môžeme so žiakmi analyzovať rôzne druhy reklám v rôznych médiách, ale vymýšľame a realizujeme aj ich vlastné reklamy. V tomto prípade je pre žiakov veľmi zaujímavé,

keď si nerobia len písomný alebo výtvarný návrh reklamy, ale môžeme s nimi vyskúšať aj samotné hranie reklám formou pantomímy, dramatizácie alebo scénky. Po prezentácii reklamy nasleduje vždy diskusia, v rámci ktorej poukazujeme na pozitíva a negatíva reklamy. Reklama sa môže stať aj súčasťou pracovných listov zameraných na čítanie s porozumením.

3. Príprava na Testovanie 9 a mediálna výchova

Počas prípravy na Testovanie 9 žiaci pracujú s množstvom ukážok a úloh. Je veľmi dobré, keď sa pri príprave zameriame na také ukážky, ktoré poukazujú aj na prácu s médiami, ich využitie a vplyv na ľudí. Takto so žiakmi neopakujeme len rôzne gramatické javy, ale zároveň ich motivujeme k premýšľaniu nad textom, ktorý zahŕňa aj prvky mediálnej výchovy.

Ukážka otázok vhodných do pracovného listu.

Prečítaj si uvedený text a odpovedaj na otázky.

Reklamný leták

Deti dostali bojovú úlohu. Mali priniesť letáky z Tesca alebo iných hypermarketov. Sedeli a obzerali si rôzne druhy predávajúceho sa tovaru, triedili ich a vytvárali pojmové mapy. Ovocie zelenina, mliečne výrobky, oblečenie a pod. V skupine, kde si deti vybrali mliečne výrobky, natrafili na jogurt. Peťo sa zalizol a vraví: „Mňam, ten je dobrý!“, „A ty si ho už jedol?“ spýtala sa Lucia. „Nie.“ „A ako vieš, že je dobrý?“ „Veď to dávajú aj v reklame!“ Nemohla som nezasiahnuť otázkou: „A čo, ak je to tak, že chutí iba tomu chlapcovi, ktorého vidíš v telke a tebe nebude?“ Ostalo ticho. No po chvíli Peťo s rozhodnosťou vyhlásil: „Nie, bude chutiť aj mne. V reklame predsa neklamú!“ O pár dní na to sme mali spomínaný jogurt na olovrant, no nie každému chutil. Nikdy nezamedzíme tomu, aby deti neboli formované médiami, časopismi či letákmi, ale môžeme ich naučiť rozlišovať, čo je „naozaj“ a čo „nie“. Venujme sa im, pozerať sa s nimi televíziu, pýtajte si spätnú väzbu. Aj to je cesta, ako deťom ukazovať pravdu.

(<http://www.skolskyportal.sk/blogy/damiana/2009/12/14/media-reklamy-deti>)

1. Uvedený text je poézia.

A. ÁNO B. NIE

2. Ktorý jazykový štýl sa využíva v texte?

A. hovorový B. odborný C. umelecký D. publicistický

3. Slovo telka je:

A. neologizmus B. skratka C. slang D. archaizmus

4. Ktoré z uvedených tvrdení nevyplýva z ukážky?

A. Nikdy nezamedzíme tomu, aby neboli deti formované médiami, časopismi či letákmi.
B. Deti môžeme naučiť rozlišovať, čo je pri nakupovaní pre nich správne a čo nie.

C. Deti čítali letáky z hypermarketov.

D. Všetky deti povedali učiteľke, že v reklamách sa neklame.

5. Navrhni aspoň tri spôsoby, ako sa dá naučiť deti rozlišovať, čo je v reklame skutočné a čo je vymyslené.

6. Opíš situáciu, kedy si sa nechal (a) oklamať reklamou.

7. Kedy tá reklama príjemne prekvapila a dostal (a) si viac, ako si čakal(a)?

8. Ktorý druh reklamy na teba najviac vplýva?

9. Urob návrh reklamy na billboard na predmet, ktorý používajú žiaci v škole.

10. Napíš tri dôvody, prečo je billboard považovaný za výhodný druh reklamy.

4. Sloh a mediálna výchova

V rámci slohu máme dostatok možností na využitie tém z mediálnej výchovy. Najviac používané témy sú správa, inzerát, reklama, diskusia, polemika, interview, úvaha, úvodník, opis (filmovej postavy) a podobne. Uvedené žánre so žiakmi čítame, počúvame, pozeráme a zároveň porovnávame. Využívame viaceré zdroje. Žiakov zároveň motivujeme k vlastnej tvorbe. Niekedy vytvoria veľmi zaujímavé a hodnotné práce. Tie potom propagujeme v školských časopisoch, na webových stránkach, v školskej televízii alebo v školskom rádiu. Pri všetkých aktivitách je veľmi dobré, keď pracujeme s viacerými zdrojmi, porovnávame komerčné a verejnoprávne médiá. Zoznamujeme žiakov predovšetkým s takými webovými stránkami, časopismi, rozhlasovými a televíznymi reláciami, o ktorých často ani nevedia. Výskumy totiž ukazujú, že žiaci sú jednostranne orientovaní a vedia predovšetkým o tom, čo je výrazne propagované, ale často o mnohých kvalitných zdrojoch ani len netušia.

Záver

Média sa stávajú autoritami v rôznych oblastiach ľudského bytia. S určitým zámerom alebo aj bez neho ovplyvňujú myslenie a pretvárajú názory na rôzne aspekty reality. Žiaci sa často stávajú otrokmi televízie a internetu. Medzi mladou generáciou čoraz viac prevláda chybná predstava o človeku, slobode, láske, rodine, spoločnosti. Pokúsme sa teda, v rámci svojich možností, naučiť žiakov kráčať v tomto labyrinte úspešne. Pomôžme im uvedomiť si, aké miesto majú médiá v ich živote, naučme ich pracovať s nimi vo svoj prospech a hľadať v nich pozitívne aspekty, ktoré nielen teraz, ale aj v budúcnosti nasmerujú ich život správnym smerom. V príspevku som uviedla niekoľko aktivít, ktoré sa dajú realizovať bez akýchkoľvek zložitých učebných pomôcok na hodinách slovenského jazyka a literatúry. Viem, že možností je ešte veľa. Pokúsme ich teda spoločne hľadať a vzájomne sa informovať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

POMICHAL, L.: Mediálna výchova v pohybe: sme na Slovensku v obraze? In *Učiteľské noviny*, roč. 60, 2013, č. 11, s. 9-10.
Štátny vzdelávací program. *Prierezové témy. Mediálna výchova*. Bratislava 2009.[online] cit.[2013-07-25]. Dostupné na <<http://www.statpedu.sk/sk/Statny-vzdelavaci-program/Statny-vzdelavaci-program-pre-gymnazialSCED-3a/Prierezove-temy/Mediálna-vychova.alej>>

Summary: This article is aimed to the issue of the use of Media Education as cross-cutting topic in terms of primary school lessons in Slovak language and literature.

PREDSTAVY ŽIAKOV ZÁKLADNEJ ŠKOLY O MEDIÁLNEJ VÝCHOVE

Marcel Lincényi, Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín

Anotácia: Príspevok ponúka výsledky výskumu o čakávaní a predstáv žiakov o novom predmete mediálna výchova. Z uskutočneného výskumu na troch bratislavských základných školách v školskom roku 2010/2011 vyplýva, že samotný termín je pre žiakov takmer neznámy pojem, pretože pred samotnou výučbou predmetu netušili, čo sa môžu učiť na mediálnej výchove.

Kľúčové slová: mediálna výchova, mediálna gramotnosť, základné školy, žiaci, predstavy.

Zhodujeme sa s názormi viacerých odborníkov, že dnes už na Slovensku netreba hľadať odpoveď na otázku, či je mediálna výchova v školskom systéme potrebná, ale skôr treba uvažovať o vhodných cestách implementácie mediálnej výchovy. Výskumy zisťovania úrovne mediálnej gramotnosti a mediálnych zručností, respektíve hodnotenia súčasného systému vzdelávania v oblasti mediálnej výchovy sú nepochybne veľmi prospešné. Dnes je však na Slovensku problém niekde úplne inde. Mediálna výchova sa môže učiť ako samostatný nepovinný voliteľný predmet na základných školách. Existujú experimentálne metodické pokyny a učebné osnovy pre druhý stupeň základných škôl, ako aj stredných škôl. Vysoké školy postupne doškolojú pedagógov pre výučbu tohto predmetu a napriek tomu je stále málo takých škôl, ktoré by zaviedli mediálnu výchovu.

Výskumný rámec

Ideou prieskumu predstáv (znalostí) žiakov o mediálnej výchove bolo sondovať, či **školáci** vôbec poznajú nový predmet mediálna výchova, ale aj zmapovať ich percepciu z pohľadu mladej generácie. Od žiakov sme sa tiež chceli dozvedieť ich očakávania, respektíve neočakávania od nového predmetu. Zvolili sme si výskumnú otázku: *Aké predstavy, názory a postrehy o novom zavádzanom predmete do vyučovacieho procesu mohli uviesť v dotazníkoch žiaci pred predstavením mediálnej výchovy a jej samotnej výučby?* V tomto prípade sme očakávali, že termín mediálna výchova bude pre žiakov zložitý, nakoľko ide o nový predmet. Predpokladali sme, že predstavu o predmete si vytvorí z médií, výchovy a názorov učiteľov, respektíve rodičov, s ktorými sa o novom predmete s najväčšou pravdepodobnosťou rozprávali.

Po kooperácii so Štátnym pedagogickým ústavom a následnej konzultácii s riaditeľmi základných škôl sme nadviazali užšiu spoluprácu s tromi bratislavskými základnými školami.

Nútená selekcia nastala pri výbere jednotlivých tried, nakoľko uvedené základné školy v tomto čase nevyučovali mediálnu výchovu vo všetkých triedach druhého stupňa ZŠ, ale realizovali ju zatiaľ experimentálne vo vybraných triedach. V tomto prípade išlo konkrétne o triedy 5., 7., 8. a 9. ročníka.

Celkovo sme realizovali výskum u 120 respondentov vo veku od 10 – 16 rokov. Z toho odpovedalo 53 chlapcov, 65 dievčat a 2 neuviedli pohlavie. Výskum si, samozrejme, nekladie žiadne nároky na reprezentatívnosť, môže byť nanajvýš inšpiratívnou sondou do prostredia troch základných škôl a pilotným výskumom pre rozsiahlejšie bádanie v rámci celého Slovenska, ktoré by si vyžiadalo vyššie kapacitné možnosti.

Dotazníky s voľným písaním sme žiakom rozdali na prvej vyučovacej hodine ešte predtým, ako pedagóg začal vysvetľovať, čo mediálna výchova znamená a čo všetko predmet zahŕňa. Vzhľadom na to, že slovenskí

žiaci nie sú veľmi zvyknutí na tvorivú činnosť, rozdelili sme ich do stredne väčších skupín po dvoch až štyroch žiakoch. Skupiny sme tvorili tak, aby v každej skupine bol jeden aktívny žiak, ktorý dokázal premýšľať, respektíve písať súvislý text. Za ideálnu situáciu sme považovali, keď dominantný žiak zapájal do procesu svojich spolužiakov. Keďže školáci spôsob voľného písania nepoužívali často, túto metodiku sme limitovali vopred konzultovanými pravidlami, ktoré sme vyvesili na viditeľné miesto: 1. píšem po celú dobu, 2. držím sa témy, 3. k textu sa nevraciam a nepozmeňujem ho, 3. nemusím dodržiavať pravopis a štylistiku (ide o zachytenie myšlienok). Vzhľadom na to že niektorí žiaci boli počas písania bezradní, pýtali sa, čo konkrétne mediálna výchova znamená, respektíve čo by mali očakávať od tohto predmetu, bolo potrebné, aby pedagóg zasiahol do voľného písania. Žiakom sme dali jasne najavo, že je úplne na nich ako odpovedia na otázky. Bolo na pedagógovom odhade, či je ich bezradnosť aj po minúte taká veľká, že na druhú, respektíve tretiu otázku uviedol príklady: Na čo by mal byť predmet užitočný? Čo od našich stretnutí očakávam? Čo sa chcem dozvedieť nového? Akým témam by sme sa mali venovať a prečo? Čo by sme na hodinách mali robiť a ako? Ako by mala hodina prebiehať a prečo? Ako by sa mal predmet hodnotiť a prečo? Aké iné aktivity by sme mali mimo hodiny robiť? Pedagóg sa prípadne študentov mohol spýtať aj na obavy, ktoré majú v súvislosti s mediálnou výchovou. Či si myslia, že to bude ľahší, náročnejší, zábavný alebo oddychový predmet a prečo? Pedagóg však žiakom nevysvetľoval samotný predmet mediálna výchova. Prípustné bolo iba vysvetlenie predmetov s podobným názvom: výtvarná výchova, etická výchova či hudobná výchova a následne naviesť žiaka na spoločný motív týchto predmetov. Čas voľného písania sme ohraničili na 20 – 30 minút v závislosti od toho, v akej triede sa voľné písanie realizovalo a ako veľmi boli žiaci vo voľnom písaní trénovaní. Čas na písanie pedagóg stanovoval podľa toho, či väčšina žiakov písala po celú dobu.

Voľné písanie

Pracujte v skupine. Pokúste sa sformulovať svoje očakávania a svoje obavy, ktoré súvisia s výučbou mediálnej výchovy:

ČO PODĽA MŇA ZNAMENÁ MEDIÁLNA VÝCHOVA?

ČO OČAKÁVAM OD PREDMETU?

ČO OD PREDMETU NEOČAKÁVAM?

Výsledky výskumu

Z uskutočneného prieskumu vyplýva, že žiaci vôbec nemali predstavu o tom, čo mediálna výchova vôbec je. Časť z nich si myslela, že tento pojem nejakým spôsobom súvisí s médiami, časť s pozeraním televízie. Žiaci by najradšej v predmete mediálna výchova využívali počítače, rozprávali sa, chodili von, alebo mali voľnejšiu hodinu. Žiaci si neželali písomky, veľa písania, domáce úlohy, skúšanie, známky, ba dokonca kričanie po nich. (tab. 1)

Tab. 1: Frekvenčná distribúcia pojmov voľného písania

Otázka	Najčastejšie odpovede – frázy:
Čo podľa mňa znamená mediálna výchova?	... niečo o médiách (10) ... učenie o médiách (10) ... pozeranie telky (3) ... denná tlač, reportáže (2) ... neviem (2)
Čo očakávam od predmetu mediálna výchova?	... ísť na počítače (21) ... viac rozprávať (5) ... chodiť von (4) ... neviem (4) ... zábava (4) ... chodiť na internet (3) ... mimo školy (3) ... práca s kamerou (3) ... pozerateľ filmy (3) ... voľnejšia hodina (2) ... bude nás to baviť (2)
Čo neočakávam od predmetu mediálna výchova?	... písomky (16) ... veľa písať (9) ... domáce úlohy (8) ... skúšanie (6) ... neviem (5) ... známky (4) ... nechceme, aby sa na nás kričalo (3) ... byť po škole, mať hodinu cez prestávku (2) ... predmet bude celkom ľahký (2)

Hodnotiace závery

V prípade zaujatia stanoviska k výsledkom z analýzy môžeme konštatovať nasledujúce hodnotiace závery:

1. Termín mediálna výchova je pre školákov úplne neznámy pojem. Žiaci na základných školách pred samotnou výučbou mediálnej gramotnosti netušili, čo sa môžu učiť v novom predmete mediálna výchova. Žiaci si väčšinou mysleli, že mediálna výchova nejakým spôsobom súvisí s médiami, s po-

2. zeraním televízie, dennou tlačou či reportážami, čo nie je dostačujúca odpoveď. Pričom je veľmi pravdepodobné, že tieto názory majú od učiteľov, respektíve členov domácností, ktorí zrejme tiež nevedia, čo to mediálna výchova vôbec znamená.
3. Z voľného písania vyplýva, že žiaci by najradšej nový predmet využívali ako oddychovú hodinu, napríklad sa hrali na počítačoch, rozprávali sa, alebo realizovali aktivity mimo školského areálu. Školáci naopak neočakávajú skúšanie, písomky, domáce úlohy, známky a kričanie od učiteľov.

Záver

Záverom treba konštatovať, že súčasný stav rozsahu výučby mediálnej výchovy na základných školách, aj vzhľadom na rozsah realizovaných aktivít, nie je dostatočný. V hlavnom meste SR sa v školskom roku 2010/2011 učila mediálna výchova len v siedmych triedach z troch základných škôl. Problém vidíme predovšetkým v tom, že aktivity podporujúce mediálnu gramotnosť nie sú jednotné, nakoľko každá inštitúcia zaoberajúca sa mediálnou výchovou realizuje aktivity vo vlastnej réžii. Pri zavádzaní nového predmetu nie je jednotná odborná a akademická verejnosť, pričom základné rezervy v komunikácii sú už medzi samotným Ministerstvom školstva vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky ako aj Ministerstvom kultúry SR pri zavádzaní mediálnej výchovy na školách. Vysoké školy vo svojej réžii školila pedagógov pre mediálnu výchovu, ŠPÚ pripravil učebné osnovy, pričom tieto činnosti nie sú koordinované. Situácia sa zlepšila po zriadení Centra mediálnej gramotnosti IMEC, ktoré vzniklo v marci 2011.

Implementácia mediálnej výchovy na základných školách by mala pokračovať. Z pozície bývalého učiteľa mediálnej výchovy si dovoľujem navrhnúť nasledovné zmeny do budúcnosti: Zabezpečiť lepšie informovanie o mediálnej výchove v masových médiách, aby rodičia a učitelia rozumeli mediálnej výchove a dôverovali jej zámerom. Experimentálne učebné osnovy, metodické texty a učebné texty pre výučbu mediálnej výchovy od Štátneho pedagogického ústavu by bolo vhodné prepracovať, predovšetkým za pomoci učiteľov základných škôl. Žiakov by pri výučbe predmetu mohli motivovať učebné pomôcky. Pre riadnu výučbu mediálnej výchovy by bolo vhodné schválenie učebnice s cvičebnicou. Mediálna výchova by mala byť koordinovaná Ministerstvom školstva SR, ak nie zaradená ako povinný voliteľný predmet. Výučba mediálnej výchovy pre svoje praktické špecifiká by mala byť realizovaná so skupinou maximálne 15 žiakov, najlepšie v kombinácii s výučbou etickej, výtvarnej, prípadne náboženskej výchovy. Myslíme si tiež, že veľmi nevyhnutné je tiež komunikovať s riaditeľmi a pedagógmi základných a stredných škôl o tom, aké sú ich predstavy o výučbe tohto predmetu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

LINCÉNYI, M. 2013. Skúmanie mediálnej gramotnosti u žiakov základných škôl. In *Communication Today*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie, 2013, I, ročník štvrtý, ISSN 1338-130X.

LINCÉNYI, M. 2012. Význam mediálnej výchovy v rámci celoživotného vzdelávania seniorov. In BOČÁKOVÁ, O., HORVÁTH, P. *Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie Starnutie populácie – celospoločenský problém, ktorá sa konala 29. marca 2012 v Trnave*. Trnava : Univerzita Cyrila a Metodka, Fakulta sociálnych vied, 2012. 174 s. ISBN 978-80-8105-397-9

LINCÉNYI, M., KOHUŤÁR, M., 2011. Skúsenosti s výučbou mediálnej výchovy na základnej škole v školskom roku 2010/2011. In *Zborník z príspevkov kolokvia mediálna výchova*. Žilina: Žilinská univerzita, Fakulta humanitných vied, 2011. ISBN 978-80-554-0467-7

Summary: The article presents results of a research concerning students' expectations and ideas about new subject – media education. The research was done in 2010/2011 in three primary schools in Bratislava and it shows that students did not understand what media education is.

VPLYV MEDIÁLNEJ VÝCHOVY AKO VOLITEĽNÉHO PREDMETU NA VZŤAH ŽIAKOV K MÉDIÁM

Daniela Čupková, Základná škola, Školská 604/17, Heľpa

Anotácia: Mediálna výchova vyučovaná ako voliteľný predmet oveľa intenzívnejšie ako prierezová téma vplyva na život žiakov v súčasnom svete médií. Predmet má veľký význam pre zdravý životný štýl žiakov, pretože je zacielený na budovanie mediálnej kompetencie, chápanej ako kritický a rozlišujúci postoj voči médiám.

Kľúčové slová: mediálna výchova, médiá, žiak, škola, rodina.

Mediálna výchova ako voliteľný predmet v školskej praxi

Pri výbere voliteľných predmetov a prierezových tém, ktoré ponúkal školský vzdelávací program sa Základná škola v Heľpe pred šiestimi rokmi rozhodla pre mediálnu výchovu ako voliteľný predmet. Skôr ako pedagogická rada prijala svoje rozhodnutie, prebiehala diskusia o potrebe tohto predmetu. Dôležitým východiskom pre rozhodnutia a základnými materiálmi na nasledovné vyučovanie sa stali učebné texty, metodické pokyny a iné príspevky Viery Kačinovej. Všetci súhlasili s názorom, že médiá predstavujú v súčasnosti vplyvné socializačné a edukačné prostriedky, predovšetkým ako nositelia a šíritelia hodnotových orientácií, etických kategórií a významov.

Bolo potrebné pochopiť, že pokiaľ sa hovorí o hlavnom ciele, operuje sa s pojmom mediálna kompetencia, čo znamená zmysluplné, kritické a selektívne zaobchádzanie s médiami a ich obsahmi. Ako uvádza Kačinová: „Viesť žiakov k tomu, aby lepšie poznali a chápali pravidlá fungovania „mediálneho sveta“, zmysluplne sa v ňom orientovali a selektovane využívali médiá a ich produkty podľa toho, ako kvalitne plnia svoje funkcie, najmä výchovno-vzdelávaciu a mravnú.“ Stáli sme pred náročnou úlohou – naučiť žiakov selektovať z veľkej ponuky programov, ktoré ponúkajú médiá tak, aby sa nestali ich otrokmi. Divákmi, čitateľmi či poslucháčmi bez vlastného úsudku. Ľahko ulovenou korisťou v mediálnej sieti. Prečo? Pre nespočetné hodiny prežité vo virtuálnom svete, nevedomujúc si rozdiel medzi virtuálnom a životnou realitou. Pre nesprávny výber mediálnych obsahov i zaneprázdnenosť rodičov, ktorí často nemajú čas diskutovať o programovej ponuke, obsahu sledovaných programov. Ako hovorí Miron Zelina: „Význam rodiny v postmodernom svete rastie priamoúmerne s tým, ako si ľudstvo nevie poradiť s celosvetovými problémami. Stúpajú nároky na rodičov v práci a živote, masívny vstup masmédií, videa a počítačov do rodiny znižuje čas na vzájomnú komunikáciu rodín.“

Násilie v médiách a násilie v školách

Problematika spojenia medzi prítomnosťou agresívnych scén v televíznych programoch a skutkami násilia televíznych divákov sa týka predovšetkým detí a mládeže. Dospelí sú síce psychicky odolnejší, ale nemožno tvrdiť, že sledovanie agresívnych programov nemá nijaký vplyv na ich psychiku a správanie. Prejavuje sa to najmä v potieraní hraníc medzi dobrom a zlom a v akomsi tichom súhlase so zlom a agresívnosťou v spoločnosti.

Na predmete mediálna výchova vedieme žiakov k tomu, aby si dokázali zo širokej ponuky médií vyberať

tie programy, tituly, ktoré majú pre nich nejaký význam. Všeobecne hovoríme, že médiá využívame kvôli informovanosti, vzdelávaniu, zábave, komunikovaniu. Médiá v našom živote zaberajú pomerne veľa času. Vo voľnom čase môžeme vykonávať veľa iných aktivít, napr.: športovať, stretávať sa s priateľmi, navštevovať rôzne záujmové krúžky, sami niečo tvoriť, napr. kresliť, modelovať. Zdravý životný štýl neznamená byť v zajatí médií, ale ich zmysluplne využívať.

Prieskumná úloha: Ovládajú žiaci médiá alebo sú nimi ovládaní?

Na začiatku vyučovania predmetu odporúčame uskutočniť prieskum s cieľom zistiť, ako žiaci trávajú svoj voľný čas zadaním úlohy, počas trvania ktorej si žiaci zaznamenávajú čas strávený s médiami, čas venovaný inej záujmovej činnosti, príprave na vyučovanie a pod. Výsledky získané riešením úlohy následne zosumarizovať za celú triedu, prípadne celý ročník. Naše doterajšie zistenia ukázali, že žiaci trávajú zo skúmaných médií a iných uvádzaných aktivít najviac času pred televíznou obrazovkou. Hneď na druhom mieste je internet. Zistili sme, že žiaci vybranej triedy venujú priemerne denne viac ako 180 minút zo svojho času vybraným médiám – televízia, rozhlas, internet. Najpozoruhodnejšie bolo zistenie, ktoré hovorilo o 446 minútach priemerne denne strávených v zajatí internetu a televízie. Museli sme konštatovať, že žiaci venujú médiám viac času ako iným aktivitám. Riešením ďalších úloh sme zistili, že mnohí žiaci si nevedia zmysluplne a veku primerane vyberať z programovej ponuky médií.

Začali sme s vyučovaním mediálnej výchovy vo vybraných triedach a boli sme zvedaví na výsledok. Vychádzali sme z učebných textov Viery Kačinovej, opierali sa o metodické materiály z jej dielne, ale vložili sme do vyučovania aj vlastné tvorivé projektové úlohy. Keďže v piatom ročníku je ťažiskovou témou televízia, vymysleli sme projektovú úlohu s názvom: „Dobrý deň, priatelia o chvíľu vysielame!“

Projektová úloha: Dobrý deň, priatelia, o chvíľu vysielame!

Súčasný žiak nepotrebuje pamäťovú školu, ale školu, v ktorej sa popri novokoncipovanom učive zoznami aj s progresívnymi metódami a formami práce i so spôsobmi riešenia problémov. Preto sme sa rozhodli vytvoriť a zrealizovať projekt, ktorého cieľom bolo hravým a tvorivým spôsobom uplatniť teoretické vedomosti z predmetu mediálna výchova pri príprave a realizácii triedneho televízneho vysielania, čiže využiť získané poznatky v praxi.

Po oboznámení sa s cieľmi a organizáciou pro-

jektovej úlohy boli vyhlásené témy, z ktorých si mohli žiaci v stanovenom časovom rozpätí každý mesiac vybrať a spracovať jednu z tém a následne ju odvysielat ako televíznu reláciu. Témami boli napríklad:

1. Naši básnici
2. Aktuality z domova i zo sveta
3. Čo trápi našu Zem
4. Z rozprávky do rozprávky
5. Naša obec, náš región
6. Počasie
7. Host v štúdiu
8. Čo je nové v našej škole
9. Múdrost nadovšetko
10. Šport

Žiaci si mohli vyberať z nasledovných druhov relácií: spravodajstvo, vedomostná súťaž, diskusná relácia, triedna chvíľka poézie, piatacky večerníček, predpoveď počasia, interview so známou osobnosťou.

Úlohou žiakov bolo zostaviť tvorivé pracovné skupiny, ktorých počet a zloženie závisel od výberu témy a druhu relácie. Žiaci si postupne osvojovali roly režiséro, scenáristov, hercov, moderátorov, reportérov, výrobcov rekvizít.

Po odvysielaní programu spoločne hodnotili kladné i záporné stránky programu, hľadali a navrhovali cesty na zlepšenie. Všimli si aj uplatňovanie poznatkov z iných predmetov. Zvukovú stránku reči, vedomosti z geografie pri predpovedi počasia, všeobecný prehľad o našej krajine vo vedomostných súťažiach a pod.

Žiaci sa postupne naučili využívať rôzne druhy médií. Začali si všimáť doteraz málo sledované alebo úplne nové televízne programy. Sami alebo s pomocou rodičov si pripravovali kostýmy a ďalšie rekvizity. Nedostupnú techniku dokázali nahradiť napríklad vlastnoručne vyrobenou kamerou z odpadového materiálu.

Naučili sa pracovať v teréne, nebáť sa osloviť spoluobčanov pri získavaní informácií. Naučili sa spolupracovať, pomáhať si, spoločne riešiť problémy. Učenie sa stalo zážitkovým a prinieslo veľa vedomostí, zručností a predovšetkým radostí.

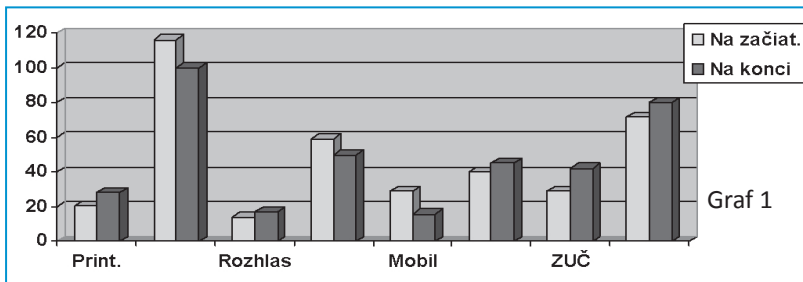
Vplyv mediálnej výchovy

Na konci školského roka sme uskutočnili rovnaký prieskum ako na začiatku roka. Boli sme zvedaví, ako vyučovanie ovplyvnilo vzťah žiakov k využívaniu jednotlivých druhov médií (v grafe v poradí: printové médiá, televízia, rozhlas, internet, mobilný operátor, športová činnosť, záujmová umelecká činnosť, príprava na vyučovanie) a či prehodnotili trávenie svojho voľného času.

Zmenu v čase venovanom jednotlivým médiám a aktivitám uvádza prehľadne graf 1.

Zistili sme, že vyučovanie mediálnej výchovy má pozitívny vplyv na správanie sa žiakov k médiám. Žiaci si osvojili nové poznatky, zmysluplnejšie si vyberajú z programovej ponuky médií a o problematike dokážu diskutovať doma i v škole. Sami sa stali tvorcami vynikajúcich programov v „triednom televíznom štúdiu“. Jednotlivé výsledky merania času stráveného s médiami boli kratšie ako

na začiatku. Znížil sa čas venovaný internetu a televízii a zvýšil sa čas vo vzťahu k printovým médiám. Tento sa významne menil vo vyšších ročníkoch aj v súvislosti s činnosťou redakčného krúžku a tvorbou vlastného

školského časopisu BODKA.

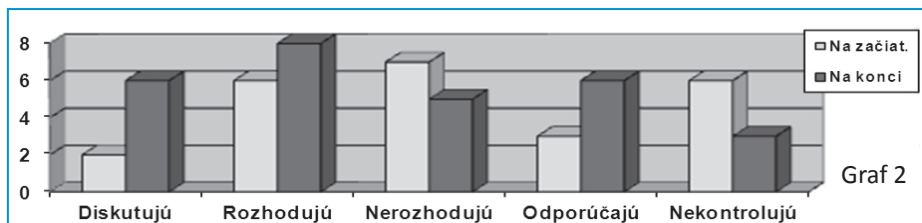
Prostredníctvom ďalších tvorivých úloh sme zisťovali skutočnosti a následne a diskutovali o tom, či si žiaci dokážu vyberať veku primerané a zmysluplné televízne programy, ktoré ponúkajú celoplošné televízie.

Výsledky ukázali, že žiaci nadobudli väčšiu schopnosť zmysluplne a veku primerane selektovať z programovej ponuky. Medzi najobľúbenejšie programy patrili dobrodružné filmy, kreslené rozprávky, reklama a detektívky. Pribudli zábavno-súťažné relácie a predpovede počasia. Skladba programov chlapcov a dievčat bola rozdielna. Potešiteľným bol fakt, že sledovanosť akčných filmov s prvkami násilia a hororov sa znížila. Dievčatá prehodnotili sledovanie telenoviel a mnohé pochopili, že práve ony často obsahujú nesprávne riešenia životných problémov, sú plné intríg, páchania trestných činov bez adekvátneho a v našom reálnom živote bežného potrestania zla. Odvádzajú od reality a negatívne pôsobia na zmyšľanie žiakov vzhľadom na ich vek.

Keďže žiaci uvádzali v predošlých výskumoch aj sledovanie nevhodných programov pre deti, cieľom bolo zistiť ako ovplyvňujú túto skutočnosť rodičia žiakov. Úlohou žiakov bolo po rozhovore o tejto problematike v škole pravdivo odpovedať na otázky:

- Diskutujú rodičia s tebou o programoch alebo filmoch, ktoré pozeráš?
- Vyberáš si z programovej ponuky sám, alebo rodičia o výbere tvojej programovej ponuky rozhodujú?
- Odporúčajú ti rodičia, ktoré programy by si mohol z programovej ponuky vybrať, aj keď konečné rozhodnutie nechajú na teba?
- Kontrolujú rodičia, čo pozeráš v televízii, prípadne aké filmy si prehrávaš na videu?

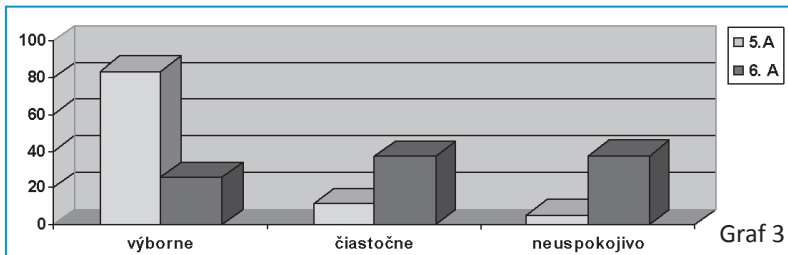
Vplyv mediálnej výchovy na zmenu správania sa v tejto oblasti ukazuje graf 2:

Zo zistení vyplýva, že musíme upustiť od vnímania rodiny len ako pasívneho publika a obeť médií a chápať ju ako silný spoločenský prvok schopný meniť mediálnu realitu. Je potrebné začať realizovať tzv. „rodinnú mediálnu politiku“, ktorá predpokladá predovšetkým určitá pravidlá využívania médií v domácnosti, prístup členov

rodiny k médiám a kontrolovať ich do-držiavanie.

Na konci školského roka sme preverili vedomosti žiakov o poznatkoch z oblasti sveta médií. Porovnali sme úroveň vedomostí žiakov, ktorí majú mediálnu výchovu ako voliteľný predmet s tými, ktorí si osvojovali vedomosti o médiách vďaka mediálnej výchove ako prierezovej témy v rámci iných vyučovacích predmetov. Ako možno vyčítať z grafu 3, omnoho úspešnejší boli žiaci, ktorí majú mediálnu výchovu ako predmet v porovnaní so staršími žiakmi, ktorí majú mediálnu výchovu ako prierezovú tému v rámci iných vyučovacích predmetov.

Zhrnutie výsledkov

Škola je jedným zo základných výchovných činiteľov, ktoré sa svojím pôsobením vo významnej miere podieľajú na utváraní a formovaní nielen vedomostí, spôsobilostí, zručností, návykov žiakov, ale i vlastností, záujmov, postojov, aspirácií, hodnotovej orientácie, správania a konania. Mala by preto pomôcť mladým ľuďom orientovať sa v dnešnom svete zložitých medziľudských, sociálno-ekonomických vzťahov, umožniť im nahliadnuť do vlastného vnútra, aby porozumeli svojim potrebám, želaniam a našli svoj osobný zmysel života. Moderná škola, ktorej tradíciou sa stáva implementácia humanistických princípov do edukačnej reality, prekonáva bariéry tradičnej, direktívnej pedagogiky a orientuje sa na centrálné potreby súčasnej spoločnosti i vďaka zaradeniu takeého predmetu, akým je mediálna výchova do školského vzdelávacieho programu. Na základe získaných výsledkov môžeme konštatovať, že žiaci žijú „v zajatí médií“, z ktorého sa musia vymaniť vlastným pričinením, zmenou vzťahu rodičov k médiám a pričinením školy, ktorá musí prispievať k duchovnému dozretiu spoločnosti, rozvoju jej schopností riešiť problémy. Pri vyučovaní predmetu nám pomáha Delorsova koncepcia štyroch pilierov

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- HUPKOVÁ, M., PETLÁK, E. 2004. *Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa*. Bratislava : IRIS, 2004. 135 s. ISBN 80-89018-77-7
- KAČINOVÁ, V. 2008. *O mediálnej výchove na Slovensku : 23. medzinárodný kongres rodiny*. Dostupné na internete: <http://www.rodinaamedia.sk>.
- KAČINOVÁ, V. 2008. *Mediálna výchova v rodine*. Dostupné na internete: <http://www.rodinaamedia.sk>.
- KAČINOVÁ, V. *Mediálna výchova ako nepovinný a voliteľný predmet v 5. – 9. ročníku ZŠ a v 1. – 4. ročníku osemročných gymnázií (učebné osnovy)*. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk>.
- LENCZOVÁ, T. 2006. Čo dávajú a čo berú médiá masovej komunikácie rodinám a ich členom. In *Rodina a zodpovedné rodičovstvo dnes*. ISSN 1335-7980, 2006, č. 12, s. 40-120. Dostupné na internete: <http://www.family.sk>
- OLEKŠÁK, P. 2008. *Cirkev a médiá*. Ružomberok : Filozofická fakulta, Katolícka univerzita, 2008. ISBN 978-80-8084-290-1
- POTOČÁROVÁ, M. 1999. Hodnoty slovenskej rodiny. In *Pedagogická revue*. ISSN 1335-1982, 1999, roč. 51, č. 3, s. 204-213.
- ŠKODÁČEK, I. 2007. *Vplyv médií na afektemotivitu a správanie nedospelých*. Dostupné na internete: <http://www.fmed.uniba.sk>
- ZELINA, M. 1994. Rodina a výchova. In *Pedagogická revue*. ISSN 1335-1982, 1994, roč. 46, č. 5-6, s. 204-212.

Summary: Media education taught as an optional subject has more intensive influence on students' life in the present world of the media than media education taught as cross-curricular topic. The subject has a great significance for healthy lifestyle of students because its aim is to establish media competence which is understood as critical and open-minded attitude towards the media

vzdelávania, ktoré uplatňujeme:

- **učiť sa poznávať** – rozvinúť zručnosti, potrebné k učeniu sa a k pochopeniu sveta, hľadať a orientovať sa v explózii informácií,
- **učiť sa konať** – zasahovať do svojho prostredia tvorivými činmi,
- **učiť sa žiť spoločne** – vedieť kooperovať, podieľať sa na spoločenských a verejných činnostiach,
- **učiť sa byť** – v súlade s morálnymi hodnotami porozumieť vlastnej osobnosti a jej utváraniu na základe sebareflexie.

Uplatňujeme progresívne metódy a formy práce, ktoré všestranne aktivizujú žiakov. Aby učiteľ mohol úspešne predmet mediálna výchova vyučovať, potrebuje sa neustále vzdelávať v tejto oblasti, inštitucionálne i neinštitucionálne. Sám musí byť mediálne kompetentný, dokázať zmysluplne, kriticky a selektívne zaobchádzať s médiami a ich obsahmi a v neposlednom rade vyučovať predmet kreatívne a zážitkovo.

Záver

Výučba mediálnej výchovy na našej základnej škole prispela k tomu, aby žiaci lepšie poznali a chápali pravidlá fungovania „mediálneho sveta“, zmysluplne sa v ňom orientovali a selektovane využívali médiá a ich produkty podľa toho, ako kvalitne plnia svoje funkcie.

Uvedomili sme si, že mediálna výchova zahŕňa výchovu k hodnotám vo vzťahu k médiám a ich obsahom, ktorá na jednej strane robí žiakov citlivými na kvalitné mediálne obsahy a na druhej strane im poskytuje pomoc pri účinnej ochrane pred negatívnymi vplyvmi médií. Dosiahli sme, že žiaci začali o programoch hovoriť nielen v škole, ale mnohí i doma so svojimi rodičmi.

Vzhľadom na dosiahnuté výsledky, ktoré uvádzame, či už ide o tvorivú prácu žiakov na predmete, zlepšenie medzipredmetových vzťahov, pozitívne hodnotenie predmetu žiakmi, rodičmi a pedagógmi, sa Základná škola Helfpa rozhodla zaradiť mediálnu výchovu do Školského vzdelávacieho programu ako predmet i ako prierezovú tému v rámci iných vyučovacích predmetov.

MEDIÁLNA VÝCHOVA VO VYUČOVANÍ MATERINSKÉHO JAZYKA – NÁMET PROJEKTOVÉHO VYUČOVANIA PRE 5. ROČNÍK ZŠ

Mária Moravčíková, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: Príspevok predstavuje tematický námet projektového vyučovania so zameraním na slovenský jazyk a mediálnu výchovu. Cieľom je nácvik schopnosti správne vyslovovať, rozvoj slovnej zásoby, komunikačné situácie v procese praktickej prípravy rozhlasového príspevku. Príspevok je štruktúrovaný tak, aby poskytol potrebné informácie o zaradení v rámci vyučovania, o využití v rámci medzipredmetových vzťahov a o rozvíjaných kompetenciách a zručnostiach.

Kľúčové slová: mediálna výchova, slovenský jazyk a literatúra, projektové vyučovanie.

Základné informácie

Téma projektu: Výslovnosť, druhy a spôsoby komunikácie, slovná zásoba prostredníctvom rozhlasového vysielania

Názov projektu: Rádio SCOOOL

Časové rozloženie: 10 vyučovacích hodín (vo forme spoločných diskusií, prezentácií a konzultácií so spolužiakmi aj s učiteľom, nadväzujú na samostatnú prácu doma, môžu byť súčasťou vyučovania alebo krúžkov, mali by byť rovnomerne rozdelené počas celého trvania samostatnej práce), 1 mesiac individuálna práca žiaka

Odporúčaný ročník: 5. ročník ZŠ

Okruh: slovenský jazyk a literatúra, slohová výchova

Cieľ: správne vyslovovať, rozvoj slovnej zásoby, komunikačné situácie v praktickom cvičení, rozhlasový príspevok

Kompetencie a zručnosti:

- *Lexikálna rovina:* zručnosť vyjadrovať sa a realizovať prostredníctvom vhodne zvolených slov, zručnosť rozlišovať jednotlivé prvky slovnej zásoby (rozvrstvenie SZ).
- *Fonetická rovina:* zručnosť verejnej prezentácie textu.
- *Štylistická rovina:* zručnosť čítať text s porozumením (vyhľadávať, spracúvať a používať informácie z rôznych prameňov).

Použitie metódy a postupy: brainstorming, samostatná práca žiakov, vzájomné hodnotenie, rozhovor, prezentácia, porovnávanie, nácvik.

Pomôcky: noviny, časopisy, ukážky rozhlasových relácií, prepis relácií, diktafón.

Metodické usmernenia a návrhy

Námet pracuje s dvomi vzájomne prepojenými a kompatibilnými časťami – vyučovacie hodiny a samostatná práca žiakov. Napriek dôležitosti samostatnej práce je podstatná aj komunikácia žiaka s učiteľom a so spolužiakmi. Učiteľ má vo všetkých fázach koordinovať prácu žiakov a poskytovať im dostatočný priestor pre vyjadrenie názoru a komunikáciu. Má žiakov usmerňovať, navigovať správnym smerom a nenásilným spôsobom ich upozorňovať na vedomosti, ktoré pri samostatnej práci využívajú. Vyvrcholením vyučovania je síce záverečný výstup, ale rovnako podstatná je aj diskusia v priebehu realizácie projektu. Ide teda o spojenie dvoch spôsobov využitia mediálnej výchovy – learning by doing (rozhlasová relácia) a kriticko-hermeneutická vetva mediálnej výchovy (kritická reflexia počas diskusií).

Výstup projektového vyučovania môže mať niekoľko podôb: výsledná triedna rozhlasová relácia, príspevky do školského rozhlasu alebo do regionálneho periodika, webová stránka. Učiteľ môže projektový výstup prispôbiť svojim možnostiam a cieľom, ale aj schopnostiam detí a technickým možnostiam. Cvičenia je možné kombinovať či meniť. Veľmi vhodnou možnosťou je spolupráca s vyššími ročníkmi či zapojenie celej školy do procesu tvorby školského rozhlasového vysielania. Ďalšou možnosťou je aj súťaž, napríklad medzi triedami alebo s partnerskou školou. Program vyučovania by mal byť rozdelený na 10 spoločných stretnutí, na ktorých sa deti dozvedia základné informácie a postupne pracujú na svojich príspevkoch, ktoré na stretnutiach hodnotia a vylepšujú. Posledné stretnutie je súťaž s vyhodnotením. Veľmi dobrou súčasťou programu môže byť aj návšteva rádia, televízie, tlačeného periodika či tlačiarne. Prípravné úlohy majú žiakov motivovať a poskytnúť im dostatočné množstvo informácií a priestoru na otázky a diskusiu s učiteľom a so spolužiakmi. Projektové vyučovanie sa môže spojiť s podobným projektom na vyššom stupni, čím sa zvýši spolupráca medzi staršími a mladšími žiakmi.

Prípravné úlohy

1. Skupinový brainstorming:

Počúvaš rádio? Ako často?

Máš obľúbenú rozhlasovú stanicu a reláciu? Akú?

V čom sa rádio líši od novín a televízie?

Čo je dôležité pre rozhlasového moderátora?

Ako by mali rozprávať moderátori v rádiu?

Čo sú to slangové slová?

Kde či kedy nie je vhodné používať slangové slová?

Pozn. Odpovede, nápady a skúsenosti zapisuje učiteľ na tabuľu.

2. Nájdi v novinách a časopisoch, prípadne v knihe slangové slová a citovo zafarbené slová.

Pozn. Táto úloha je najvhodnejšia ako domáca.

Najdôležitejšia je následná diskusia v škole.

3. Vypočujte si niekoľko relácií z rôznych rozhlasových staníc. Diskutujte o týchto otázkach:

Boli relácie zaujímavé?

Aký bol moderátor?

Ako sa vyjadroval, čo hovoril zrozumiteľne a čo nie?

Všimli ste si v jeho prejave nejaké chyby?

4. Žiaci dostanú pripravený prepis relácie a majú v ňom

nájsť slangové slová. Dôležitá je diskusia:
 Používajú sa v rádiách slangové slová?
 Je správne, ak moderátor používa slangové slová?
 Kde sa slangové slová môžu používať a kde nie?
 Ako slangové slová ovplyvňujú text?
 Pozn. Je dôležité, aby sa učiteľ dobre pripravil a priniesol žiakom text, ktorý obsahuje veľa slangových výrazov a citovo zafarbených slov.

5. V tom istom texte nájdí citovo zafarbené slová.
 Diskusia:
 Používajú sa v rádiách slová s citovým zafarbením?
 Je správne, keď moderátor používa citovým zafarbením?
 Kde sa môžu používať slová s citovým zafarbením a kde nie?
 Ako slová s citovým zafarbením ovplyvňujú text?
 Aký je rozdiel medzi slangovými slovami a slovami s citovým zafarbením?

6. Počúvajte vybranú rozhlasovú reláciu a zhodnoťte výslovnosť moderátora a komunikáciu.
 Diskusia:
 Ako vyslovoval moderátor slová a vety?
 Aká je správna výslovnosť?
 Ako moderátor komunikoval s poslucháčmi, s hosťom, s kolegom...?
 Aké druhy komunikácie poznáme?
 Čo je pri komunikácii dôležité?

7. Nájdí v prepise rozhlasovej relácie slangové slová a slová s citovým zafarbením a nahraď ich slovom s podobným významom.

8. Nauč sa čítať opravený prepis a správne vyslovovať.
 Pozn. Túto úlohu je vhodné nechať žiakom ako domácu, aby mali čas zoznámiť sa s textom a sústredili sa na výslovnosť. Na ďalšej hodine text nahlas čítajú a ostatní spolužiaci hodnotia, čo bolo správne a čo nie.

9. Každá dvojica alebo jednotlivec (podľa typu komunikačnej situácie) dostane opis nejakej komunikačnej situácie. Tvojou úlohou je napísať vhodný dialóg a so spolužiakom alebo samostatne zahrať komunikačnú situáciu.

Pozn. Návrhy na komunikačné situácie:
 - privítanie poslucháčov v rádiu,
 - predstavenie moderátora,
 - pozdrav a oslovenie poslucháčov v rádiu,
 - predstavenie hostia, poďakovanie hosťovi,
 - redaktor robí rozhovor s hosťom a vyjadruje súhlas a nesúhlas s jeho názorom,

- moderátor žiada svojho hostia o informáciu,
 - moderátor o niečom informuje a pod.
 Každé vystúpenie ohodnotia spolužiaci, spoločne budú diskutovať o tom, čo bolo správne a dobré, čo nie a podobne.

Zadanie hlavnej úlohy

1. Vytvor časť rozhlasového vysielania.
 Pozn.: Deti sa rozdelia do dvojíc a spoločne si urobia redakčnú poradu, na ktorej sa dohodnú, čo bude vo vysielaní. Rozdelia si úlohy. Môžu si vymyslieť aj názov svojho rádia, mená a prezývky moderátorov, názvy relácií. Príspevky by mali byť krátke, na rôzne témy a stvárnené rôznymi žánrami. Každá dvojica si svoj príspevok pripravuje a cvičí čítanie samostatne. Na spoločných stretnutiach sa hodnotia príspevky aj prejav, diskutuje sa o nich, vylepšujú sa. Učiteľ v tejto fáze deti iba usmerňuje a radí im.

2. Predpremiéra: prezentácia vysielania na hodine.
 Pozn. Prezentácia prebieha podľa možností. Môže to byť iba hlasné čítanie na hodine, ktoré môže učiteľ urobiť autentickejšie pomocou diktafónu alebo inej techniky. Vysielanie si deti môžu aj nahráť a potom púšťať a hodnotiť chyby, ktoré urobili. Zároveň sa môžu zapojiť do školského vysielania, ktoré často realizujú vyššie ročníky. Môžu spolupracovať, pomáhať si a vytvoriť vysielanie pre celú školu.

3. Premiéra: vysielanie cez školský rozhlas, prezentácia na nejakom podujatí a podobne.

Záver

Prepojenie mediálnej výchovy s oblasťou jazyka je veľmi výrazné, súvisí s vnímaním hovoreného i písaného prejavu, jeho stavby, typov obsahu a uplatňovania rôznych výrazových prostriedkov. Uplatniť možno aj dimenziu obsahu súvisiacu s porozumením, interpretáciou a hodnotením mediálnych produktov.

V príspevku sme predstavili námet projektového vyučovania v rámci predmetu slovenský jazyk a literatúra, ktorý by okrem vedomostí z preberaného učiva poskytol učiteľovi priestor aj na aplikáciu mediálnej výchovy. Naším cieľom bolo v rámci mediálnej výchovy spojiť dva prístupy – learning by doing koncept a kriticko-hermenutickú vetvu mediálnej výchovy, aby bolo vyučovanie nielen praktické a hravé, ale aj orientované na vedomosti a kritické myslenie.

Summary: The article presents project work and its use in lessons of Slovak language and media education. Special attention is paid to developing critical understanding of the media through analytical and practical work.

MOŽNOSTI VYUŽITIA PRINTOVÝCH MÉDIÍ (DENNÍKOV) VO VYUČOVANÍ MEDIÁLNEJ VÝCHOVY AKO PRIEREZOVEJ TEMATIKY NA HODINÁCH SLOVENSKEHO JAZYKA NA ZÁKLADNEJ ŠKOLE

Jana Jamrišková, Základná škola Sama Cambela, Školská 14, Slovenská Ľupča

Anotácia: Príspevok vychádza zo všeobecne rozšírenej hypotézy, že printové médiá, najmä denníky, nie sú v súčasnosti pre tínedžerov príťažlivé. Aktivity opísané v príspevku ponúkajú príležitosť, ako sa žiaci môžu naučiť v novinách orientovať, spracovať mediálny obsah a následne ho využiť - pri vlastnej tvorivej činnosti, pri formovaní svojich postojov (preferovanie kvalitných mediálnych obsahov) a pri spoznávaní niektorých pravidiel fungovania sveta printových médií.

Kľúčové slová: mediálna výchova, slovenský jazyk a literatúra, prierezová téma, printové médiá, denná tlač, noviny, publicistické žánre, spravodajské žánre, správa, recenzia, reklama.

Tínedžeri a printové médiá. Na prvý pohľad málo pravdepodobné spojenie aj vzhľadom na skutočnosť, že noviny patria spolu s časopismi, televíziou a rozhlasom k „starým médiám“ (Mičienka, 2007, s. 18). Čo teda môžu tradičné médiá žiakom základnej školy priniesť? Majú sa pedagógovia zmieriť s konštatovaním, že noviny žiaci nečítajú a nemajú s nimi skúsenosti? Je tu, samozrejme, možnosť podriaadiť sa mediálnemu vkusu žiakov a v oblasti periodickej tlače sa vo vyučovaní mediálnej výchovy sústrediť len na časopisy pre mladých, prípadne bulvárnu tlač, ktoré sú zo strany tínedžerov zatiaľ ako-tak akceptované. Rezignovali by sme však na možnosť oboznámiť žiakov s novinami a tiež na príležitosť vychovať tak budúcu generáciu čitateľov (možno aj) serióznej/mienkotvornej tlače.

Využitie novín je prirodzené aj na vyučovacích hodinách slovenského jazyka a literatúry, pretože práve tento predmet má azda najväčší potenciál začleniť mediálnu výchovu do svojho obsahu. Je však potrebné sledovať súlad s cieľmi, nadväznosť integrovaných tém aj potrebné vedomostné a kompetenčné východisko žiakov vo vzťahu k prierezovej téme (Polievková, 2010). Aktivity opísané v tomto príspevku boli realizované na hodinách slovenského jazyka a literatúry v 5. a 7. ročníku základnej školy.

Pri sledovaní spontánnej činnosti žiakov bezprostredne po tom, čo vzali do rúk aktuálne číslo novín, som si všimla, že automaticky noviny prelistovali (niekto začal prvou, niekto poslednou stranou) a povrchne prebehli titulky. Následne sa každý žiak v sledovanej triede 7. ročníka základnej školy zamerl na nejakú tematicky obľúbenú rubriku – najčastejšie to boli stránky venované športu, strana s komiksom, niekto vyhľadal program televízie, iný horoskop. Nikto nenechal noviny ležať nepovšimnuté, nezaznamenali sme žiadne verbálne prejavy odmietnutia či znechutenia. U detí prevládla zvedavosť, čo je pozitívnym východiskom pred realizáciou ďalších aktivít. Aj keď takmer všetci žiaci v úvodnej diskusii pripustili, že dennú tlač nečítajú a v bežnom živote s ňou neprichádzajú do kontaktu, z pozorovania v triede vyplynulo, že žiaci (možno podvedome) vedia, čo od tohto typu média očakávať, pomerne rýchlo sa zorientujú a využijú si vlastný model čítania novín.

Korešpondencia obsahového štandardu slovenského jazyka a literatúry a mediálnej výchovy ponúka početné, veku primerané aktivity, napr. pri téme „správa“. Vyučovaciu hodinu venovanú tejto téme začínam rozhovorom, čo si žiaci predstavujú pod

pojmom „správa“, čo môže byť obsahom správy, kde sa so správou môžu stretnúť. Je tiež možné vyzvať žiakov, aby slovo „správa“ použili vo výstižných vetách. Následne dostanú žiaci úlohu vyhľadať v novinách text, ktorý je podľa nich správou. (Na pozorovaných hodinách žiaci väčšinou správne identifikovali texty spravodajského charakteru, vybrali si rozsahom kratšie články – čo nie je prekvapujúce vzhľadom na všeobecnú neochotu detí čítať rozsiahlejšie texty, ale aj pre relatívnu krátkosť času a snahu čo najrýchlejšie splniť danú úlohu.) Po tejto aktivizujúcej a motivačnej aktivite žiaci očakávajú overenie správnosti výsledku svojho „čitateľského pátrania“. V záujme rozvíjania sebahodnotenia vlastnej činnosti u žiakov a uplatnenia princípu „využitia vlastnej chyby ako prostriedku učenia“ odporúčam posunúť toto hodnotenie na neskoršiu časť hodiny. Učiteľ/ka vyberie jeden z textov, ktorý navrhli žiaci a ktorý spĺňa kritériá správy ako žánru. Na sledovanej hodine to bol článok s názvom „Dunaj na dlhší čas odstaviť divadlo na lodi“. Riadeným rozhovorom so žiakmi dospejeme k vyvodu teoretických poznatkov, že správa je základný žánr spravodajstva, informuje o významnej alebo zaujímavej udalosti, ktorá sa stala (s dôrazom práve na minulý čas sloviess, ktoré sa v texte používajú). Ďalej na základe analýzy zvoleného textu žiaci samostatne alebo v skupinách vyhľadajú odpovede na šesť základných spravodajských otázok: kto, čo, kedy, kde, ako a prečo. (Kto? *Predstavitelia Divadla v podpalubí. Čo? Zrušili predstavenia. Kedy? Od 3. júna do polovice mesiaca. Kde? V Bratislave na brehu Dunaja. Prečo? Loď sa začala nakláňať, lebo je po povodni poškodená a začala do nej tiecť voda. Ako? Rozbúrená rieka niesla plávajúce trosky, ktoré poškodili trup lode.*) V tejto fáze vyučovacej hodiny vyzveme žiakov, aby na základe získanej teoretickej bázy posúdili, či texty, ktoré v úvode hodiny označili ako „správu“, spĺňajú kritériá správy ako novinárskeho žánru. Ak bola ich domnienka mylná, vyhľadajú iný text. V nižších ročníkoch ISCED 2 (v 5. alebo 6.) je vhodné, keď na záver každému žiakovi správnosť, resp. nesprávnosť riešenia úlohy potvrdí aj učiteľ/ka.

Logickým vyústením vyššie popísanej vyučovacej hodiny je tvorivá úloha, v ktorej majú žiaci formou krátkej správy zaznamenať zaujímavú alebo významnú udalosť z aktuálneho diania v škole alebo v mieste bydliska.

Nasledujúca aktivita, experimentálne odučená v 7. ročníku, sa týka oblasti publicistických žánrov.

Vyučovacej hodine predchádza výber témy, ktorá v danom období rezonuje v dennej tlači a v danom čísle novín sa jej redaktori venujú vo viacerých príspevkoch. Vyučovaciu hodinu môžeme začať metódou „viem/ chcem sa dozvedieť/dozvedel som sa“. Žiaci si do pripravených pracovných listov s tromi stĺpcami do prvého stĺpca v bodoch zapíšu, čo vedia o zvolenej téme (napr. *Čo hrozí pri porušení pravidiel používania sociálnych sietí?*) a do druhého zaznamenajú, čo by ich zaujímalo a chceli by sa dozvedieť. Svoje odpovede môžu prezentovať v následnej krátkej diskusii. V ďalšej časti vyučovacej hodiny poskytneme žiakom krátky čas na prelistovanie novín a požiadame ich, aby našli vo vydaní novín titulky článkov, ktoré súvisia s témou ústredného článku z titulnej strany (v našom prípade *Za Facebook dávajú pokuty*). Žiaci ich pomerne ľahko identifikujú vzhľadom na obsahovú vecnosť a výstižnosť titulkov v serióznej tlači (napr. *Urážky na Facebooku pokutujú, Extrémisti pykajú za statusy, Policajti hľadajú úplatky aj počúvaním Skypu, Friendi*). Môže nasledovať zadanie, pri ktorom majú žiaci v článkoch vyhľadať (a napísať) slová a slovné spojenia, ktoré významovo súvisia s kľúčovými slovami „sociálne siete“ a „porušenie pravidiel“ (napr. *Facebook, komunikácia, konto, statusy, facebookový profil, zavesiť na sieť, friendi, urážky, osočovanie, priestupky, pokuty, spoločenské normy, väzenie, poslať za mreže, „sedieť“, hajlovať, pravicoví extrémisti, odsúdený*). V tejto fáze môžeme ukončiť obsahovú analýzu textov, a to napr. zhrnutím obsahu článkov s použitím slov vyselektovaných v predchádzajúcej úlohe alebo doplnením posledného (tretieho) stĺpca v pracovnom liste z úvodu hodiny („dozvedel som sa“ o téme).

So spravodajskými žánrami, zastúpenými správou ako typickým žánrom, sa žiaci oboznamujú spravidla už v 5. ročníku, vo vyšších ročníkoch teda môžeme žiakom prezentovať rozdelenie novinárskych žánrov na spravodajské a publicistické. Spravodajstvo zväčša oznamuje, publicistika hľadá súvislosti, robí závery, hodnotí, pričom fakty slúžia ako argumenty (Follrichová). Z textov vyberieme niekoľko viet/výrokov (môžu byť žiakom predložené vo forme pracovného listu). Ich úlohou je rozhodnúť, či vety obsahujú len fakty, alebo sú v nich aj prvky novinárstva hodnotenia, príp. či

v nich novinár vyjadruje svoj názor, a zdôvodniť svoje rozhodnutie (aktivita spracovaná podľa Mičienka – Jiráček, s. 55). Napríklad: *Urážky na sociálnych sieťach pokutujú obvodné úrady. Okresný súd vo Zvolene vlani na jeseň poslal na pol roka za mreže muža, ktorý na svojom facebookovom profile zverejnil nacistické symboly. Prísny trest dostal, lebo bol už štyrikrát odsúdený. Sledovanie internetovej komunikácie musí odsúhlasiť súd. Ak sa počas podmienky prevínia, majú ísť sedieť na pol roka. Aká časť priestupkov sa spája s modernými technológiami a ako tento trend rastie, však štát netuší.*

V závere vyučovacieho bloku (aktivity môžu byť realizované na jednej alebo viacerých vyučovacích

hodinách) by žiaci mali dokázať tvorivo pristúpiť k danej téme a spracovať ju do textu, ktorý bude mať (aspoň čiastočne) subjektívny a hodnotiaci charakter a žiaci v ňom vyjadria svoj názor na problematiku, ktorej sa venovali na vyučovacej hodine pri práci s novinami.

V literárnej zložke predmetu slovenský jazyk a literatúra môžeme prienik s mediálnou výchovou využiť pri téme film, recenzia filmu. Cieľ nasledujúcej aktivity korešponduje so spôsobilosťou definovanou v osnovách pre slovenský jazyk a literatúru: „vybrať slová, frázy, jazykové štruktúry z iných zdrojov a použiť ich vo vlastnom prejave“.

Vyučovacia hodina sa môže začať diskusiou o obľúbených filmoch, filmových novinkách. V ďalšej časti hodiny majú žiaci za úlohu vyhľadať v novinách texty, kde sa môžu dozvedieť niečo o filme. Ak je v danom čísle viac textov, vyberieme jeden a ten môžeme analyzovať prostredníctvom rozhovoru s otázkami: *Aký je názov filmu? Čo ste sa dozvedeli o jeho tvorcoch? Aké herecké výkony podali hlavní protagonisti? Aké informácie o deji sú v texte? Čo autor článku hodnotí pozitívne a čo negatívne? Aké je všeobecné odporúčanie autora článku potenciálnym divákom? Aké hodnotiace frázy autor používa? Pozornosť žiakov upriamime na frázy a jazykové štruktúry, ktoré sú všeobecne platné a môžu ich použiť v kontexte kritického ohlasu na ľubovoľný film. Napríklad: jeho komédie sa stabilne vymykajú dobrému vkusu, dialógy sú poskladané z..., situatný humor zastupujú..., dve hodiny plynú v ..., tempo, experimentoval s formou príbehu zloženou z..., stačí vidieť trailer...*

Neprehliadnuteľnou zložkou každých novín je reklama. Žiaci majú poznať druhy reklamných komunikátov, vedieť charakterizovať reklamu v tlači, charakterizovať jednotlivé znaky reklamy, vedieť popísať príklady reklám produktov, vyjadriť svoj postoj k reklame. Toto sú len niektoré body zo štandardov mediálnej výchovy, ktoré sa týkajú fenoménu reklamy a ktorým sa môžeme venovať pri práci s dennou tlačou. Žiaci môžu, napríklad, doplniť údaje do nasledujúcej tabuľky:

Aký produkt/ službu propaguje reklama?	Akú časť strany zaberá? (celú stranu, polovicu, štvrtinu)	Komu je reklama určená? Kto je potenciálnym zákazníkom?	Čím reklama upúta?	Máš už s týmto produktom vlastnú skúsenosť?	Ak si v predchádzajúcom stĺpci odpovedal/a „nie“, chcel/a by si tento produkt vyskúšať?

Pozornosť treba venovať najmä poslednému stĺpcu tabuľky. Ak v odpovediach žiakov prevažuje odpoveď „áno“, pričom v predposlednom stĺpci odpovedali záporne, treba ich viesť k zamysleniu sa, čo v nich vzbudilo záujem a čím ich reklama presvedčila. V diskusii môžu ďalej zaznieť napríklad aj takéto otázky: *Ktorá reklama ťa upútala najviac? Čím? Ktoré reklamy poznáš aj z iných médií? Čo majú s touto, ktorá je v novinách, spoločné? Čím sa líšia? Ktorá reklama je najpresvedčivejšia? Prečo si to myslíš? O čom informuje (niektorá konkrétna) reklama? Čím chce presvedčiť? Čo myslíš, presvedčí veľa potenciálnych zákazníkov? Ako by sa dala upraviť, aby bola ešte pútavejšia, presvedčivejšia? Porovnáva reklama svoj produkt*

s konkurenciou? Využíva reklama známe osobnosti, aby propagovali tovar alebo službu? Prečo je v týchto novinách/v tomto časopise reklama na tento produkt? Podľa čoho sa firma rozhodne, v ktorých novinách/časopisoch bude inzerovať? Ktorý reklamný slogan sa ti zdá najoriginálnejší? Podobné otázky vedú žiakov k úvahám o tom, že konkrétna reklama, ktorú vnímajú napr. v novinách, je výsledkom premyslenej reklamnej stratégie s cieľom získať čo najviac zákazníkov. Ak, napríklad aj tvorbou vlastného reklamného komunikátu, nazrú „do kuchyne“ reklamných tvorcov, môžu sa lepšie brániť jej presvedčovacím alebo manipulatívnym vplyvom (pozri napr. Mičienka – Jiráček, s. 251-256).

Záver

Úvahy, že printové médiá a denná tlač sú už „out“ a nemajú mladej generácii čo ponúknuť, nechajme pre túto chvíľu bokom. Kým sú súčasťou nášho mediálneho sveta, žiaci by mali dostať príležitosť spoznať noviny prostredníctvom rôznych veku primeraných aktivít, ktoré sú v súlade s požiadavkami Štátneho vzdelávacieho programu, ale predovšetkým so základným cieľom mediálnej výchovy – naučiť všetky vekové skupiny zodpovednému prístupu k médiám a mediálnym obsahom.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- BENEDIKOVIČOVÁ, M. Policajti hľadajú úplatky aj počúvaním Skypu. In *SME*, roč. 21, 20. 5. 2013, s. 4.
- BENEDIKOVIČOVÁ, M., PIŠKO, M. Urážky na facebooku pokutujú. In *SME*, roč. 21, 20. 5. 2013, s. 4.
- BENEDIKOVIČOVÁ, M., PIŠKO, M. Za Facebook dávajú pokuty. In *SME*, roč. 21, 20. 5. 2013, s. 1.
- Dunaj na dlhší čas odstaviť divadlo na lodi. In *SME*, roč. 21, 10. 6. 2013, s. 4.
- Extrémisti pykajú za statusy. In *SME*, roč. 21, 20. 5. 2013, s. 4.
- FOLLRICHOVÁ, M.: *Reportáž - informačný či publicistický žáner?* Dostupné na internete: <http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fschool.valdner.com%2Fdata%2FFMK%2520UM%2520TT%2F2roc%2520-%2520Zurnalisticke%2520zanre%2520I%2Freportaz.doc&ei=VgfkUZCuNseLOcmwgagC&usq=A FQjCNHsZPMIGyQgdT6WKZEpcukpmOw7Rw&sig2=-qM8WfEuVad3DRzK7x53kw&bvm=bv.48705608,d.bGE> (2013-07-15)
- JAVORSKÝ, J. Friendi. In *SME*, roč. 21, 20. 5. 2013, s. 1.
- Koncepcia mediálnej výchovy v Slovenskej republike v kontexte celoživotného vzdelávania.* Dostupné na internete: http://www.culture.gov.sk/uploads/9z/9U/9z9UuLgW-4lwh72hQv9adw/vlastny_material.pdf (2010-01-29).
- KREKOVIČ, M. Symbol úpadku je späť. In *SME*, roč. 21, 25. 2. 2013, s. 15.
- Mediálna výchova – prierezová téma.* Štátny vzdelávací program: príloha ISCED2. Štátny pedagogický ústav. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced2.pdf (2013-07-12)
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. *Základy mediálnej výchovy.* Praha : Portál, 2007. 296 s. ISBN 978-80-7367-315-4
- POLIEVKOVÁ, P. Mediálna výchova v systéme nižšieho sekundárneho vzdelávania. In *Slovenský jazyk a literatúra v škole.* ISSN 1335-2040, 2010, roč. 56, č. 5-6, s. 143-148.
- Slovenský jazyk a literatúra.* Štátny vzdelávací program - Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia. Príloha ISCED 2. Štátny pedagogický ústav. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/vzdelavacie_oblasti/slovensky_jazyk_a_literatura_isced2.pdf. (2013-07-15)
- TUŠER, A. *Ako sa robia noviny.* Bratislava : SOFA, 1999. ISBN 8085752662

Summary: *The article is based on the hypothesis that press, especially newspapers, are not particularly appealing for teenagers. The activities described in the article offer an opportunity for students to read quality newspaper articles, understand their content, explore some of the rules of the print media world and then use it for their own creativity. The activities present media education as cross-curricular topic included in Slovak language lessons in lower secondary stage.*

MEDIÁLNA VÝCHOVA V PRAXI

Martina Urdová, Základná škola, Kurima

Anotácia: *Cieľom príspevku je odovzdať čitateľom praktické skúsenosti získané počas práce na mediálnom projekte so žiakmi a ponúknuť možnosti didaktickej transformácie prvkov mediálnej výchovy do vyučovania slovenského jazyka a literatúry na 2. stupni základnej školy.*

Kľúčové slová: *mediálna výchova, mediálny projekt, projektové vyučovanie, skupinová práca, televízne štúdio, moderátor, redaktor, scenár, vysielanie.*

Čo môžu s mediálnou výchovou robiť pedagógovia? Ako ju začleniť do vyučovacieho procesu? Je pri výučbe lepšie zaoberať sa teóriou alebo praxou? Tieto otázky sme si kládli pri príprave tematických plánov výchovno-vzdelávacej činnosti a implementovaní mediálnej výchovy ako prierezovej tematiky do edukácie slovenského jazyka a literatúry. Pri naplňaní jej cieľov sme sa však stretli s týmito problémami: absencia učebných materiálov, pomôcok, metodických príručiek a ovládol nás aj pocit vlastnej neodbornosti

v tejto téme. Keďže sme boli presvedčení, že mediálna výchova nie je a nemôže byť strašiakom, snažili sme sa spomínané pochybnosti preklenúť. Mnoho teoretických poznatkov i praktických skúseností sme nadobudli prostredníctvom inovačného vzdelávania s názvom Mediálna výchova v školskom vzdelávacom programe, ktoré ponúka RP MPC Prešov a jeho garantkou a aj lektorkou je Mgr. Ľubica Bekéniová.

Po jeho absolvovaní, ako aj ďalšieho vzdelávania: Tvorivá dramatika v edukačnom procese, sme nado-

budnuté vedomosti a skúsenosti overovali so žiakmi a následne skúmali efektívnosť žažítokovo riadených procesov. -

Mediálny projekt s názvom Zo života školy/triedy sme realizovali v 7. ročníku v školskom roku 2011/2012 prostredníctvom tematického celku týkajúceho sa médií v literárnej zložke vyučovacieho predmetu slovenský jazyk a literatúra. Keďže mediálna výchova sa na našej škole vyučuje iba ako prierezová téma a žiaci ani učitelia s ňou nemajú bohaté skúsenosti, považovali sme za vhodné, ba priam potrebné, zaradiť projektové vyučovanie v danom ročníku práve do tematického celku zameraného na médiá. Naším zámerom bolo vytvoriť vlastné televízne štúdio v triede a v rámci neho televízne spravodajstvo. Týmto spôsobom sme chceli žiakom umožniť vyskúšať si prácu moderátora či redaktora naživo.

Názov a logo televízneho štúdia

Vyzvali sme žiakov, aby navrhli názov svojej televízie. Žiaci spontánne navrhovali názvy, ktoré sme zapisovali na tabuľu. Následne prichádzali k tabuľi a hlasovali za jednotlivé nápady. Z návrhov Školské spravodajstvo, Školské televízne noviny, Baxi TV, Vychodňare plus, Kurima a okolie, Kurimské novosti, Správy kanál 7 zvíťazil názov Baxi TV. Názov televízneho štúdia prijali žiaci s nadšením, keďže Baxi je prezývka jedného žiaka v triede, s ktorou sa stotožnil a je na ňu hrdý. Prezývka je odvodená od jeho priezviska – Zajac a má súvislosť s televíznou postavičkou zajac Bax. Doma žiaci navrhli logo štúdia. Z realizovaných výtvarných a počítačových návrhov na nasledujúcej hodine žiaci opäť verejným hlasovaním vybrali víťazné logo.

Výber pracovníkov televízie/rozhlasu

Túto aktivitu sme realizovali pomocou myšlienkového mapy vo dvojiciach. Takýmto spôsobom boli vyvedené profesie potrebné pre prácu televízie i rozhlasu:

Moderátor – jeho úlohou bolo naučiť sa čítať text, ktorý mu pripraví jednotlivé redakcie a ktorý bude prezentovať vo vysielaní televíznym či rozhlasovým divákom. Počet moderátorov sme volili neskôr podľa potreby – podľa počtu príspevkov, s ohľadom na to, aby sme do samotného záverečného vysielania zapojili čo najviac žiakov.

Redaktor – úlohou redaktorov bolo spracovávať správy, ktoré tímy navrhli pre tvorbu svojho vysielania.

Kameramani – na túto prácu boli vybraní žiaci, ktorí už mali skúsenosti s prácou s videokamerou a digitálnym fotoaparátom. Úlohou kameramanov bolo natočiť príspevky (rozhovory) do hlavného spravodajského vysielania Baxi TV.

Asistentka – navrhli sme žiakom, aby sme túto funkciu mohli vykonávať my, keďže ovládame strojepis. Žiaci tento návrh prijali kladne. Redaktori jednotlivých redakcií nám prinášali svoje príspevky, ktoré sme im doma vo voľnom čase prepisovali. Následne sme ich žiakom odovzdávali, aby si ich mohli upraviť až do výslednej podoby, s ktorou boli spokojní. Aj keď sme mali pri prepisovaní niektorých textov nutkanie opravovať pravopisné či štylistické chyby, nakoniec sme to ponechali na samotných žiakov.

Kostymérky – o túto pozíciu bol mimoriadny záujem. Vybrali sme ich po vzájomnej dohode medzi dievčatami. Ich úlohou bolo vybrať vhodné oblečenie pre moderátorov Baxi TV. Vybrané uchádzačky sa zároveň ponúkli, že sa postarajú aj o samotnú úpravu moderátorského stola.

Príprava vysielania

V tejto časti projektu už bolo jasné, čo chceme dosiahnuť – vytvoriť televízne štúdio. Žiaci si rozdelili úlohy a pracovali na nich v menších pracovných tímoch. Aby sa táto etapa práce zvládla aj organizačne, bolo nutné dohodnúť nielen rozdelenie úloh, ale aj vymedziť očakávaný spôsob ich spracovania, stanoviť pravidlá pre samostatnú prácu skupín, vymedziť priestor a čas. Žiaci vytvorili tieto redakcie: spravodajstvo, šport, dopravný servis, počasie, reklama. Každý mal možnosť slobodne sa rozhodnúť, v akej redakcii bude pracovať. Taktiež záležalo na rozhodnutí jednotlivých členov redakcií, ako si rozdelia úlohy a čas potrebný na prípravu správ do vysielania, ako pritom využijú svoje individuálne schopnosti, ako a či vôbec využijú možnosť poradiť sa s ostatnými redakciami. Pre nás bola táto etapa projektu príležitosťou na pozorovanie žiakov v prirodzených situáciách, ktoré vypovedajú o skutočných možnostiach a problémoch žiakov oveľa viac ako je skúšanie pri tabuľi.

Redakcia spravodajstva zaradila do vysielania tieto príspevky: Detský čin roka, karneval, divadelné predstavenie Mrázik, automat na škole, veľkonočná výstava, vystúpenie artistov z Ukrajiny, vystúpenie šermiarov, spevácka súťaž Slávik. Do svojho vysielania žiaci zaradili aj rozhovor s víťazom celoslovenskej saxofónovej súťaže a Detského činu roka.

Športová redakcia mapovala aktivity a úspechy, ktoré dosiahli žiaci v športe počas školského roka. Zoznam jednotlivých výsledkov zo športu si žiaci vyžiadali od zástupkyne školy. Športoví redaktori Baxi TV vypracovali tabuľku s jednotlivými športovými výsledkami. Baxi TV ponúkla svojim divákom dva rozhovory, ktoré natočili kameramani počas prestávok. Do vysielania zaradili aj príspevok o lyžiarskom výcviku, na ktorom sa zúčastnili žiaci oboch siedmackerých tried a ponúkli aj prehľad zranených športovcov (žiakov školy) počas školského roka. Športoví redaktori Baxi TV zaradili do svojho vysielania aj frajera na záver. Žiaci mali k dispozícii kabinet a záležalo len na nich, kedy a v akom čase rozhovory zrealizujú.

Redaktori dopravného servisu popisovali dopravnú situáciu na cestách školy. Žiaci si zistili dozory jednotlivých učiteľov počas prestávok a podľa vlastného pozorovania a rozhovorov s ostatnými žiakmi školy ponúkli prehľad jednotlivých dozorov so stručným komentárom. Baxi TV naviac ponúkla prehľad trás učiteľov do školy. Žiaci si vzdialenosti jednotlivých učiteľov do zamestnania zisťovali počas prestávok v rozhovoroch s nimi. Mali tak možnosť rozvíjať svoje komunikačné zručnosti (schopnosť zdvorilo požiadať o informáciu, formulovať a klásť otázky, poďakovať).

Redaktori počasie pripravili do svojho vysielania zábavnou formou prehľad počasie na nasledujúci týždeň. Všetky redakcie Baxi TV boli nútené úzko

spolupracovať s technikmi a kameramanmi, ktorí im pripravovali obrazový materiál do spravodajstva. Žiaci sa niekedy museli zriecť svojich vlastných predstáv a prispôbiť sa väčšine. Komunikáciu v rámci skupín sme sa snažili vylepšiť tým, že sme sledovali priebeh a techniku diskusie v jednotlivých skupinách.

Ako viesť rozhovor

Žiaci v skupine diskutovali o tom, ako viesť rozhovor. Každý člen skupiny napísal svoj návrh. Na tejto aktivite pracovali redakcie spravodajstva a športu, keďže úlohou ich redaktorov bolo pripraviť aj rozhovory do vysielania. Redaktori mali na zreteli aj skutočnosť, že pred rozhovorom, ktorý budú viesť je treba si položiť a dať odpoveď aj na tieto otázky: Čo je našou témou? Čo sa chceme dozvedieť? Čo chceme, aby prípadný poslucháč počul? Koho sa chceme pýtať? Aké otázky budeme klásť? Načo a ako sa budeme pýtať? Aký scenár by mal mať rozhovor? Aká by mala byť prvá – vstupná otázka?

Na základe zodpovedaných otázok si vybraní redaktori spravodajstva a športu pripravili súbor otázok pre žiakov školy, s ktorými mal byť realizovaný rozhovor. Redaktori športu sa zamerali na žiaka 9. ročníka, ktorý v siedmich rokoch prišiel pri úraze o obe nohy a aj napriek všetkému naďalej aktívne športuje a je slovenským reprezentantom sladge hokeja.

Redakcia spravodajstva sa zamerala na ďalšieho deviataka, ktorý v júni 2011 zachránil život svojim dvom spolužiakom po zásahu bleskom. Jeho skutok bol nominovaný na Detský čin roka a stal sa absolútnym víťazom ankety. Poverení redaktori sa mohli inšpirovať správami z tlače, rozhlasu i televízie, pretože obidvaja deviataci boli medializovaní. Žiaci sa rozhodli urobiť rozhovor aj s učiteľom telesnej výchovy, ktorý ich pripravuje na rôzne súťaže, z ktorých si prinášajú mnohé ocenenia a počas celého školského roka organizuje pre chlapcov futbalové turnaje pod názvom Bompári cap, keďže hlavnou výhrou sú cukríky Bompári.

Pri výbere otázok, ktoré boli následne použité pri rozhovoroch, sme v oboch triedach použili techniku rotujúceho papiera. Najprv si každá dvojica samostatne pripravila dve až tri otázky, ktoré mali byť položené pri rozhovore. Potom sme prvej dvojici dali papier, na ktorý napísala svoje návrhy otázok. Papier potom rotoval po celej triede. Každá ďalšia dvojica si najprv musela prečítať námety, ktoré napísali predchádzajúci žiaci a až potom napísať svoje návrhy. Žiakov sme vopred upozornili, že otázky sa nesmú opakovať. Výsledný súbor otázok sme ponúkli redaktorom, ktorí boli poverení urobiť rozhovory. Ponúknuté otázky prehodnotili a vybrali si najvhodnejšie, ktoré neskôr použili v samotnom rozhovore.

Písanie scenárov

Po zozbieraní príspevkov jednotlivých redakcií žiaci začali písať scenár. Využili sme na to metódu rotujúceho papiera s obmenou. Cieľom tejto metódy bolo analyzovať informácie predstavené inými žiakmi. Postupovali sme takto: Každá redakcia nalepila svoje príspevky, ktoré sme im prepísali na počítači, na veľké papieri a rozmiestnila ich po triede. Žiaci sa na pokyn

vyučujúcej premiestnili k príspevkom inej redakcie (šport k počasiu, spravodajstvo k dopravnému servisu a pod.) Prečítali si príspevky, diskutovali o nich a nakoniec pridali svoje vlastné nápady, poznámky, prípadne opravili pravopisné chyby, či preštylizovali vety. Žiaci sa na pokyn učiteľky premiestnili k ďalšiemu papieru. Takto menili svoje pozície a striedali sa dovtedy, kým sa každá redakcia nevrátila k svojmu pôvodnému papieru.

Každá redakcia mala zároveň možnosť usporiadať príspevky v takom poradí, v akom by mali byť odovzdielané. Aby sme rozlíšili návrhy jednotlivých redakcií, každá redakcia použila inú farebnú fixku pri radení príspevkov do vysielania. Pri úprave scenárov museli žiaci syntetizovať informácie z diskusie v skupine. Pri premiestňovaní na iné stanovište analyzovali to, čo napísali žiaci pred nimi. Zhodnotili ich myšlienky a pripojili k nim vlastné. Žiaci pracovali s veľkým záujmom.

Generálky

Po napísaní scenárov všetkých redakcií nasledovala fáza nacvičovania vysielania Baxi TV. Bolo potrebné zosúladiť prácu moderátorov a technikov. Najviac nás prekvapili žiaci v tejto fáze, pretože k nej pristupovali veľmi zodpovedne. Žiaci z Baxi TV pohotovo pripravili štúdio. Pred interaktívnu tabuľu umiestnili lavicu a dve stoličky pre moderátorov hlavného spravodajstva. Technici si svoje stanovište urobili za katedrou, kde z notebooku púšťali jednotlivé audiovizuálne príspevky. Moderátorovi športu pripravili pult v podobe stojana pod dataprojektor a moderátorom športových správ i počasia navrhli, aby správy komentovali postojáčky, tak, ako to žiaci poznajú zo sledovania komerčnej televízie.

V poslednej fáze skúšania žiaci prišli s návrhom urobiť Keno 10. Tento priestor využili najmä žiaci s individuálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktorí nemali možnosť výraznejšie sa prejaviť v predchádzajúcich aktivitách. Vyrábali papierové gule, písali na ne čísla a ukladali ich do sklenenej nádoby, z ktorej sa počas vysielania losovali výherné čísla.

Generálky sme viackrát opakovali. Žiaci sa snažili čo najlepšie zosúladiť prácu technikov a moderátorov. Zápasili sme aj s technickými problémami. Keďže rozhovory si žiaci nahrávali na digitálny fotoaparát, pretože kameru škola nemala k dispozícii, natočené rozhovory mali slabú zvukovú kvalitu. Žiaci tento problém vyriešili tak, že využili aparatúru školy. Do triedy priniesli reproduktor, zosilňovač, mikrofón a počas vysielania takto vylepšili kvalitu zvuku. Žiaci skúšali rôzne spôsoby využitia techniky v prospech kvality výsledného produktu vo voľnom čase po vyučovaní.

Vysielanie

Projekt končil vysielaním televízneho spravodajstva Baxi TV 11. 6. 2012 na piatej vyučovacej hodine. Keďže v tento deň prebiehalo riadne vyučovanie, požiadali sme vedenie školy o zmenu rozvrhu hodín pre tých žiakov, ktorí boli na vysielaní prítomní ako diváci. Počas prestávky žiaci pripravili improvizované televízne štúdio. Pred interaktívnu tabuľu, na ktorej sa neskôr

premietal obrazový materiál pomocou notebooku a dataprojektora, umiestnili lavicu, na ktorej bolo nakreslené logo ich televízie, ktorú vyrobil jeden zo žiakov triedy. Od zástupkyne a riaditeľa školy si žiaci požičali stoličky na kolieskach, na ktorých sedeli moderátori. Kostymérky sa postarali o výzdobu moderátorského stola i samotné oblečenie moderátorov. Pre moderátora hlavného spravodajstva zabezpečili vkusné sako a kravatu. Moderátorky dopravného servisu mali oblečené reflexné vesty a pásky. Techniku (notebook, dataprojektor s interaktívnou tabuľou, mikrofón, zosilňovač, reproduktory) žiaci obsluhovali sami. Jedného zo žiakov poverili fotografovaním. Kameramana si zabezpečili taktiež sami, bol ním žiak deviateho ročníka.

Prezentáciu televízneho spravodajstva sme začali privítaním prítomných žiakov i učiteľov a spustili samotné vysielanie. Keďže počas generálok sa nám nikdy nepodarilo presne zmerať čas vysielania, boli sme pripravení aj na to, že vysielanie môže trvať viac ako jednu vyučovaciu hodinu a zabezpečili sme vypnutie školského zvonenia počas prestávky. Na naše veľké prekvapenie celé vysielanie trvalo 45 minút. Po hlavnom spravodajstve, kde boli žiakom obrazom i slovom predstavené niektoré akcie, ktoré sa konali počas školského roka, nasledoval dopravný servis, počasie, šport a nakoniec Keno 10.

Vyhodnotenie projektu sme urobili na nasledujúcej vyučovacej hodine. Pozreli sme si fotografie, DVD záznamy. Žiaci hodnotili svoje roly v projekte (moderátor, redaktor, technik). Uvádžali klady i zápory. Navrhovali nové riešenia, ako to mohli urobiť lepšie. V závere vyučovacej hodiny sme ich požiadali, aby svoje postrehy odovzdali i v písomnej forme. Žiaci vyjadrili túžbu na podobnom projekte pracovať i v budúcom školskom roku.

Práca na projekte umožnila žiakom neformálne ukázať dostupné cesty na dosahovanie prirodzenej aktivity vo vyučovaní. Uistila ich v tom, že skupina vie viac ako jednotlivec a pri ochote zdieľať poznatky, je spolupráca na projekte užitočná pre každého jednotlivca skupiny. Presvedčili sme sa, že sa nikdy netreba báť pustiť do práce, ktorá sa na prvý pohľad zdá byť ťažko zvládnuteľná. Aj keď sa možno zdá, že takýto štýl práce kladie vysoké nároky na domácu prípravu učiteľa, skutočnosť je iná. Pokiaľ začneme týmto spôsobom pracovať, z prvého nápadu sa čoskoro zrodí i druhý a potom ďalší a postupne si takto vytvoríme materiály, ktoré môžeme v obmenách používať dlhodobo, navyše učiteľ získa zručnosť efektívne riadiť takýto náročný proces.

Zisky žiakov sú zjavné a pomerne aj spoľahlivo merateľné. Pokúsime sa ich zosumarizovať:

- nárast komunikačných zručností, najmä rečovej fluencie,
- rozvinutie schopnosti kooperácie,
- prehĺbenie schopnosti kritického myslenia,

- rozvoj tvorivosti, najmä flexibility, ale aj originality a elaborácie,
- zážitok z úspechu individuálneho aj skupinového rešpektovaním individuálneho učebného štýlu na základe dominantnej inteligencie.

Vlastná práca na projekte prebiehala väčšinou v skupinách. Dávali sme prednosť spontánnemu vytvoreniu skupín, aj keď sme si vedomí toho, že heterogénne skupiny sú efektívnejšie. Každá skupina si spravidla vybrala vedúceho, ktorý bol zodpovedný za komunikáciu s vyučujúcim a pomáhal koordinovať prácu skupiny. Vedúci skupín boli spontánne navrhnutí samotnými žiakmi. V určitých fázach projektu však žiaci pracovali samostatne.

V počiatočnej fáze projektu sa objavili i mnohé ťažkosti (problém s kamerou). Počas spoločnej skupinovej práce mali žiaci občas problémy, nevedeli si rady. No ani vtedy sa nevzdali riešenia a použili iné metódy a postupy. Práve vtedy sme videli veľký úspech našej práce a bola tu možnosť nenápadnej facilitácie. Počas práce na projekte niekoľkokrát došlo k situáciám, v ktorých žiaci museli prijať rozhodnutie väčšiny a rešpektovať ho (názov a logo televízie, výber zvučiek rádia a pod.). Preto často, hlavne počas hľadania nápadu, dochádzalo k mnohým kompromisom. Konečné dielo sa tak stalo výsledkom rôznych možností ako formálnych, tak aj obsahových. To, že nedošlo k výrazným konfliktným situáciám, bolo výsledkom našej dlhodobej spolupráce so žiakmi, keďže mnohých z nich už poznáme od útleho detstva.

Mediálny projekt bol obohatením pre všetkých zúčastnených – žiakov aj učiteľa. Zahŕňal v sebe výzvu, zábavu, spoluprácu, sebarealizáciu i kreativitu. Popri mediálnych schopnostiach a znalostiach rozvíjal aj sociálnu schopnosť diskusie, kritiky, riešenia konfliktov, rešpektu k názorom druhých. Jedným z aspektov projektového vyučovania bola aj dimenzia trpezlivosti a zacielenia a taktiež práca pod časovým tlakom. Žiaci sa nenásilnou formou zoznámili s tvorbou spravodajských útvarov a tiež čiastočne prenikli do problematiky médií. Práca v skupinách prehĺbila pocit spolupatričnosti s kolektívom triedy.

Nielen žiaci, ale aj my sme si pri práci na mediálnom projekte zlepšili vlastnú mediálnu gramotnosť. Predovšetkým tvorba samotného vysielania vo všetkých postupných krokoch bola neoceniteľnou skúsenosťou a obohatením. Projekt umožnil akési testovanie našich vlastných schopností i schopností žiakov.

Otvorili sa nám nové aspekty pôsobenia na žiakov a ich rozvíjanie predovšetkým zo sociálnych, psychických, osobnostných aspektov, ktoré bežným frontálnym vyučovaním nemôžu byť postihované. Pri práci na spoločnom projekte si žiaci nevedomovali, že sa „učia“ slovenský jazyk, ale že je to prostriedok komunikácie a zábavy. Projektové vyučovanie sa stalo spôsobom, ako zmeniť ciele na praktickú aktivitu v triede.

Summary: The aim of the contribution is to describe experience gained while working on media project with students and to offer possibilities of didactic transformation of media education into education of Slovak language and literature in lower secondary classes.

STEREOTYPNOSŤ ZOBRAZOVANIA OSVIENČIMU V SÚČASNEJ TLAČI APLIKÁCIA MEDIÁLNEJ VÝCHOVY V UČEBNOM OBSAHU DEJEPISU

Petra Polievková, Fakulta masmediálnej komunikácie, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava

Anotácia: Cieľom príspevku je odovzdať čitateľom praktické skúsenosti získané počas práce na mediálnom projekte so žiakmi a ponúknuť možnosti didaktickej transformácie prvkov mediálnej výchovy do vyučovania slovenského jazyka a literatúry na 2. stupni základnej školy.

Kľúčové slová: Auschwitz Birkenau. Dejepis. Mediálna a faktická realita. Osvienčim. Stereotypizácia v médiách.

Vyučovanie mediálnej výchovy ako prierezovej témy by si malo nájsť svoje miesto prakticky v každom vyučovacom predmete. Z výskumu realizovaného IMEC pri FMK UCM vyplýva, že najvýraznejšie zastúpenie má mediálna výchova v rámci vyučovania slovenského jazyka a literatúry, nasleduje etika a umenie a kultúra, informatika. Podrobnejšie v príspevku V. Kačinová a V. Kolčáková: Stav výučby mediálnej výchovy na slovenských základných školách. Je zrejme, že potenciál tzv. nosných predmetov integrovať do svojho učebného obsahu spomínanú prierezovú tematiku je podmienený blízkosťou tém a cieľov, ktoré obidve vzdelávacie problematiky sledujú. V neposlednej miere však významnú úlohu zohráva motivácia učiteľov, ako aj dostatok metodických podnetov takejto integrácie. Predložený príspevok je priblížením konkrétneho vyučovacieho bloku zameraného na problematiku života vo vojnovnej Európe (počas 2. svetovej vojny) so zreteľom na nebezpečenstvo ideológií hlásajúcich rasovú neznášanlivosť. Naznačený postup integrácie mediálnej výchovy do učebného obsahu dejepisu v 9. ročníku základnej školy vychádza z vlastnej skúsenosti autorky.

Ciele mediálnej výchovy v učebnom obsahu dejepisu

S ohľadom na učebný obsah nosného predmetu sa v jeho rámci primárna pozornosť môže orientovať na dosiahnutie tých cieľov mediálnej výchovy, ktoré u žiaka sledujú nadobudnutie prehľadu o jednotlivých druhoch médií vzhľadom na historický kontext, uvedenie si významu médií v jednotlivých historických obdobiach, ako i uvedenie si dôsledkov, ktoré rozvoj médií priniesol. Tieto ciele však majú do istej miery teoretický ráz a ak sa na mediálnu výchovu pozeráme predovšetkým ako na výchovnú, nie vednú disciplínu, potom je možné potenciál spolupráce sledovaných vzdelávacích oblastí vidieť predovšetkým vo vedení žiaka k nadobudnutiu schopnosti rozlišovať medzi mediálnou a sociálnou realitou. Žiakovi má byť vytvorený priestor na to, aby si uvedomil podiel médií na distribúcii stereotypov, vedel zaujať kriticky správny postoj k mediovanému obsahu, bol schopný identifikovať persuzívne až manipulatívne postupy vrátane uvedenia si možnosti manipulácie s fotografickým komunikátom a s jazykovými prostriedkami s pozitívnymi a negatívnymi konotáciami. V neposlednom rade nejedna z dejepisných tém vytvára predpoklady na to, aby si žiak uvedomil podiel médií na formovaní verejnej mienky.

Naplnenie niektorých z vyššie popísaných cieľov je možné sledovať v rámci vyučovacieho bloku zameraného na uvedenie si tragického rozmeru vojen a ich dôsledkov na civilné obyvateľstvo. Blok

upozorňuje na xenofóbiu ako jednu z príčin tragických dejinných udalostí. Využitie autentického a aktuálneho materiálu a jeho vizuálna, obsahová a štylistická analýza sú prostriedkom sprítomnenia udalostí, ktoré sú pre žiakov vzdialené, následkom čoho si nedostatočne uvedomujú následky vojen, ktoré pretrvávajú aj po ich oficiálnom ukončení.

Spolupráca vzdelávacích oblastí

Téma dejepisného učiva je orientovaná na problematiku života v okupovanej Európe a charakteru Slovenského štátu s dôrazom na tragédiu (slovenských) Židov. Žiak by si mal okrem upevnenia poznatkov o živote vo vojnovnej Európe tiež uvedomiť súvislosti medzi dejinnými udalosťami a aktuálnym spoločensko-politickým dianím. Z hľadiska mediálnej výchovy sa dôraz kladie na vzťah mediálnej a sociálnej/faktickej reality a na vizuálne a jazykové prostriedky s potenciálom ovplyvňovania vnímania faktickej reality. V kontexte vyššie uvedených cieľov mediálnej výchovy a zvolenej témy sa exponuje predovšetkým možnosť upozorniť žiakov na štylistickú hodnotu slova. U žiaka by sa mala rozvíjať schopnosť rozlišovať neutrálne a citovo zafarbené slová, analyzovať (mediálny) komunikát z obsahového a štylistického hľadiska. Opomenúť nemožno ani príležitosť podporovať žiaka k zaujatiu empatické postoja. Samozrejmosťou je rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a schopnosti používať rôzne informačné zdroje a vedieť z nich citovať.

Metodické poznámky

Podľa vlastných skúseností postačuje na zvládnutie zvolenej problematiky 3-hodinový vyučovací blok za predpokladu, že žiaci na úlohách pracujú aj v rámci domácej prípravy. Základom je skupinová práca, ktorej výstupom je PowerPointová prezentácia prieskumnej činnosti žiakov. Úlohou učiteľa je zabezpečiť dennú tlač, resp. odkazy na jej elektronické verzie z presne vymedzeného, niekoľko mesačného obdobia (postačuje obdobie troch mesiacov).

Vyučovací blok začína vstupom *Bez komentára*, ktorý pozostáva z premietania záberov z koncentračného tábora Auschwitz Birkenau, resp. video ukážok voľne dostupných na internete. Následne sú žiakom predložené otázky: *Aký je aktuálny obraz Osvienčimu v slovenskej dennej tlači? Akými prostriedkami je tento obraz vytváraný?* Hľadanie odpovedí je hlavnou náplňou aktivity žiakov. V záujme efektívnosti je potrebné, aby učiteľ žiakom hneď na začiatku definoval čiastkové úlohy (a tieto následne priebežne pripomínal):

1. *Vyhľadajte v elektronickej verzii určeného denníka články, v ktorých sa spomínajú tieto kľúčové slová: Auschwitz, Birkenau, Osvienčim, Brezinka. Získané*

články si archivujte.

2. Zapište si titulky článkov, v ktorých sa tieto slová používajú.
3. Aké je tematické zameranie článkov? O čom sú, akej téme sa venujú, v akej súvislosti sa v nich spomína Osvienčim (Auschwitz, Birkenau, Brezinka)? Vytvorte tematické okruhy.
4. Ktoré historické udalosti, resp. odkazy na ne sa v novinových textoch uvádzajú? Čo všetko o týchto udalostiach viete?
5. Vyhľadajte a vypíšte časté obrazné výrazy/pomenovania využívané v analyzovaných textoch. Čo/koho označujú?
6. Vyhľadajte a vypíšte slová a slovné spojenia majúce emocionálny odtienok.
7. Vyhľadajte a vypíšte slová s negatívnym významom, resp. vyvolávajúce negatívne pocity.
8. Archivujte najčastejšie obrázky a fotografie dopĺňajúce analyzované články.
9. Prezentuje svoje zistenia spolužiakom. Zvoľte primeranú formu.
10. Pripravte spoločnú PowerPointovú prezentáciu, v ktorej zhrniete výsledky všetkých skupín. Predstavte si, že sa pripravujete na vedeckú konferenciu. 11. Pripravte si sprievodný text k PowerPointu. Zvoľte vhodný slohový postup a štýl.

Žiacky výstup

Výsledkom práce žiakov je prezentácia, v ktorej predkladajú zistenia aktivity každej skupiny. Spoločná prezentácia je v tomto prípade možná, keďže zistenia skupín budú rovnaké (čo sa potvrdilo i pri samotnej realizácii tohto vyučovacieho bloku): už samotné titulky budú signalizovať, že Osvienčim je prezentovaný predovšetkým ako synonymum koncentračného tábora; z tematického hľadiska bude zrejmé prepojenie Osvienčimu so slovenskými a svetovými historickými udalosťami, objavia sa odkazy na spoločensko-politické a historické konflikty (poľsko-ruské vzťahy, historické dohady, zdôrazňovanie poľskej tragédie pred židovskou a pod.), dominovať budú dobové svedectvá, objavia sa aktuálne udalosti avšak spájané s vnímaním

Osvienčimu predovšetkým ako koncentračného tábora (v čase realizácie vyučovacieho bloku to bola krádež nápisu Arbeit mach frei). Z jazykovo-štylistickej analýzy pravdepodobne vyplynie prítomnosť stereotypného synonymného označovania Osvienčimu (továreň/fabrika smrti, tábor smrti), nepriamych pomenovaní (transporty smrti, osvienčimské peklo, automaty na smrť, pochod smrti, mestečko smrti, anjel smrti....), expresívnych slov a slovných spojení (koncentrák, lágér, zverstvá, vyhladovaní a vychudnutí (väzni), neľudské (utrpenie/podmienky), deptanie, odvrátenie) a tiež prítomnosť prostriedkov vyvolávajúcich negatívne pocity (smrť, utrpenie, mŕtvolý, zápach, ponižovanie, vraždenie, transport, väzni, vyhladzovanie, holokaust, dobytčie vagóny, beznádej....). Najvýraznejšie zastúpenie budú mať zábery na vstupnú bránu s nápisom Arbeit mach frei, na koľajnice vedúce do tábora, vychudnutých väzňov (často deti) vo väzenskom oblečení a za ostnatým drôtom....

Záverečný učiteľov vstup

Učiteľ by mal mať pripravené zábery na mesto Osvienčim, nie na koncentračný tábor, ktorý sa nachádza pri tomto meste. Mal by zdôrazniť, že Osvienčim je štandardné mesto, také, v akom žijú aj samotní žiaci. V tejto súvislosti by mal upozorniť na aktivity poľskej strany, ktorá UNESCO požiadala o zmenu oficiálneho názvu ako reakcie na (mediálne) zobrazovanie tábora ako poľského, nie zriadeného nacistami. Tejto žiadosti bolo v roku 2007 vyhovené a dnes je do zoznamu svetového dedičstva zapísaný Koncentračný tábor Auschwitz Birkenau. V prípade exkurzie žiakov do tábora Auschwitz Birkenau je vhodné jej program rozšíriť aj o prehliadku mesta Osvienčim.

Záver

Z hľadiska mediálnej výchovy by si žiaci mali uvedomiť rozdiel medzi mediálnou a faktickou realitou, ako aj prostriedky, ktorými je možné modifikovať faktickú realitu v mediálnom priestore, a to na príklade mediálneho obrazu Osvienčimu a reálneho obrazu mesta Osvienčim.

Summary: The author, based on her experience, offers suggestions for integration of media education into the curriculum content of History as a school subject (primarily within lower secondary education). Cross-curricular topic focuses on customary linguistic and visual representation of Auschwitz in Slovak press. The emphasis is put on subjective interpretation of social reality in the media.

MEDIÁLNA VÝCHOVA V ETICKEJ VÝCHOVE

Eva Balážová, Inštitút vedy a výskumu, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica

Anotácia: Článok reflektuje pozíciu mediálnej výchovy v etickej výchove. Odôvodňuje potrebu integrovať predmetnú prierezovú tému do vyučovania etickej výchovy. Poukazuje na nutnosť rozšíriť profesijné kompetencie učiteľa o mediálne kompetencie.

Kľúčové slová: etická výchova, mediálna výchova, médiá, žiak, učiteľ, mediálne kompetencie.

„Naša mládež miluje prepych, je zle vychovaná, vysmieva sa predstaveným, vôbec si neváži starých ľudí. Dnešní deti sú hotoví tyrani. Nevstanú, keď do miestnosti vojde starší človek. Odvrávajú rodičom. Jednoducho povedané: sú veľmi zlé...!“ Aktuálne a pravdivé? Avšak autorom myšlienok je rímsky filozof Lucius Annaeus Seneca (asi 4 pred Kristom – 65 po Kristovi). Bez

poznania podmienok a súvislostí sa nedajú odhaliť príčiny takéhoto hodnotenia. Boli by to iba neoverené dohady, domnienky či špekulácie. A jednako myšlienky s nadčasovou platnosťou nútia hľadať podobnosť v správaní sa aj dnešných mladých ľudí. Kde a/alebo v čom sú jeho príčiny? Bolo by pohodlné odpovedať slovom, ktoré sa stáva univerzálnym, ba priam

magickým, prostriedkom objasňovania problémov všednej reality. *Kríza* - ekonomická, ekologická, rodiny, medziľudských vzťahov, pedagogiky, hodnôt atď. Pojem „kríza“ v jeho najrôznejších podobách a významoch vníma človek z médií denno-denne. Dôležitejšie však je, že dôsledky rôznych kríz zažíva na vlastnej koži. Identifikovať čo len niektoré faktory spôsobujúce tento stav by si vyžiadalo väčší priestor ako je rozsah príspevku, a preto sústredíme pozornosť na médiá, ktoré sa na tejto situácii spolupodieľajú. Práve to evokuje potrebu v širších súvislostiach uvažovať o *médiách* v živote človeka a spoločnosti, o *mediálnej výchove* (ďalej MV) ako prostriedku na nadobudnutie mediálnych kompetencií a jej pozíciu a význam v *etickej výchove* (ďalej EV), ktorá – na rozdiel od prioritného záujmu médií – vo svojej podstate podporuje *výchovu dobrého človeka*. Okrem Senecovej sentencie boli teda dôvodom na napísanie tohto článku aj výsledky prieskumu realizácie MV v EV. V prieskumnej sonde sme sa opierali o skúsenosti učiteľov vyučujúcich EV (na primárnom a na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania). Sondáž bola súčasťou vzdelávacích aktivít pri riešení čiastkovej úlohy „Mediálna výchova v etickej výchove“ v rámci projektu „Inovácia edukačnej praxe etickej výchovy“.

Prečo mediálna výchova v etickej výchove?

MV má v EV výnimočné postavenie, ktoré súvisí s pozíciou, významom a funkciami médií v živote človeka a spoločnosti. Intenzita ich vplyvu na spoločnosť sa mení v závislosti od typu usporiadania konkrétnej society a jej kultúrneho kontextu ako aj od ich vplyvu na recipientov. Voči príslušníkom spoločnosti plnia médiá viaceré funkcie, ktoré majú rôzny – vždy však formatívny – vplyv.

Vplyv médií a mediálnych obsahov na deti a mládež sú témy, ku ktorým sa v rôznych súvislostiach vyjadrujú odborníci hlavne spoločenských vied. Sú predmetom záujmu žurnalistov, politológov, psychológov i psychiatrov, pedagógov, sociológov atď. Aj podľa Hlinkovej (2007, s. 68) napr. „prostriedky masovej komunikácie hrajú rolu v rannej socializácii detí a v dlhodobej socializácii dospelých...“, no niektorí zahraniční experti už dávnejšie tvrdia, že v tomto pôsobení „... médiá nahradili rodinu, cirkev a školu v úlohe hlavného socializačného faktora dnešnej spoločnosti.“ (Buckingham, 2003, s. 5) Jedným z dôvodov je zrejme fakt, že médiá sú prirodzenou a ne-oddeliteľnou súčasťou života detí a mládeže, sú priam nerozlučnými spoločníkmi. Aj preto je ich vplyv na nedospelých recipientov taký intenzívny. V porovnaní s dospelou populáciou je vplyv médií na deti a mladých ľudí o to väčší, že im chýbajú životné skúsenosti a ani ich poznávacie schopnosti a schopnosť robiť *rozhodnutia na základe hodnôt* ešte nie sú celkom rozvinuté. Prostredníctvom EV sa síce u žiakov rozvíjajú vyššie motívy a formujú hodnoty ako sú dobro, tolerancia, sloboda, zodpovednosť, autenticnosť, ľudskosť, iniciatívnosť, pracovitosť a spravodlivosť, avšak na ich utváranie spolupôsobia aj iné faktory, vrátane médií. Preto bez náležitej prípravy – dôsledne a kvalitne

realizovanej MV aj v EV – sa iba ťažko dá očakávať, že žiaci dokážu kriticky posúdiť mediálnu realitu a *odlíšiť dobro od zla* prezentovaných médiami. Mediálne obsahy totiž o. i. reprezentujú vzory správania sa; tie sú ukážkou aj takých prejavov, ktoré neraz prekračujú hranice slušnosti a s *prosociálnym správaním*, etikou či morálkou majú málo spoločné. V dôsledku toho je nedospelý recipient pod neustálym vplyvom, ba istým spôsobom pod tlakom médií, ktoré – či už vedome alebo nezámerne – participujú na utváraní jeho predstáv, názorov a postojev. Modely správania sa prezentované v médiách sa tak stávajú akýmsi vzorom, ktorý si deti a mládež osvojujú aj preto, že iné príklady v ich reálnom živote z rôznych dôvodov veľakrát absentujú. Akiste i vďaka takémuto pôsobeniu médií sa často stretávame s javmi, ktoré sú dôkazmi nezájmu ľudí o hodnoty a cnosti, ich ľahostajnosti k pravde či ignorancie zla. Škola aj v tomto smere odzrkadľuje podmienky spoločnosti, pretože, ako uvádza Fridrichová (2012, s. 4), „... učitelia upozorňujú na niekoľko alarmujúcich zmien v správaní sa žiakov a študentov: arogancia a nerešpektovanie autorít, absencia úcty voči všetkým a všetkému, nerešpektovanie pravidiel, nedôvera v slušnosť, hodnoty a vzdelanie...“. Mediá sú už aj na Slovensku v odbornej a vedeckej pedagogickej komunite akceptované ako dôležitý socializačný činiteľ; tento fakt bol napokon i hlavným dôvodom ukotvenia MV do obsahu formálneho vzdelávania. S ohľadom na riešenie špecifických problémov súvisiacich mimo iného s reflektovanou reprezentáciou hodnôt a/alebo vzorov správania sa v médiách, ukazuje sa *najvhodnejší priestor realizácie MV práve v EV*.

Ak podľa teórie učiteľskej profesie o úspechu vyučovania a učenia sa žiakov rozhoduje osobnosť učiteľa, aj o dosiahnutí cieľov MV v EV rozhodujú jeho profesijné kompetencie. Podľa autorov nového modelu, Valica – Rohn (2011), kompetenčný profil učiteľa EV tvoria jeho odborné kompetencie, osobnostné a etické kompetencie, pedagogicko-psychologické a didakticko-metodické kompetencie a sebarozvojové kompetencie. V kontexte s možnosťami a úlohami MV v EV treba pripomenúť význam *mediálnych kompetencií učiteľa*, ktoré (vo všeobecnosti) tvorí komplex poznatkov a vedomostí o médiách, zručností a skúseností narábať s nimi, schopností prijímať, kriticky analyzovať, chápať, dešifrovať, interpretovať a tvoriť mediálne obsahy, vrátane postojev k médiám, mediálnym posolstvám a mediálnej realite v širšom socio-kultúrnom kontexte. Poláková (2011, s. 20) spresňuje, že mediálne kompetencie „zasahujú všetky tri úrovne osobnostného rozvoja človeka: kognitívnu, psychomotorickú (konatívnu) i afektívnu.“ Na kognitívnej úrovni zahŕňajú osvojené poznatky z oblasti sociálnej a mediálnej komunikácie, vedomosti o histórii, o súčasnom stave a o potenciálnom vývoji médií, poznatky o princípoch fungovania či spoločenských funkciách médií, o možnostiach ich využívania, riziku ich zneužívania atď. V psychomotorickej oblasti predstavujú osvojené zručnosti, schopnosti a praktické skúsenosti pri práci s rôznymi druhmi médií, spôsobilosť zapojiť sa do mediálnej komunikácie ako príjemca a/

alebo tvorca. V socio-afektívnej oblasti sa prejavujú už na základe nadobudnutých vedomostí, zručností, schopností a praktických skúseností, keď človek vie médiá a mediálne obsahy kriticky hodnotiť, pričom si vytvára nové postoje bez predsudkov k mediálnej skutočnosti. Podľa koncepcie W. Jamesa Pottera a Davida Buckinghama – medzinárodne uznávaných odborníkov v oblasti MV detí a mládeže – predstavujú mediálne kompetencie *schopnosť narábať s médiami, spôsobilosť prijímať a interpretovať mediálne obsahy a aktívne sa zúčastňovať procesu mediálnej komunikácie*. S ohľadom na uvedené je najvyšší čas zodpovednejšie uvažovať o význame, cieľoch, obsahu, formách, metódach a ostatných prostriedkoch realizácie takého výchovného pôsobenia, ktoré žiakom zabezpečí korektnú koexistenciu s médiami. To je podmienené profesijnými kompetenciami učiteľa, vrátane jeho mediálnych kompetencií.

Namiesto záveru stručne o realizovanom prieskume

S vedomím, že učitelia sú rozhodujúcim faktorom rozvíjania mediálnych kompetencií žiakov, znie ústredná otázka prieskumu „Aký význam pripisujú učitelia MV v EV?“. Úlohami prieskumu bolo zistiť názory učiteľov na opodstatnenosť predmetnej prierezovej témy v EV a ich odbornú pripravenosť integrovať MV do edukácie. Sledovali sme aj záujem učiteľov o rozvíjanie mediálnych kompetencií.

Prieskum bol realizovaný prostredníctvom:

- ankety – vždy pred začiatkom vzdelávania v MV,
- riadených rozhovorov v rámci diskusie frekventantov počas vzdelávania a po jeho skončení.

Zber údajov bol realizovaný v auguste 2012 v šiestich strediskách (Banská Bystrica, Rimavská Sobota, Martin, Žilina, Prievidza, Žiar nad Hronom) na vzorke 100 respondentov. I keď vzorka prieskumu nespĺňa znaky reprezentatívnosti, nedajú sa vyvodiť všeobecne platné závery, získané údaje poskytli dostatok informácií na posúdenie reflektovaného javu. Materiál získaný prostredníctvom ankety umožnil identifikovať niektoré príčinné súvislosti, resp. bariéry, ktoré sa spolu-

dieľajú na neuspokojivom stave implementácie MV do vyučovania EV. Do nutnej miery zjednodušene – pre potreby tohto príspevku – sa dajú zosumarizovať ako:

- nedostatočná – zväčša len teoretická, príp. absentujúca – príprava učiteľov na integráciu MV do EV. Tá sa prejavila v nižšej úrovni mediálnej gramotnosti respondentov – absenciu ich mediálnych kompetencií o. i. potvrdili aj e-mailová komunikácia ako aj (ale nielen) formálna úprava písomných prác frekventantov v rámci realizovaného vzdelávania,
- ešte stále chýbajúce vhodné učebné a metodické materiály s návrhmi konkrétnych aktivít a dostupnosť ďalších materiálnych, hlavne technických a technologických prostriedkov. Tie sú, okrem mediálnych kompetencií učiteľa, podmienkou aktívnejšieho uplatňovania oboch konceptov MV (learning-by-doing a kriticko-hermeneutický prístup).

Zistenia z *riadených rozhovorov* sú optimistickéjšie. Bez rozdielu pohlavia a dĺžky odbornej praxe respondenti (okrem troch) rešpektujú stupňujúci sa význam médií v živote svojich žiakov. Považujú ich za dôležitý faktor, ktorý ovplyvňuje osobnosť dieťaťa vo všetkých oblastiach, vrátane prejavov sociálneho správania sa, a preto MV v EV pripisujú náležitý význam. Tieto názory viacerí deklarovali aj v záverečných prácach. Zaujímavé sú i zistenia z hodnotenia úrovne vlastných mediálnych kompetencií. Pochopením ich významu a užitočnosti – spôsobilosti kriticky posudzovať médiá a mediálne obsahy, používať ich zodpovedne a účelne v edukácii i v osobnom živote – respondenti (s výnimkou piatich) prejavili záujem o ich rozvíjanie v rámci kontinuálneho vzdelávania. Treba pamätať i na tých, ktorí uprednostňujú seba vzdelávanie, a preto vo vzťahu k pedagogickej teórii odporúčame autorom pripravovať študijné materiály, ktoré umožnia učiteľom skvalitňovať si mediálne kompetencie touto formou. *Príspevok bol podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0690-10.*

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

- BUCKINGHAM, D. 2003. *Media education : Literacy, learning and contemporary culture*. Cambridge : Polity Press, 2003. ISBN 978-07-456-2830-1
- FRIDRICHOVÁ, P. 2012. *Komplexná prosociálnosť v etickej výchove*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2012. ISBN 978-80-557-0353-4
- HLINKOVÁ, D. 2007. *Sociológia a prostriedky masovej komunikácie*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2007. ISBN 978-80-223-2275-1
- POLÁKOVÁ, E. 2011. *Mediálne kompetencie*. Vranov nad Topľou : Elibrol, 2011. ISBN 978-80-89528-02-8
- VALICA, M., ROHN, T. 2011. Model kompetenčného profilu učiteľa etickej výchovy. In VALICA, M., FRIDRICHOVÁ, P. et al. 2011. *Modely výučby etickej výchovy a kompetenčného profilu učiteľa etickej výchovy*. Banská Bystrica : Pedagogická fakulta UMB, 2011. ISBN 978-80-557-0326-8, s. 145-155.

Summary: *The article reflects the position of media education in the Ethics education. It justifies the need to integrate the present cross-curricular topic in the teaching of Ethics. It also points to the need to develop the professional competence of a teacher of media competence.*

TVORBA ANIMOVANÉHO FILMU AKO SÚČASŤ MEDIÁLNEJ VÝCHOVY V ZÁKLADNÝCH ŠKOLÁCH

Monika Gluzeková, Základná škola, Vyhne

Anotácia: Príspevok je námetom na využitie techniky animovaného filmu v procese výučby mediálnej výchovy na druhom stupni základnej školy. Mediálna výchova môže byť v škole zavedená ako samostatný predmet, alebo byť realizovaná ako prierezová téma v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, výchova umením, dejepis, informatika a pod. Tvorbu animovaného filmu je možné použiť vo všetkých ročníkoch 2. stupňa ZŠ. Čo sa týka samotnej animácie, dá sa povedať že animovať je možné nielen takmer všetky neživé predmety, ale môžeme tiež v rámci animovania kombinovať predmety a osoby. Námet, ktorý žiaci spracujú pomocou techniky animovaného filmu je na výbere pedagóga s prihliadnutím na schopnosti žiakov a v závislosti od témy ktorou sa v jednotlivých predmetoch práve zaoberajú.

Kľúčové slová: animovaný film, mediálna výchova, prierezová téma.

Hoci náš svet v 21. storočí ovládajú v prevažnej miere informačné technológie a deti vyrastajú na rôznych typoch počítačových hier, alebo trávia svoj voľný čas komunikáciou na sociálnych sieťach, animovaná rozprávka má v ich hodnotovom rebríčku svoje pevné miesto. Deti rozprávky milujú. Kým sú malé fascinuje ich, že takmer rovnaký panáčik, akého si vymodelovali z plastelíny sa na obrazovke hýbe, ako by bol živý. Neskôr sa zamýšľajú nad tým, ako je to vôbec možné? Ako sa dá prinútiť veci, aby sa samé pohybovali? A tu vzniká priestor pre podporu detskej tvorivosti, kedy môžeme využiť ich zvedavosť, naučiť ich ako taký animovaný film vzniká, a zároveň sa venovať vybranej téme v ľubovoľnom predmete netradičnou formou.

Výroba animovaného filmu

Hlavným cieľom mediálnej výchovy je získanie a rozvoj mediálnej gramotnosti a osvojenie mediálnych kompetencií, t. z. schopnosti prijímať, analyzovať, hodnotiť a komunikovať širokú škálu mediálnych obsahov (Zettl, 1999).

Mediálne kompetencie zasahujú všetky tri úrovne rozvoja osobnosti človeka, kognitívnu, psychomotorickú a j afektívnu.

Animovaný film s ohľadom na tieto tri úrovne priamo rozvíja kompetencie žiaka:

- 1) **na úrovni kognitívnej** – pochopiť mediálne spracovávanie a znázorňovanie reality, používanie mediálnych výrazových prostriedkov a spôsobov
- 2) **na úrovni psychomotorickej**
 - a) vedieť produkovať vlastné mediálne príspevky, využívajúc svoj kreatívny potenciál,
 - b) rozvíjať zručnosti obsluhovať technické zariadenia a nové technológie médií,
 - c) rozvíjať schopnosti kooperovať s inými mediálnymi tvorcami v procese komunikácie
- 3) **na úrovni afektívnej**
 - a) eliminovať negatívne mediálne vplyvy na svoju osobnosť zodpovedným prístupom k nim
 - b) schopnosť dokázať si zvoliť zodpovedajúce médium ako prostriedok pre naplnenie svojich potrieb – od získavania informácií a vzdelávania až po zmysluplné naplnenie voľného času

Základom animovaného filmu je snímanie pohybu postáv po jednotlivých okienkach. Zatiaľ čo pri snímaní reálneho filmu snímame pohyb reálny a vo výsledku na plátne či monitore vidíme opäť pohyb skutočný, pri animácii pohyb objektu (kreslená postava, plastelínová postava, bábka, alebo aj človek) vytvárame umelo

a vo výsledku nám vzniká pohyb neskutočný, akoby syntetický. K tomu, aby z takéhoto nasnímaného pohybu postáv, či iných predmetov vznikol film treba dať ich pohybom nejaký zmysel, myšlienku. Vypracovať scenár.

Scenáru predchádza námet a sme opäť pri učebných osnovách a témach v jednotlivých predmetoch. Učiteľ vyberie tému - námet filmu, ktorú chce spracovať do podoby animovaného filmu. Námet filmu treba vyberať premyslene, aby vo výsledku, čiže vo filmovom príbehu v skrátenej forme obsiahol všetko, čo chcel učiteľ v danej učebnej látke zdôrazniť. V rámci medzipredmetových vzťahov si môžu deti na hodine slovenského jazyka a literatúry spracovať scenár na daný námet. Scenár by mal mať podobu obrazového scenára, kde sú v jednotlivých okienkach zaznamenané pohyby postáv v konkrétnych scénach filmu. Po spracovaní scenára je možné využiť ďalšie medzipredmetové vzťahy. V predmete výchova umením si žiaci pripravujú scény filmu, nakreslia postavy filmu (v prípade priestorovej animácie si postavy a kulisy môžu aj vymodelovať, ušiť, alebo inak vyrobiť), nahrajú zvuky a ruchy, ktoré budú vo filme potrebovať a vyberú vhodnú hudbu, ktorá celý ich film dotvorí. V prípade, že sú medzi žiakmi hudobne nadaní jedinci, môžu si hudbu k filmu aj sami nahráť.

Možno niekoho práve napadla otázka, či môžu byť pri výrobe animovaného filmu dostatočne využité schopnosti všetkých detí, alebo je to len pre deti výtvarne a hudobne nadané? Samozrejme, že do procesu výroby animovaného filmu sa dajú zapojiť úplne všetky deti bez výnimky. Svoje uplatnenie tu nájdu dokonca aj deti integrované. Je len na učiteľovi, ako si triedu rozdelí do pracovných skupín podľa schopností detí. Zatiaľ čo výtvarne nadaní žiaci budú kresliť postavy, deti s menším záujmom o výtvarné umenie budú nakreslené postavy len kolorovať podľa popisu v scenári. Ďalšia skupina detí bude maľovať pozadie a kulisy (tu sa môžu uplatniť deti s hendikepom, nakoľko sú to väčšie plochy, kde nie je potrebná až taká presnosť). Rovnako je to aj pri výbere hudby. Niektorí sa môžu realizovať ako hudobníci, iní môžu vyhľadať vhodnú hudbu na internete a ďalší pomôžu s nahrávaním zvukov a ruchov.

Všetky prípravné práce máme za sebou a môžeme pristúpiť k samotnej animácii. Samozrejme, že sa nezaobídeme bez potrebného technického vybavenia. Základným vybavením je: počítačová zostava, alebo notebook, samostatná webová kamera, statív od fotografického zväčšováku (v prípade priestorovej

animácie je to statív k fotoaparátu), snímací program (voľne dostupný Animátor DV, licencovaný Stop Motion Pro) a strihový program na finálnu úpravu (Pinnacle studio 15,16, alebo iný.)

Webovú kameru umiestnime na stojan k fotografickému zväčšovákovi a otočíme optikou smerom dole na plochu stola. Kameru dobre pripevníme a pripojíme k PC. V priestore pod kamerou si rozložíme pozadie prvej scény filmu aj s postavami a kulisami (napr. stromy, domy, oblaky a pod.) V počítači si otvoríme snímací program (napr. Stop Motion Pro), urobíme základné nastavenia a môžeme začať pracovať - snímať jednotlivé obrázky budúceho filmu.

Na to, aby bol pohyb postáv vo filme plynulý je potrebné medzi jednotlivými zábermi posúvať postavy po čo najmenších častiach a každý pohyb zaznamenať (urobiť z neho statický obrázok)

Deti tento princíp veľmi rýchle dokážu pochopiť a vzápätí pracujú úplne samostatne) Podľa množstva dostupných počítačov v triede je možné rozložiť scény filmu na jednotlivé časti. Žiaci potom môžu pracovať v skupinách len na konkrétnej časti filmu. Všetky časti sa následne spoja do jedného celku v strihovom programe.

Strih filmu môžeme robiť opäť v rámci medzipredmetových vzťahov, v predmete informatika. Strihový program (napr. Pinnacle 15) nám slúži na finálnu úpravu nasnímaných scén film. Pomocou neho si dokážeme spomaliť, alebo zrýchliť niektoré scény, odstrániť nežiaduce zábery (napr. zabudnutá ruka animátora pod kamerou). Pridáme si zvuky, ruchy a hudbu. Urobíme si úvodné a záverečné titulky

a nakoniec film vyexportujeme v podobe súboru mpeg.2, mpeg.4 alebo napálime na disk vo formáte DVD video.

Takto vytvorený film plní hneď niekoľko funkcií:

1. žiaci pochopili princíp výroby animovaného filmu
2. v rámci medzipredmetových vzťahov využili získané vedomosti a schopnosti z týchto predmetov v praxi. (pri písaní scenára, výbere a nahrávaní hudby, zvukov a ruchov, pri strihu a konečnom spracovaní filmu).
3. dokonale si osvojili spracovávanú tému, a to zábavnejším spôsobom ako je klasické memorovanie
4. film môže slúžiť v ďalších rokoch ako učebná pomôcka k danej téme
5. film môže byť predstavený spolužiakom z iných ročníkov, ako ukážka využívania PC technológií
6. film môže byť poslaný do súťaží amatérskeho filmu organizovaných na Slovensku, ale aj v zahraničí, kde môže reprezentovať školu aj krajinu

Záver

Z hľadiska mediálnej výchovy, či už je v škole zavedená ako samostatný predmet, alebo len ako prierezová téma v iných predmetoch má tvorba animovaného filmu, ako netradičnej formy vyučovania svoje opodstatnenie. Vo veľkej miere dáva priestor na využívanie medzipredmetových vzťahov. Táto forma je pre deti zaujímavá a atraktívna. Podporuje ich tvorivosť, zručnosť, ako aj prezentačné schopnosti. Dáva možnosť vyniknúť aj deťom, ktoré majú inak problém uplatniť sa v kolektíve.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV:

ZETTL, H. 1999. Mediálna gramotnosť: kontextuálna estetika médií ako základ mediálnej gramotnosti. In *Kontakt*. ISSN 1999, č. 1-2, s. 51-59.

Summary: The contribution presents the idea to use animated film in media education in lower secondary education. Media education can be taught as an independent subject or as a cross-curricular topic in subjects such as Slovak language and literature, Art, History, IT, etc. Creation of animated film can be used in lower secondary classes. It is possible to animate not only inanimate objects but we can also combine objects and people. A teacher chooses the topic for animated film taking into consideration students' abilities and topics which are being taught in particular subjects at that time.

ÚROVEŇ A ROZVOJ MEDIÁLNEJ GRAMOTNOSTI ŽIAKOV SŠ SLANICKÁ OSADA

Lucia Bernoláková, Spojená škola, Slanická osada

Anotácia: Príspevok prináša vyhodnotenie prieskumu, ktorého cieľom bolo zistiť a porovnať úroveň mediálnej gramotnosti žiakov strednej školy, ktorí v rámci reformy v ŠkVP absolvovali predmet mediálna výchova, a zmapovať, ako mladí ľudia sledujú a používajú jednotlivé druhy médií. Prináša námety vzdelávacích aktivít pre stredoškolských študentov, ktoré môžu byť použité v rámci vyučovania mediálnej výchovy, ale aj iných predmetov. Ich cieľom je rozvoj mediálnej gramotnosti. Aktivity sú navrhnuté na základe skúseností autorky s výučbou mediálnej výchovy.

Kľúčové slová: mediálna výchova a gramotnosť, mediálne kompetencie, vzdelávacie aktivity.

Mediálna výchova má osobitú, dôležitú, výnimočnú, aktuálnu a pragmatické postavenie vo vzdelávacom procese. Existencia médií vnáša do života spoločnosti nový masívny rozmer sociálnej komunikácie – medializáciu. Médiá majú rôznorodý charakter a sú vytvárané s rôznymi zámermi. Logická argumentačná stavba a hodnotová orientácia si vyžaduje značnú prípravu. Predmet mediálna výchova má utvárať novú svojbytnú gramotnosť. Zaoberá sa niektorými aktuálnymi otázkami, súvisiacimi s masovou spo-

ločnosťou a širšou kultúrnou i morálnou krízou ako aj statusom i rolou jednotlivca v globálnom postmodernom svete. Vyučovacie procesy by mali byť zamerané na teoretické vyučovanie, realizované frontálnou, skupinovú i individuálnou formou, ale aj zmiešaným typom vyučovacej hodiny so zreteľom na spontánne vznikajúce aktivity vytvorené samotnými žiakmi a podľa ich záujmu i potrieb. Pri vyučovaní predmetu je potrebné rešpektovať zásadu primeranosti, aktivity, odideologizovania,

odpolitizovania a vedeckosti – v snahe zabezpečiť maximálne objektívne informácie.

Výsledky prieskumu

Prieskum sme realizovali prostredníctvom dotazníka, ktorý obsahoval uzavreté otázky zamerané na bezprostredný záujem mladej generácie o médiá. Dotazník diagnostikoval štyri premenné – dostupnosť médií, sledovanosť médií, dôveryhodnosť médií a záujem o žánre mediálnej produkcie. Vyhodnocovali sme ho pomocou aritmetického priemeru (ďalej AM). Prieskum prebiehal na Spojenej škole Slanická osada v Námestove a bol rozdelený na dve časti. Prvá časť prieskumu bola realizovaná v treťom štvrtroku školského roka 2008/2009 – pred zavedením mediálnej výchovy do ŠkVP. Prieskumu sa zúčastnilo 53 žiakov. Návratnosť dotazníka bola stopercentná.

Druhá časť prieskumu sa uskutočnila v treťom štvrtroku školského roka 2010/2011 – po zaradení mediálnej výchovy do ŠkVP. Prieskumu sa zúčastnil rovnaký počet žiakov a návratnosť dotazníka bola tiež stopercentná.

Otázky boli zamerané na možnosť prístupu k jednotlivým zdrojom informácií v médiách. Z odpovedí vyplynulo, že 100 % respondentov má neobmedzený prístup k internetu a k televízii. Tlač je zaujímavá pre necelých 20 % opýtaných. Priemer pre dostupnosť médií je 2,46, čo je priaznivá hodnota úrovne mediálnej gramotnosti. Tá istá vzorka respondentov po absolvovaní mediálnej výchovy považuje za samozrejmé televíziu a neobmedzený prístup na internet – 100 %. Tlač vyhľadáva oveľa viac čitateľov 50 %. Konečný priemer pre dostupnosť médií je 2,66.

Až 94,78 % opýtaných vyhľadáva informácie prostredníctvom internetu. Všetci opýtaní respondenti považovali za samozrejmú informovanosť z televízie. Informácie z tlače uprednostňovalo len 33,97 % opýtaných, tzn. pre mladú generáciu tlač nie je atraktívny mediálny formát. Konečný priemer 2,52 poukazuje na veľmi priaznivú hodnotu informovanosti mladých ľudí. V školskom roku 2010/2011 respondenti uvádzajú vyšší záujem o informácie z internetu; samozrejmá a nevyhnutnosť informovanosti z televízie je nepopierateľná; informácie z tlače preferuje 43,94 % opýtaných. AM 2,61 poukazuje na veľmi priaznivú hodnotu informovanosti mladých ľudí.

V oblasti dôveryhodnosti jednotlivých zdrojov informácií sme zisťovali, aké mali respondenti skúsenosti s pravdivosťou informácií. Alarmujúce je zistenie, že mladá generácia veľmi dôveruje médiám a tiež informáciám, ktoré im predkladajú, pretože ich považujú nielen za pravdivé, ale za nemennú realitu. Až 89,74 % respondentov dôveruje a považuje za pravdivé informácie získané z internetu. Až 82,05 % respondentov dôveruje informáciám z televízie. Je zaujímavé, že tlač číta necelých 20 % opýtaných respondentov a vysoké percento z nich (až 71,50 %) pokladá informácie v tlači za pravdivé a dôveryhodné. Konečný výsledok AM 2,62 naznačuje veľmi nepriaznivý ukazovateľ úrovne mediálnej gramotnosti.

V šk. r. 2010/2011 sme opätovne zisťovali u respondentov, aké mali skúsenosti s pravdivosťou informácií získaných z uvedených zdrojov. Napriek výučbe

mediálnej výchovy sa opäť potvrdilo, že mladá generácia dôveruje médiám a tiež informáciám, ktoré im predkladajú. Považujú ich za pravdivé a nepochybniteľné. Až 88,79 % opýtaných dôveruje informáciám z internetu. Necelých 80 % respondentov dôveruje informáciám z televízie, tlač pokladá za pravdivé a dôveryhodné médium až 69,81 % respondentov. Konečný výsledok AM 2,55 naznačuje zlepšenie, ale stále nepriaznivý ukazovateľ úrovne mediálnej gramotnosti.

V dotazníku sme zisťovali aj to, aké žánre v ponuke mediálnej produkcie zaujímali mladú generáciu v školskom roku 2008/09. Za najobľúbenejší žáner na internete mládež považovala chat – 79,24 %. Viac ako polovica respondentov považovala za atraktívnu a obľúbenú zábavu v televízii a 16,98 % respondentov priťahovala zábava v tlači. Spravodajstvo na internete vyhľadávalo 5,66 % respondentov, v televízii necelých 9,43 % a 13,2 % respondentov sa zaujímalo o spravodajstvo v tlači. Diskusné relácie neboli obľúbeným žánrom, pretože o ne prejavilo záujem len 3,77 % opýtaných. Podobne je to aj v prípade odborných komentárov. Reklamu na internete vedome sledovalo len 3,77 % opýtaných, v televízii 13,20 %. Mladí si reklamu najviac všímali v tlači, približne 55 % respondentov označilo práve túto položku.

V šk. r. 2010/2011 sme opäť zisťovali, aké žánre v ponuke mediálnej produkcie mladú generáciu zaujímajú. S menším percentuálnym poklesom bol opäť najúspešnejší chat – 52,83 %. Výraznejší nárast zaznamenala zábava v televízii (39,62 %) a zábava v tlači (56,60 %), ale väčšiu obľubu získalo aj spravodajstvo na internete (necelých 17 %) a v televízii (necelých 43,39 %). 9,43 % respondentov sa zaujíma o spravodajstvo v tlači. Diskusné relácie neboli obľúbeným žánrom, pretože o ne prejavilo záujem len 1,88 % – na internete; 3,77 % – v televízii. Reklamu na internete vedome sleduje 11,32 % respondentov, v televízii 5,66 % a v tlači 29 % respondentov.

Tematické námety vzdelávacích aktivít Spravodajstvo

Spravodajstvom rozumieme poskytovanie informácií o udalostiach, s ktorými väčšinou nemáme bezprostrednú skúsenosť. Sú tak pre nás dôležitým zdrojom informácií o tom, čo sa deje v spoločnosti, v ktorej žijeme a o tom, čo sa nás týka. Z dôvodu tohto výsadného postavenia je spravodajstvo spájané s očakávaniami, ktoré sa blížia k sociálnym komunikačným normám. Od správ očakávame, že by mali byť objektívne, nestranné, výstižné, pokiaľ možno úplné a nemanipulatívne.

Dôležitou kompetenciou v rámci výchovy k mediálnej gramotnosti je spôsobilosť kritického myslenia, ktorého súčasťou je rozoznávanie názorov aj tam, kde nie sú primárne deklarované. Zámerom tejto lekcie je pomôcť žiakom premýšľať o tom, akými prostriedkami sa názor do médií dostáva, a tak ich naučiť pristupovať k textom s kritickým odstupom. Žiak kriticky pristupuje k mediálnym informáciám, charakterizuje hodnotiace prostriedky používané v spravodajstve, rozpoznáva v spravodajstve prvky, ktoré signalizujú skutočnosť, že je prezentovaný názor novinára. Vzdelávacia aktivita má väzbu na vzdelávaciu oblasť Človek, hodnoty

a spoločnosť.

Dĺžka aktivity: dve vyučovacie hodiny.

Slovníček: objektivita spravodajstva, spravodajstvo, žurnalistika, publicistika, komentár, správa.

Realizácia: Napíšeme na tabuľu nasledujúcu vetu. Žiakov požiadame, aby skúsili povedať, aký názor text vyjadruje:

Jediným možným spôsobom boja proti prepadnutiu je neustále zvyšovanie počtu policajtov v uliciach, ktorí budú dohliadať na bezpečnosť a poriadok.

Pýtame sa žiakov:

– Aký názor text vyjadruje?

– O aké argumenty sa text opiera?

Po tejto časti môžeme žiakov požiadať, aby skúsili podobnú aktivitu vo dvojiciach. Každý z dvojice napíše vetu, ktorá nebude obsahovať názor (napr. o rodine, škole, televízii). Nakoniec overíme, ako sa žiakom úlohu podarilo splniť.

Ako sa pozná názor?

Žiaci sú rozdelení do dvojíc a ich úlohou je v nasledujúcich textoch identifikovať hodnotiace prostriedky, názory autora a rozhodnúť, ktoré z nasledujúcich viet obsahujú prvky novinárneho hodnotenia.

A. Neuveriteľný a tragický prípad sa stal na diaľnici medzi Bratislavou a Brnom, keď opitý vodič pri svojej bezhlavej a rýchlej jazde spôsobil zrážku ďalších dvoch automobilov a pripravil o život cestujúcich v jednom z nich.

B. To je šťastie! Obľúbenej celebrity A. A. sa narodilo dievčaťko. Váži 330 gramov a meria 50 cm. S manželom J. sa tak postarali o nádherný darček.

C. Andrej B. zo známej relácie 5 proti 5 je poriadny lakomec. Nechal by si pre jednoeurovku koleno vrátať.

D. Dnes ráno pri zrážke s kamiónom na Donovaloch utrpeli vodiči osobných áut zranenia, ktoré neboli zlučiteľné so životom.

E. Okresný súd v Košiciach včera potrestal M. P. za obchodovanie s cennými papiermi, ktorými sa údajne nezákonne obohatil o viac než 13 miliónov.

F. Zlato zo Švédska je historicky najväčším úspechom slovenského hokeja.

G. V parlamente to bolo včera ako pri vianočnom stromčeku. Poslanci mali plné ruky darčiekov pre slovenské rodiny. Schválili vyššie pôrodné.

H. Po zuby ozbrojené zložky zakročili proti sprievodu nacionalistov v Nitre.

Po práci vo dvojiciach diskutujeme o jednotlivých výrokoch.

Pýtame sa žiakov:

- Ktoré výroky hodnotia popisovanú skutočnosť?
- O aké argumenty sa text opiera?
- Aký je ich účel?
- Prečo sú použité?

Mediálna „zoznamka“

S rastúcou úlohou médií v spoločnosti sa neustále zvyšuje rozsah a oblasť ich vplyvu. Niektoré sú úplne samozrejmé a súvisia so samotnou existenciou médií (bez ohľadu na to, čo práve je obsahom daného médiá). Tak médiá štruktúrujú náš čas, ovplyvňujú usporiadanie priestoru, v ktorom sa pohybujeme, ich používanie tiež ilustruje medziľudské a pracovné vzťahy. Vede

žiačov k tomu, aby si na základe vlastných skúseností tento vplyv médií uvedomili. Túto hodinu je možné zaradiť na úvod ako zoznamovaciu aktivitu. Aktivita má väzbu na vzdelávaciu oblasť Človek a hodnoty. Cieľom aktivity je dosiahnuť, aby žiak:

- vysvetlil, aký dopad môžu mať médiá na každodenný život človeka;
- posúdil, nakoľko sa tieto dopady prejavujú v jeho každodennom živote;
- posúdil úlohu sociálnych zmien v individuálnom a spoločenskom vývoji;
- opísal a zhodnotil životný spôsob v modernej európskej spoločnosti;
- zhodnotil význam masovej kultúry.

Dĺžka aktivity: jedna vyučovacia hodina.

Realizácia: Na úvod rozdáme každému žiakovi pracovný list s otázkami, ktoré sú uvedené ďalej v texte. Úlohou každého žiaka je prechádzať triedou a ku každej otázke z pracovného listu nájsť jedného z prítomných, kto odpovie kladne. Ďalšou úlohou môže byť aj zisťovanie iných podrobností. Žiadne meno by sa nemalo opakovať dvakrát. Kto bude mať ako prvý vyplnené všetky políčka, prihlási sa. V tomto momente aktivitu ukončíme.

Postupne čítame jednotlivé otázky, vyzveme žiakov, aby sa prihlásili tí, ktorí majú pri vyplnenej otázke meno. Žiakov postupne vyvolávame a požiadame ich, aby prečítali zapísané meno, prípadne doplnili ďalšie podrobnosti. Podobne postupujeme pri nasledujúcich otázkach a získané informácie spoločne porovnáme s osobnou skúsenosťou ostatných žiakov.

Po tejto časti môžeme zhrnúť získané informácie a zovšeobecniť diskusiu o zadaných otázkach. V zhrnutí sa zamerajme na vplyv médií a náš každodenný život. Každú otázku zaradenú v mediálnej „zoznamke“ môžeme využiť ako ilustráciu jedného z možných vplyvov médií.

- Mali ste v detstve alebo máte teraz nejaký televízny program, ktorý si nenecháte ujsť?
- Médiá sa stávajú stále viac neodmysliteľnou súčasťou voľného času. Z výskumov vyplýva, že sledovanie médií a ich využívanie sa stáva hlavnou voľnočasovou aktivitou detí a mládeže.

- Mali ste doma televíziu na rovnakom mieste ako máte teraz?

Médiá majú tendenciu ovplyvňovať usporiadanie priestoru, v ktorom sa pohybujeme – tlač má v domácnosti i na pracovisku svoje miesto, televízor je v izbe umiestnený obyčajne tak, aby naň bolo vidieť z čo najviac bodov, počítač je naopak často postavený tak, aby ten, kto pri ňom sedí, mal čo najviac súkromia.

- Ak sa môžete v rodine dohodnúť, na čo sa budete pozeráť v televízii, má u vás v rodine niekto rozhodujúce slovo?

Používanie médií ovplyvňuje medziľudské a pracovné vzťahy – v mnohých rodinách je napríklad jasné, kto smie komu prepínať zvolený program a kto komu nie, v akom poradí čítajú noviny a pod.

- Chodili ste spať hneď po večerníčku?

Médiá tiež štruktúrujú časový rozvrh dňa a týždňa. Noviny vychádzajú v určitom čase, časopisy v určitý

deň, programy sa vysielajú v tom istom čase. Podľa televíznych programov často organizujeme svoj čas.

- Sledujete na Vianoce rozprávky v televízii? Používanie médií má sklon k ritualizácii – spoločné sledovanie televíznych rozprávok patrí vo väčšine domácnosti k Vianociam rovnako neodmysliteľne ako vianočný stromček.

Po tejto časti rozdelíme žiakov do skupín a vyzveme ich, aby skúsili vymyslieť ďalšie príklady z každodenného života, v ktorých je náš čas, priestor, konanie priamo či sprostredkovane závislé od médií. Spoločne diskutujeme o tom, v akých situáciách a do akej miery si tieto vplyvy uvedomujeme.

Zhrnutie

Súčasná mladá generácia využíva možnosti a príležitosti, ktoré jej čoraz viac globalizovaná mediálna kultúra ponúka. V súvislosti s možnosťami prístupu k jednotlivým médiám nie je ich potenciálny výber takmer vôbec obmedzený. Jedným z najdôležitejších zdrojov informácií a aj pasívnym modelom trávenia voľného času zostáva sledovanie televízie. Záujem žiakov sa presúva od televízneho vysielania k internetu (zábava a chat). Pomerne veľký podiel mladých ľudí využíva tieto nové mediálne technológie výlučne na zábavu a neformálnu konverzáciu s rovesníkmi.

Výsledky prieskumu ukázali, že časť mladých ľudí dokáže byť rezistentná voči manipulatívnym tendenciám v spravodajstve, v zábavných i reklamných mediálnych obsahoch. Domnievame sa však, že ide skôr o akúsi intuitívnu spôsobilosť, ako o ucelený a funkčný systém životných zručností umožňujúcich kritické hodnotenie mediálneho obsahu. Omnoho problematickejší a ťažšie identifikovateľný je preto stret mladých ľudí so skrytými a čoraz lepšie maskovanými pokusmi ovplyvňovať ich hodnotový systém, podporovať konzumné modely správania, propagovať vekú nepriemerané a spoločensky neakceptovateľné prvky mediálneho obsahu a pod. Tu je potrebné apelovať na potrebu zavedenia mediálneho vzdelávania, na osvojenie základných princípov a zároveň praktickej aplikácie kritického hodnotenia techník, jazyka a konvencií používaných v mediálnej komunikácii.

Tieto zistenia iba potvrdzujú nevyhnutnosť zavedenia otvoreného vzdelávacieho modelu založeného na rozvoji kľúčových kompetencií a príprave mladých ľudí na zvládnutie praktických životných situácií. Dôležitou prerezovou témou podporujúcou tento nevyhnutný trend je práve mediálna výchova, ktorá v správne zvolenej forme prináša množstvo podnetov a podkladového materiálu vhodného na rozvoj širokej škály životných zručností.

Summary: The article presents evaluation and interpretation of questionnaire about media literacy. The article presents educational activities for teaching media education. Educational activities are focused on developing media literacy so that the content and teaching methods contribute to the best possible preparation of our graduates.

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA A ĎALŠIE ZDROJE PRE MEDIÁLNU VÝCHOVU

Spracovala: **Nataša Slavíková**

- BANDURA, A. *Social learning theory*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977.
- BERROU, L. *Negatívne pôsobenie televízie na deti*. Prešov : Vyd. Michala Vaška, 2012. ISBN 978-80-7165-872-6
- BUCKINGHAM, D. Media education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. In *Polity Press*, 2005, s. 4.
- CELOT, P., PEDERSON, K. et al. *Testing and Refining Criteria to Media Literacy Levels in Europe*. Brussels : European Commission, Directorate-General for Information Society and Media, 2011. 226 s.
- DROBNÝ, M., GREGUSSOVA, M. *Deti v sieti - ako chrániť seba a naše deti na internete*. eSlovensko, 2013. ISBN 978-80-970676-6-3
- ECKERTOVÁ, L., DOČEKAL, D. *Bezpečnosť detí na internetu : rádce zodpovedného rodiča*. Brno : Computer Press, 2013. ISBN 978-80-251-3804-5
- FILO, J., IVANIČ, P., LUPPOVÁ, S. *Myslíme kriticky o médiách*. Bratislava : Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, 2011. ISBN 978-80-970
- KAČINOVÁ, V. et al. *Mediálna výchova pre 5. - 9. ročník základných škôl : experimentálne učebné texty*. Bratislava : ŠPÚ, 2005-2007. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/sk/filemanager#254>
- KAČINOVÁ, V., KOLČÁKOVÁ, V. Spôsoby začlenenia mediálnej výchovy do obsahu školského vzdelávania na slovenských stredných školách. In *Mediálna výchova a kultúrna identita - Megatrendy & médiá 2012*. Trnava : FMK UCM, 2012 ISBN 9788081053931, s. 70-92.
- KAČINOVÁ, V., KOLČÁKOVÁ, V. Spôsoby začlenenia mediálnej výchovy do obsahu školského vzdelávania na slovenských základných školách. In *Mediálna výchova a kultúrna identita - Megatrendy & médiá 2013*. Trnava : FMK UCM, 2012, s. 70 – 92. Dostupné na internete: medialnavychova.sk
- McLUHAN, H. M. *Človek, média a elektronická kultúra : výbor z diela*. Brno : Jota, 2000. 424 s. ISBN 80-7217-128-6
- MATÚŠ, J. et al. *Návrh koncepcie výchovy k mediálnej gramotnosti na stredných školách v podmienkach Slovenskej republiky*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda, 2008. 329 s. ISBN 978-80-8105-051-0
- Megatrendy & médiá 2013*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda, 2012. ISBN 9788081054792, s. 70-92. Dostupné na internete: www.medialnavychova.sk
- MISTRÍK, M., PLENCNER, A., PETRANOVÁ, D., LALUHOVÁ, J. *Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách : metodika*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda, 2008. 68 s. ISBN 978-80-8105-077-0

- MISTRÍK, M., PLENCNER, A., PETRANOVÁ, D., LALUHOVÁ, J. *Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách : multimediálne CD* Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda, 2008. DVD. ISBN 978-80-8105-087-9
- MISTRÍK, M., PLENCNER, A., PETRANOVÁ, D., LALUHOVÁ, J. *Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách: učebné texty*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda, 2008. 130 s. ISBN 978-80-8105-076-3
- Odporúčanie komisie o mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí pre konkurencieschopnejší audiovizuálny priemysel a priemysel obsahu a inkluzívnu znalostnú spoločnosť C(2009) 6464 final – 20.08.2009*. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/culture/media/literacy/recommendation/index_en.htm
- Oznámenie Komisie: EURÓPA 2020 – Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. KOM(2010) 2020*. Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETEUCO7/10>:
- Odporúčanie č. 2006/962/ES: Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie, Brusel. In *Úradný vestník Európskej únie* z 30.12.2006, L 394/10 -18 SK.
- Odporúčanie č. (2000) 1466: Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Mediálna výchova, Štrasburg, 27. jún. 2000
- Odporúčanie CM / Rec (2009) 5: Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o opatreniach na ochranu detí pred škodlivým obsahom a správaním a k podpore ich aktívnej účasti v novom informačnom a komunikačnom prostredí*. Štrasburg, 8. júl 2009
- Odporúčanie č. (2009) 1882: Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Podpora internetových a on-line mediálnych služieb vhodných pre maloletých*. Štrasburg, 28. september 2009
- Odporúčanie komisie z 20. augusta 2009 o mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí pre konkurencieschopnejší audiovizuálny priemysel a priemysel obsahu a inkluzívnu znalostnú spoločnosť (2009/625/EC). In *Úradný vestník Európskej únie*. [26.08.2013]. Dostupné na internete: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012:EN:PDF>
- OVCE.sk : 24 DVD rozprávok*. e Slovensko, 2013.
- PAĽA, G. *Katechéza bez médií - média bez morálky* [online]. [cit. 2009-07-07]. Dostupné na: <http://katechet.cirkev.cz/konference/i-vkk/program/gabriel-pala-i-vkk/>
- Stav mediálnej výchovy na slovenských základných školách. 2012. In *IMEC - Medzinárodné centrum mediálnej gramotnosti*. 2012. FMK UCM v Trnave. [online]. [26.08.2013]. Dostupné na internete: www.medialnavychova.sk
- PETRANOVÁ, D., VRABEC, N. *Mediálna výchova pre učiteľov stredných škôl*. Trnava : FMK UCM, 2011. ISBN 978-80-8105-248-4
- PETRANOVÁ, D., VRABEC, N. *Persuázia a médiá*. Trnava : FMK UCM, 2013. 166 s. ISBN 978-80-8105-450-1
- PETRANOVÁ, D., VRABEC, N. *Nové vzory mládeže v kontexte mediálnej komunikácie*. Trnava : FMK UCM, 2013. 192 s. ISBN 978-80-8105-469-3
- PETRANOVÁ, D., PLENCNER, A. Stereotyp ako interpretačná skratka. In MAGÁL, S., MISTRÍK, M., PETRANOVÁ, D. (eds.) *Médiá, spoločnosť, mediálna fikcia. : zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou*. Trnava : FMK UCM, 2008. ISBN 978-80-8105-072-5, s. 68-74.
- PETRANOVÁ, D. Podstata a význam kritického myslenia v mediálnej výchove. In MAGÁL, S., MISTRÍK, M., PETRANOVÁ, D. (ed.) *Mediálne kompetencie v informačnej spoločnosti : zborník z konferencie*. Trnava : FMK UCM, 2007. ISBN 978-80-8105-004-6, s. 140-142.
- POLÁKOVÁ, E. *Mediálne kompetencie : úvod do problematiky mediálnych kompetencií*. Trnava : FMK UCM, 2011. 144 s. ISBN 978-80-89220-65-6
- POSPÍŠIL, J., ZÁVADNÁ, L.S. *Mediální výchova : metodika*. Kralice na Hané : Computer Media, 2010. 112 s. ISBN 978-80-7402-040-7
- POSPÍŠIL, J., ZÁVADNÁ, L.S. *Mediální výchova : cvičebnice, zadání*. Kralice na Hané : Computer Media, 2010. 88 s. ISBN 978-80-7402-039-1
- POSPÍŠIL, J., ZÁVADNÁ, L.S. *Mediální výchova : cvičebnice, řešení*. Kralice na Hané : Computer Media, 2010. 88 s. ISBN 978-80-7402-055-1
- POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti : veřejná komunikace ve věku zábavy*. Praha : Mladá fronta, 1999. 192 s. ISBN 80-204-0747-2
- POTTER, W. J., WARREN, R. Considering Policies to Protect Children from TV Violence. In *Journal of Communication*. ISSN 0021-9916, 1996, roč. 46, č. 4, s. 116-138.
- RAMONET, I. *Tyranie medií*. Praha : Mladá fronta, 2003. 232 s. ISBN 80-204-1037-6
- RUSNÁK, J. *Správy z druhej ruky : komunikačné stereotypy a ich fungovanie v médiách*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2002. 153 s. ISBN 80-8068-160-0
- SLAVÍKOVÁ, N. Význam mediálnej výchovy v prvej dekáde 21. storočia. In *Communication Today*. ISSN 1338-130X, 2010, č. 1.
- SLAVÍKOVÁ, N. Mediálna výchova v pohybe : sme na Slovensku v obraze?. In *Učiteľské noviny*. ISSN 0139-5769, 2013, roč. 60, č. 11, s. 9-10 .
- SLAVÍKOVÁ, N. Deti si zaslúžia viac citu a pozitívnych hodnôt. In *Rodina a škola*. ISSN 0231-6463, roč.61, č. 2, s. 8-11
- SLAVÍKOVÁ, N. Parents lost in virtual world. In *7. European Family Congress ,Culture and Morals of Family in Globalised Society*. 2012. ISBN 978-80-070372-2-2
- SLAVÍKOVÁ, N. Tvorivé a kritické využívanie médií. In *Učiteľské noviny*, ISSN 0139-5769, roč. 58, 25. 1. 2010, s. 24.
- SLAVÍKOVÁ, N. Formovanie mediálnej politiky - otázky vzťahu žien a médií. In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2001, roč. 44, č. 1-2, s. 6-14.

- SLAVÍKOVÁ, N. Dieťa - lacná obeť Pokémonu : morálny relativizmus a porušovanie mediálnych zákonov pokračuje. In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2001, roč. 44, č. 1-2, s. 86-89.
- SLAVÍKOVÁ, N. Mediálna výchova u nás stále Popoluškou : Rada Európy upozorňuje na naliehavú potrebu mediálnej výchovy. In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2001, roč. 44, č. 3-4, s. 290- 293.
- SLAVÍKOVÁ, N. Ľudské práva a médiá . In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2000, roč. 43, č. 3, s. 233-235.
- SLAVÍKOVÁ, N. Domáce násilie zobrazované v elektronických médiách a jeho etické spracovanie In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2000, roč. 43, č. 3, s. 225-232.
- SLAVÍKOVÁ, N. Mediálna výchova stále Popoluškou. In *Otázky žurnalistiky*. ISSN 0322-7049, 2001, roč. 44, č. 3-4, s. 10.
- SLAVÍKOVÁ, N. Votrelec v detských izbách - pozor na elektronického opatrovateľa vašich detí, časť 6 - 14, In *Teleplus* č. 18 - 24/ 98,99.
- Stav mediálnej výchovy na slovenských základných školách. 2012. In *IMEC - Medzinárodné centrum mediálnej gramotnosti*. 2012. FMK UCM v Trnave. [online]. [26.08.2013]. Dostupné na internete: www.medialnavychova.sk
- Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 1- Primárne vzdelávanie. 2008. Bratislava : ŠPÚ, 2008. 39 s. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/isced1_spu_uprava.pdf
- Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň ZŠ v Slovenskej republike. ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie 2008. Bratislava : ŠPÚ, 2008. 40 s. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/isced2_spu_uprava.pdf
- Štátny vzdelávací program. Mediálna výchova ako prierezová téma: príloha ISCED 1. Bratislava : ŠPÚ, 2010. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced1.pdf>
- Štátny vzdelávací program. Mediálna výchova ako prierezová téma: príloha ISCED 2. Bratislava : ŠPÚ, 2010. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na internete: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced2.pdf
- TAPSCOTT, D. How the Net Generation is Changing Your World. [s.l.] : [s.n.], 2008. 385 s.
- VÁGNER, I. *Televizní zprávy – psychický nátlak?*. Praha : Argo, 1997. ISBN 80-7203-160-0
- VRABEC, N. Digitálna participácia mládeže – nové vnímanie občianskej spoločnosti. In *Mládež a spoločnosť*. ISSN 1335-1109, 2010, roč. 16, č. 1, s. 38-47.
- VRABEC, N. Digitálni domorodci na Slovensku – komunikácia a nová identita mládeže v on-line prostredí. In *Communication Today*. ISSN 1338-130X, 2010, č. 1, s. 83-94.
- VRABEC, N. Mediálna gramotnosť v ére digitálnych médií. In *Mediálna výchova v otvorenom priestore*. Bratislava : Prix Danube Bratislava, 2010. ISBN 978-80-89439-05-8, s. 24-32.
- VRABEC, N. Mediálna gramotnosť ako súčasť odbornej prípravy budúcich žurnalistov. In *Veda v praxi - prax vo vede : zborník konferenčných príspevkov z vedeckej konferencie interných a externých doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. Nitra : UKF, 2009. ISBN 978-80-8094-486-5, s. 286-290.
- VRABEC, N. Mediálna gramotnosť mladých ľudí na Slovensku. In *ZOOM-M: časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže*. ISSN 1336-4340, 2010, č. 1, s. 4-6.
- VRABEC, N. *Mládež a médiá : mediálna gramotnosť mladých ľudí na Slovensku*. Bratislava : IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2008. 40 s. ISBN 978-80-8072-074-2
- VRABEC, N. Mládež ako publikum médií. In *Médiá, spoločnosť, mediálna fikcia*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2008. ISBN 978-80-8105-004-6, s. 126-131.
- VRABEC, N. Mladí ľudia a on-line identita v prostredí nových médií. In *K problému mediálnej komunikácie 2 : mediálne kompetencie v ére nových médií*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2010. ISBN 978-80-8105-188-3, s. 73-84.
- VRABEC, N. *On-line generácia: informácie, komunikácia a digitálna participácia mládeže v informačnej spoločnosti*. Bratislava: IUVENTA- Slovenský inštitút mládeže, 2010 [cit.2010-04-19]. Dostupné na internete: <http://www.vyskummladeze.sk/index.php?option=content&task=view&id=113>.
- VRABEC, N. Pseudorealita v elektronických médiách v kontexte mediálnej výchovy. In *Slovo - obraz - zvuk II : duchovný rozmer súčasnej kultúry*. Nitra : UKF, 2008. ISBN 978-80-8094-331-8, s. 113-118.
- VRABEC, N. Sociálne médiá. In MAGÁL, S., MATÚŠ, J., PETRANOVÁ, D. (edit.) *Lexikón masmediálnych štúdií*. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2011. ISBN 978-80-8105-207-1, s. 432-454.
- VRABEC, N. Spravodajské hodnoty a ich vzťah k reflexii politiky a verejného života. In *Vývinové tendencie printového a rozhlasového spravodajstva*. Nitra : UKF, 2008. ISBN 978-80-8094-302-8, s. 100-112.
- VRABEC, N. Školské médiá ako prostriedok na budovanie imidžu vzdelávacej inštitúcie a dôležitá súčasť mediálnej výchovy. In *Budovanie pozitívneho imidžu vzdelávacích inštitúcií*. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2007. ISBN 80-89220-51-7, s. 111-124.
- Výchova a vzdelávanie v súkromných a cirkevných školách*. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na: <<http://www.minedu.sk/vychova-a-vzdelavanie-v-sukromnych-a-cirkevnych-skolach/>>
- ZASEPA, T. *Médiá v čase globalizácie*. Bratislava : LÚČ, 2002. 432 s. ISBN 80-7114-387-1
- Záver Rady č. 2008/C 140/08: Závery Rady o európskom prístupe k mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí. Brusel, 22. máj 2008
- Záver Rady Európskej únie o ochrane detí v digitálnom svete (2011/C 372/04), In *Úradný vestník Európskej únie*, 2011.

Vážení čitatelia a prispievatelia!

*Ďakujeme Vám za spoluprácu, podporu a priazeň,
ktorú ste nám zachovali v roku 2013.*

*Prajeme Vám Vianoce plné spokojnosti,
radosti a naplnených prianí*

*a v novom roku 2014 želáme dobré zdravie,
porozumenie, ľudskú spolupatričnosť,
osobné šťastie a mnoho pracovných úspechov.*

Vaša redakcia

I. Rafaj: Zima pod Poľanou

Pedagogické rozhľady

Odborno-metodický časopis pre školy a školské zariadenia

č. 4-5/2013

Ročník 22, vychádza 5-krát ročne.

Editor: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava

Adresa redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica,
tel.: 048/4722905; fax: 048/4722933;

e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk, www.rozhlady.pedagog.sk.

Šéfredaktor: Marián Valent; výkonná redaktorka: Viera Stankovičová.

Redakčná rada:

Simoneta Babiaková, Darina Bačová, Mária Ďurčeková, Henrieta Crkoňová,
Mária Onušková, Renata Pondelíková, Nataša Slavíková, Milan Vantuch.

Zahraniční korešpondenti:

Milan Pol (Česká republika), Anna Gajdzica (Poľsko), Kristof Lajosné Antónia (Maďarsko).

Obálka: Renata Pondelíková; Preklad do angličtiny: Anna Pávová.

Príspevky v časopise sú recenzované. Recenznú radu tvoria členovia redakčnej rady.

Za obsah a pôvodnosť rukopisu zodpovedá autor.

Redakcia sa nemusí vždy stotožniť s názormi autora. Nevyžiadané rukopisy nevraciam.

Vyšlo 13. 12. 2013

Náklad: 1000 ks

Tlač: Tlačiareň Kušnír

Evidenčné číslo: EV 3414/09

ISSN 1335-0404

Obsah:**Mediálna výchova v škole****Marcel Lincényi****Predstavy žiakov základnej školy
o mediálnej výchove ...32****Daniela Čupková****Vplyv mediálnej výchovy ako voliteľného
predmetu na vzťah žiakov k médiám ...34****Mária Moravčíková****Mediálna výchova vo vyučovaní
materinského jazyka – námet projektového
vyučovania pre 5. ročník ZŠ ...37****Jana Jamrišková****Možnosti využitia printových médií (denníkov)
vo vyučovaní mediálnej výchovy ako prierezovej
tematiky na hodinách slovenského jazyka
na základnej škole ...39****Martina Urdová****Mediálna výchova v praxi ...41****Petra Polievková****Stereotypnosť zobrazovania Osvienčimu
v súčasnej tlači
Aplikácia mediálnej výchovy
v učebnom obsahu dejepisu ...45****Eva Balážová****Mediálna výchova v etickej výchove ...46****Monika Gluzeková****Tvorba animovaného filmu ako súčasť
mediálnej výchovy v základných školách ...49****Lucia Bernoláková****Úroveň a rozvoj mediálnej gramotnosti
žiakov SŠ Slanická osada ...50****Nataša Slavíková****Odporúčaná literatúra a ďalšie zdroje
pre mediálnu výchovu ...53****Content:****Media education in school****Primary students' expectations about
media education ...32****The influence of media education as an optional
subject on students' relation to the media ...34****Media education in education of a mother
tongue – proposal of a project education
for the 5th class in primary school ...37****Possibilities of using press (newspapers)
in media education as cross-curricular
topic in Slovak language lessons in lower
secondary stage ...39****Media education in practice ...41****The stereotype of presenting
Auschwitz in the present press ...45****Media education in ethics education ...46****Creating animated film as a part of media
education in primary schools ...49****Level and development of students' media
literacy in secondary school Slanická osada ...50****Recommended sources
for media education ...53**

Vážení kolegovia

Metodicko-pedagogické centrum Bratislava
vydáva už 21 rokov odbornou-metodický časopis

Pedagogické rozhľady.

Snažíme sa v ňom vytvoriť priestor na tvorivé riešenie otázok čo a ako učiť,
na výmenu pedagogických skúseností, ktoré v zovšeobecnenej podobe tvoria základ
pre rozvoj kvalitnej teórie a práce výchovy a vyučovania.

Osobitnú pozornosť venujeme národným projektom, ktorým sa MPC venuje. V súčasnosti je tiež
veľmi aktuálne zverejňovanie tzv. príkladov dobrej praxe. Touto cestou preto vyzývame kolegov
a kolegyně zo škôl a školských zariadení, aby v danej oblasti publikovali svoje príspevky.

Očakávame **prezentácie dobrých praxí, Vaše podnety, postrehy, názory, polemické úvahy,
recenzie odbornej literatúry, najmä učebníc.**

Píšte na témy:

Humanizácia a demokratizácia školstva,
alternatívne školstvo,
príklady dobrej praxe,
odborná a predmetová didaktika,
tvorba školských vzdelávacích programov a štandardov
tvorba didaktických testov,
z oblasti práce predmetových komisií a metodických združení,
z oblasti riadenia školy a školského zariadenia,
ďalšie vzdelávanie pedagógov,
pedagogický výskum a učiteľ,
pedagogická psychológia atď.

V časopise publikujeme príspevky zo všetkých regiónov Slovenska.

Sídlo redakcie:

Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko, Horná 97, 975 46 Banská Bystrica.

Tel.: 048/47 22 905, fax: 47 22 933, e-mail: viera.stankovicova@mpc-edu.sk.

www.rozhlady.pedagog.sk